

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Kirsi-Maria Välimäki

”En siedä nalkuttavia lauseita”

Suomalaisten fiktiokirjailijoiden taustatyön tiedonhankinta

Opinnäytetyö

Syksy 2021

SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

Tradenomi (AMK), Kirjasto- ja tietopalveluala

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

Tutkinto-ohjelma: Tradenomi (AMK), Kirjasto- ja tietopalveluala

Tekijä: Välimäki, Kirsi-Maria

Työn nimi: ”En siedä nalkuttavia lauseita” – Suomalaisten fiktiokirjailijoiden taustatyön tiedonhankinta

Ohjaaja: Haasio, Ari

Vuosi: 2021

Sivumäärä: 80

Liitteiden lukumäärä: 5

Tutkimuksen tavoitteena oli kartoittaa fiktiokirjailijoiden tiedontarpeita ja taustatyötä, yleisimpiä tiedonhankintakanavia ja lähteitä sekä tiedonhankinnan ongelmia. Tutkimus tehtiin suomalaisten fiktiokirjailijoiden taustatyön tiedonhankintaa kartoittaen.

Tutkimusote oli triangulaarinen, ja tutkimusaineisto analysoitiin sekä kvantitatiivisin että kvalitatiivisin menetelmin. Tutkimusmenetelmänä käytettiin sekä kyselytutkimusta että haastatteluja. Kyselytutkimus toteutettiin verkkokyselynä Webropol-kyselytyökalun avulla. Kyselylomake oli avoinna 3.5.2021–16.5.2021, ja siihen vastasi 110 kirjailijaa. Tulokset analysoitiin Webropol-työkalun avulla ja koottiin Excel-taulukkolaskentaohjelmalla taulukoiksi ja visualisoinneiksi. Avoimiin vastauksiin käytettiin sisällönanalyysin keinoja. Vastaukset luettiin läpi, ja niistä pyrittiin löytämään säännönmukaisuuksia. Kyselylomakkeen kautta tiedusteltiin halukkuutta jatkohaastatteluun. 40 kirjailijaa ilmoittautui, ja heistä haastateltiin 10. Haastattelut litteroitiin käyttämällä Microsoft Wordia. Haastattelujen litteroinnit luettiin lävitse, ja ne käsiteltiin samoin kuin kyselylomakkeen avoimet vastaukset.

Kyselyyn osallistuneet voitiin jakaa taustatutkimusta tekeviin ja niihin, jotka eivät kokeneet tekevänsä sitä. Lisäksi osa teki suurimman taustatyön ennen kirjoittamista ja kevyempää taustatyötä kirjoittamisen aikana, kun taas osa teki taustatyötä pelkästään kirjoittamisen aikana. Internetin vaikutus taustatyöhön koettiin taustatyötä tekevien keskuudessa tärkeäksi, oli kysymyksessä sitten varsinaisen tiedon hankkiminen tai tiedustelu, mistä tarvittava tieto löytyy. Haastattelut tehtiin laajemman näkökulman aikaansaamiseksi ja kyselytutkimuksen tueksi.

Tulosten perusteella voi päätellä, että fiktiokirjailijoilla on paljon erilaisia tiedontarpeita riippuen kirjoitetusta kirjallisuuden genrestä ja lajista sekä kirjoittamisen vaiheesta. Yleisimmiksi tiedonhankinnan kanaviksi nousivat internet, yleinen kirjasto ja oma henkilökohtainen kirjasto. Yleisimpiä lähteitä olivat hakukoneet ja online-hakemistot, tietokirjallisuus ja henkilökohtaiset elämäkokemukset. Ongelmia nousi esiin mm. tiedon löytämisen, valmiin tiedon puuttumisen ja virheellisen tiedon ympäriltä. Voidaan kuitenkin todeta, ettei ongelmia koettu esteeksi kirjoittamiselle.

¹ Asiasanat: kirjailijat, kirjoittaminen, tiedonhankinta, fiktio, kaunokirjallisuus

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Business and Culture

Degree programme: Library and Information Services

Author: Välimäki, Kirsi-Maria

Title of thesis: "I can't stand nagging sentences" – Information acquisition in the background work of Finnish fiction authors

Supervisor: Haasio, Ari

Year: 2021

Number of pages: 80

Number of appendices: 5

The aim of the study was on the information needs of fiction writers regarding background work, the most common information acquisition channels and sources, and problems in information acquisition. The study was carried out by surveying information acquisition in background work done by Finnish fiction authors.

The research approach was triangular, and the data was analyzed using both quantitative and qualitative methods. Both a survey and interviews were used as research methods. The survey was conducted online, using the Webropol survey tool. The questionnaire was open for answering from 3 to 16 May 2021, and it was answered by 110 authors. The results were analyzed using the Webropol tool and compiled into spreadsheets and visualizations using the Excel spreadsheet program. Content analysis tools were used for the open-ended responses. The responses were read through, and regularities were sought among them. Through the questionnaire, the writers' willingness to be interviewed was inquired. 40 authors signed up, 10 of whom were interviewed. The interviews were transcribed using Microsoft Word. The transcripts of the interviews were read through and processed in the same way as the open-ended responses to the questionnaire.

The participants in the survey could be divided into those who did background research and those who said they did not. In addition, some did most of the background work before writing and lighter background work while writing, whereas some only did background work while writing. The impact of the Internet on background work was perceived as important among those who did background work, whether it was about acquiring actual information or inquiring how to find the necessary information. The interviews were conducted to provide a broader perspective and to support the survey.

Based on the results, it can be concluded that fiction writers have various information needs depending on the genre of literature written, and the stage of writing. The most common channels for obtaining information were the Internet, a public library, and personal libraries. The most common sources used were search engines and online directories, non-fiction, and personal life experiences. Problems arose, e.g., with finding information and because of lacking ready information, and incorrect information. However, it can be concluded that none of the problems was perceived as an obstacle to writing.

¹ Keywords: authors, writing, information acquisition, fiction, information-seeking

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
Kuvio- ja taulukkoluetelo	6
1 JOHDANTO	8
2 TUTKIMUKSEN KESKEISET KÄSITTEET	10
2.1 Käsitteistä	10
2.2 Fiktio	10
2.3 Kirjailija.....	11
2.4 Tiedonhankinta.....	13
2.5 Taustatyö	16
3 AIKAISEMPI TUTKIMUS AIHEESTA	18
4 TEORIAA TUTKIMUKSEN POHJALLA	22
4.1 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset.....	22
4.2 Tutkimuksen tiedonhankinnan malleja.....	24
4.2.1 Yleisesti tutkimuksen tiedonhankinnan malleista	24
4.2.2 Carol C. Kuhlthaun tiedonhankinnan prosessimalli	25
4.2.3 Brenda Dervinin Sense-making-teoria	29
4.2.4 Serendipisyys.....	31
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	33
5.1 Tutkimusmenetelmät	33
5.1.1 Kvantitatiivinen tutkimus	33
5.1.2 Kvalitatiivinen tutkimus.....	34
5.1.3 Tutkimusmenetelmien käyttö tässä tutkimuksessa	36
5.2 Tutkimusaineisto	37
5.2.1 Aineiston kerääminen	37
5.2.2 Webropol-verkkokysely survey-tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä	38
5.2.3 Verkkokyselyn toteutus	40

5.2.4	Teemahaastattelu	41
5.2.5	Haastattelujen toteutus	42
6	TUTKIMUSTULOKSET	44
6.1	Kirjailijoiden taustatiedot.....	44
6.2	Kirjailijoiden kirjoittamisen taustatiedot.....	48
6.3	Tiedonhankinnan opinnot ja omat taidot.....	54
6.4	Taustatiedon hakeminen ja vaiheittaisuus	55
6.5	Tiedonhankinnan kanavat ja lähteet.....	57
6.6	Tiedonhankinnan vaativuus ja ongelmat	63
7	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	68
8	POHDINTA.....	70
	LÄHTEET	76
	LIITTEET	80

Kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Tiedonhankintaprosessi	14
Kuvio 2. Kuhlthaun tiedonhankinnan prosessimalli	26
Kuvio 3. Sense-making-teorian käsitys tiedonhankinnasta ja tiedonkäytöstä	30
Kuvio 4. Kyselyvastaajien ikäjakauma prosentteina.	44
Kuvio 5. Vastaajien koulutusaste.	46
Kuvio 6. Vastaajien työtilanne	47
Kuvio 7. Vastaajien sukupuoli.	47
Kuvio 8. Kirjoittamisen kohderyhmä.	48
Kuvio 9. Kauanko kirjoittanut päämääränä teoksen julkaiseminen.	51
Kuvio 10. Vastaajien julkaistujen teosten määrä	52
Kuvio 11. Vastaajien käyttämät tärkeimmät kanavat tiedonhankinnassa.	58
Kuvio 12. Vastaajien käyttämät tärkeimmät lähteet tiedonhankinnassa.	59
Kuvio 13. Vaihtoehtojen tärkeys kanavia ja lähteitä valittaessa.	61
Taulukko 1. Vastaajien asuinmaakunta.	45
Taulukko 2. Kirjoitettu kirjallisuudenlaji.	49
Taulukko 3. Kirjoitettu kirjallisuudengenre.	50
Taulukko 4. Ensimmäinen julkaistu kirja vuosikymmenittäin.	51
Taulukko 5. Vastaajien tiedonhankinnan opiskelu.	54
Taulukko 6. Vastaajien arvio omista tiedonhankintataidoista.	55

Taulukko 7. Kuinka helppoa on ollut löytää tietoa kirjojen taustatyötä varten.	63
---	----

1 JOHDANTO

Tutkimus tehdään suomalaisten fiktiokirjailijoiden kirjoittamiseen liittyvän taustatyön tiedonhankintaa kartoittaen ja siitä johtopäätöksiä tehden. Tutkimus koskee kirjailijoiden tapaa tehdä taustatyötä teoksiaan varten ja se toteutetaan verkkokyselyn ja haastattelujen yhdistelmällä.

Aihe nousee esiin kahdesta syystä. Ensisijaisesti, koska varsinaista tutkimusta suomalaisten fiktiokirjailijoiden taustatyön tiedonhankinnasta ei ole juurikaan tehty. Taustatyötä pidetään jokseenkin tärkeänä, mutta sitä on pitkään vain sivuttu kirjoituskursseilla ja -oppaissa. Kirjoitusoppaat ovat vasta viimeisen parin vuoden aikana alkaneet kiinnittää enemmän huomiota taustatyöhön. Tästä ovat esimerkkinä Haimelinin ja Rämön (2020, 54–83) Kynä ja Kannon (2020, 86–109) Kirjoittamassa. Molemmista oppaista löytyy kokonainen luku omistettuna taustatyölle.

Taustatyö nousee välillä esiin yksittäisissä aihetta käsittelevissä artikkeleissa ja kirjailijahaastatteluissa. Esimerkkinä toimii Kerttulan (2016) kirjoittama artikkeli, mihin hän on haastatellut kolmea kirjailijaa. Artikkelissa on pyritty selvittämään, millaisiin tilanteisiin kirjan taustatyö on kyseiset kirjailijat vienyt. Kirjailijahaastattelut keskittyvät harvoin pelkkään taustatyöhön, vaikka tästäkin löytyy omat poikkeuksensa. Yksi tällainen on Roihan (2018) tekemä haastattelu Ilkka Remeksestä. Useimmiten kirjailijahaastatteluissa kuitenkin vain sivutaan taustatyöstä ja esimerkkinä on yksi tuoreimmista, Juha Siron haastattelu Suomen Kirjailijaliiton (2021) verkkosivuilla. Siro on haastattelussa maininnut taustatyön tekemisen:

Lähdetöiden tekeminen ja niiden kautta oppiminen on yhtä tärkeää kuin itse kirjoittaminen. Se antaa syyn ja mielekkyyden tekemiselle.

Toinen syy aiheen valinnalle on tutkijan henkilökohtainen kiinnostus taustatyötä kohtaan. Tutkija kirjoittaa fiktiota ja on jonkin verran perehtynyt kirjoittamisprosessiin erilaisten oppaiden, kurssien ja koulutusten muodossa. Taustatyöstä hän on kuitenkin saanut vain osittaista tietoa näiltä tahoilta.

Taustatyön tiedonhankintatutkimuksen mahdollisuudet ovat tunnistettavia harrastekirjoittajille, kirjailijoille ja tavoitteellisesti sellaisiksi aikoville. Myös yleisesti kaikille kirjailijoiden työtavoista kiinnostuneille tutkimus tarjoaa mahdollisuuden kurkistaa heidän mystiseksikin ajatellun työskentelynsä taustalle. Myös kirjasto- ja tietopalvelualan, erityisesti kirjaston tarjoaman tietopalvelun, voidaan ajatella hyötyvän tutkimuksesta. Tiedonhankintatutkimuksen voidaan myös

jossain määrin ajatella hyötyvän tutkimuksesta, sillä tiedonhankinnan mallien soveltamisesta fiktiokirjailijoiden taustatyön tiedonhankinnassa on vain vähän aikaisempaa näyttöä.

Suomen Kirjailijaliittoon kuuluu tällä hetkellä 818 kirjailijaa (Tilastoja ja tutkimuksia 2021). Varsinaisten Kirjailijaliiton jäsenten lisäksi kirjoittaminen on edelleen suosittu harrastusmuoto. Ylipäätään luovien taiteiden harrastaminen on ollut noususuhdanteista. Tilastokeskuksen (Luovien taiteiden harrastaminen 2019) mukaan luovia taiteita ovat kirjoittaminen, soittaminen, laulaminen, näytteleminen tai kuvataide. Näiden osalta on tapahtunut nousua vuodesta 2009 vuoteen 2017. Miehillä nousu on ollut vähäisempää, 31 prosentista 32 prosenttiin. Naisilla nousu on ollut merkittävämpää 37 prosentista 45 prosenttiin. Tässä esitetyt luvutkin alleviivaavat tutkimuksen tarpeellisuutta.

Taustatyön tiedonhankintaa on tutkittu vähäisesti varsinkin Suomessa. Silloinkin, kun tutkimusta on tehty, on se usein keskittynyt harrastekirjoittajiin. Se mitä aiheesta on tutkittu, käydään tarkemmin lävitse kohdassa 3. Koska suomalaisten fiktiokirjailijoiden taustatyötä on tutkittu hyvin vähän, voidaan katsoa tällaiselle tutkimukselle olevan tarvetta.

Koska aikaisemmissa tutkimuksissa on käytetty erilaisia tutkimusmenetelmiä, mahdollistaa se triangulaation eli useamman tutkimusmenetelmän käyttämisen jatkotutkimuksessa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 228). Tässä tapauksessa voitaisiin myös puhua metodologisesta triangulaatiosta, missä käytetään useita menetelmiä samassa tutkimuksessa. Tässä tutkimuksessa on tarkoitus käyttää sekä määrällistä että laadullista tutkimusta toistensa tukena.

2 TUTKIMUKSEN KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Käsitteistä

Tässä osiossa käydään lävitse jo tämän tutkimuksen otsikossa esiin tulevat käsitteet: fiktio, kirjailija, tiedonhankinta ja taustatyö.

Tutkimuksen otsikossa esiin tulevaa suomalaisuutta ei kuitenkaan ole katsottu aiheelliseksi käydä lävitse samassa mittakaavassa muiden käsitteiden kanssa. Sitä on sivuttu tarpeellisessa määrin kohdassa 2.3. Suomalaisuus liittyy pääasiallisesti tutkimuksen rajauksiin, mitä on käsitelty enemmän kohdassa 4.1.

Käsite itsessään on tiedon yksikkö ja niitä käytetään tiedon jäsentämiseen (Tieteen termipankki 2021). Käsitteiden määrittelyllä on tutkimuksen kannalta tärkeä merkitys. Ne mm. rajaavat ja täsmentävät käsitteen, antavat käsitteelle merkityksen, luovat normin käsitteen käytölle, sekä sitovat yhteen käsitteen ja sen nimityksen eli termin (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 148).

2.2 Fiktio

Fiktiota käsitteenä on tutkittu pääasiassa kirjallisuudentutkimuksessa. Hosiaisluoma (2003, 248–249) tuo jo esiin käsitteen moninaisuuden, määrittelemällä fiktion sepitteelliseksi tai mielikuvitukseen perustuvaksi kirjallisuudeksi. Lisäksi hän kuvaa fiktiota kirjallisuudeksi, joka kuvaa kuviteltuja, keksittyjä henkilöitä, tapahtumia ja paikkoja. Hän muistuttaa vielä, että tämän lisäksi se on sanataidetta, kaunokirjallisuutta, sepitettä tai kuvitelmaa.

Cohnin (1999, 53) mukaan nykytutkimuksessa on tavallista kutsua fiktioksi kaikkia kielellisiä kuvauksia, jotka jälkikäteen antavat tapahtumille yleisluontoisen merkityksen tai mielekkään tulkinnan. Cohn (1999, 54) huomauttaa myös, kuinka fiktiolla tarkoitetaan yhä useammin nykytutkimuksen kielessä kaikkia kertomuksen muodossa olevia tekstejä. Tämän tutkimuksen kannalta tutkimusaineisto laajenisi liian suureksi Cohnin määritelmien kanssa, joten käsitteen tiivistäminen on vielä tarpeellista.

Mikkonen (2006, 256–257) on tiivistänyt Cohnin ajatuksia siitä, miten fiktio yleensä tunnustetaan fiktioksi. Cohn on tuonut esiin kolme ratkaisevaa tekijää. Ensimmäinen tekijä on kerronnallinen tilanne, millä tarkoitetaan fiktion kertojalla olevaa kykyä kuvata toisen ihmisen

yksityisiä, subjektiivisia kokemuksia tavalla, joka ei ole mahdollinen todellisuudessa. Tästä on erityisesti kyse kolmannen persoonan kertomuksissa ("hän meni, hän näki").

Kertoja on tekstinsisäisen kerronnan toteuttaja. Kolmannen persoonan kerronnasta puhutaan myös hän-kerrontana, mikä on yleensä yksikön kolmannessa persoonassa esitettyä kerrontaa, jossa kertoja on ulkopuolinen kertomiensa tapahtumien suhteen. Hän-kertoja voi puhua itsestään yksikön ensimmäisessä persoonassa kommentoidessaan tapahtumia ja niiden merkitystä. Hän-kertojan lisäksi on olemassa myös minäkertoja ja kaikkietävä kertoja. (Hosiaislouma 2003, 411–414.)

Toiseksi fiktion tuntomeriksi Mikkonen (2006, 256–257) nostaa kertovan äänen jakautumisen. Yksinkertaistettuna tämä tarkoittaa, että kysymyksessä on fiktio, jos tekijä on erotettavissa kertojasta. Esimerkiksi kertojan epäluotettavuus voi olla olennainen osa lukukokemusta. Kolmas fiktion tuntomerkki on mahdollisuus erottaa kertomuksen esitysjärjestyksen sekä tapahtumasarjan taso toisistaan. Fiktion tapahtumat ovat olemassa vain kertovassa esityksessä. Ei-fiktiossa tapahtumat ovat liitettävissä todellisiin tapahtuneisiin tapahtumiin eli olemassa olevaan todistusaineistoon. Hosiaislouma (2003, 248–249) muistuttaa, että fiktiivinen kirjallisuus on perinteisesti erotettu ei-fiktiivisestä eli todellisuutta objektiivisesti kuvaamaan pyrkivästä tietokirjallisuudesta. Tässä tutkimuksessa on käsitelty ainoastaan fiktiota eli kaunokirjallisuutta.

Tämän tutkimuksen kannalta fiktiota käsitellään kaunokirjallisuuden kanssa samankaltaisena käsitteenä. Hosiaislouma (2003, 405) määrittelee kaunokirjallisuuden sepiitteelliseksi, kuvitteelliseksi, fiktiiviseksi, mielikuvitukseen vetoavaksi kirjallisuudeksi, joka käsittää sekä epiikan että lyriikan ja draamakirjallisuuden, sekä taiteellisesti korkeatasoisen sanataiteen että viihteellisen kirjallisuuden. On kuitenkin hyvä huomioida, että useat fiktiokirjailijat kirjoittavat fiktion eli kaunokirjallisuuden lisäksi myös muita edellä mainittuja kaunokirjallisuuden muotoja.

2.3 Kirjailija

Kirjailijan määritteleminen voi olla monin paikoin haasteellista, sekä usein mielipahaa aiheuttavaa. Lisäksi voidaan sanoa, että kirjailija voi olla monenlaisen määritelmän mukaan, mikä itsessään asettaa haasteita. Varsinaista kirjailijanimikkeeseen oikeuttavaa koulutusta ei ole Suomessa, mutta luovaa kirjoittamista on mahdollista opiskella monessakin paikassa. Siinä missä erilaiset kansalaisopiston kurssit ja opistot tarjoavat eri tasoista opetusta ympäri Suomen, ovat myös yliopistot alkaneet tarjota luovan kirjoittamisen opintoja. Tänä päivänä on

mahdollista saada luovan kirjoittamisen opetusta useammassa yliopistossa maisterintutkin-
nosta aina tohtoriksi saakka (Jyväskylä, Turku ja Helsingin Taideyliopisto).

Hosiaisluoma (2003, 422–423) määrittelee kirjailijan kirjoja kirjoittavaksi ja julkaisevaksi henki-
löksi. Hän kuitenkin muistuttaa myös, että kirjailijan titteli on arvostettu ja haluttu. Tästä hän
johtaa ajatuksen, että moni aloitteleva harrastajakirjoittaja kutsuu itseään kirjailijaksi kohta jul-
kaistuaan pari runoa jossakin paikallislehdessä tai antologiassa.

Haapaniemi ja Kuusela (1989, 8) tukevat tätä huomauttamalla, että erään määrittelyn mukaan
kirjailijoita ovat juuri he, jotka pitävät itseään kirjailijoina. Tämäkin määritelmä on tutkimuksen
kannalta ongelmallinen, koska toinen pitkään kirjoittanut, monia teoksia julkaissut kirjoittaja, ei
välttämättä koe itseään kirjailijaksi, vaikka ansioidensa puolesta näin olisikin. Kirjailijoiksi voi-
daan Haapaniemen ja Kuuselan mukaan rajata myös pelkästään sellaiset kirjoittajat, jotka saa-
vat kirjallisesta työstään vähintään tietyn määrän ansioita tai tuloista tietty osuus on kirjailijan-
työstä. Tämä tekisi ainoastaan suosituista ja myyvistä kirjoittajista kirjailijoita. Heidän mu-
kaansa on mahdollisuus asettaa määrittelyperusteeksi vielä kirjailijan käyttämä aika kirjalliseen
toimintaan. Tämäkin asettaa kuitenkin omat ongelmansa. Herää kysymys missä menisi har-
rastaja- ja ammattikirjoittajan raja tällaisessa määrittelyssä. Osa harrastajista käyttää kuitenkin
tällä hetkellä kirjoittamiseen aivan varmasti yhtä paljon aikaa kuin ammattilainenkin.

Yhden määritelmän mukaan kirjailija on kirjailija vain instituution jäsenenä (Haapaniemi & Kuu-
sela 1989, 8). Sen mukaan tietyt kirjallisuuden instituutiot voivat ratkaista, ketkä kelpuutetaan
kirjailijoiksi. Suomessa tämä ajatus on edelleen hyvin valtaa pitävänä ja kirjailijaliittojen jäse-
nyyttä pidetäänkin monin paikoin edelleen määritelmänä kirjailijalle. Näiden lisäksi on myös
olemassa määritelmä, minkä mukaan kirjailijan tuotannon on täytettävä tietyt määrälliset ja
laadulliset vaatimukset.

Tämän tutkimuksen osalta rajaukset on jouduttu vetämään hyvin tiukkaan aikataulusta ja työn
laajuudesta johtuen. Tässä tapauksessa käytetään kirjailijan määritelmänä kirjallisuuden insti-
tuution asettamia rajoituksia omille jäsenilleen. Tutkimuksessa noudatetaan soveltuvin osin
Suomen Kirjailijaliiton määritelmää (Jäseneksi 2021):

Vuosijäseneksi hyväksyminen edellyttää pyrkijän julkaisseen vähintään kaksi sel-
laista, itsenäisesti luotua alkuperäistä suomenkielistä kaunokirjallista teosta, että
häntä tuotantonsa taiteellisen ja ammatillisen tason perusteella voi pitää kirjaili-
jana.

Kirjailijan tuotannon taiteelliseen tai ammatilliseen tasoon ei lähdetä tässä tutkimuksessa ottamaan kantaa, joten käytän tässä tapauksessa lisämääritelmää, jonka mukaan teosten tulee olla kustannustoimitettuja ja kustantamon julkaisemia omassa kustannusohjelmassaan. Suomen Kirjailijaliiton jäsenyys on siis itsessään oikeutus osallistua tutkimukseen, mutta ei kuitenkaan pakollinen vaatimus. Näiden rajausten myötä esimerkiksi esikoiskirjailijat ja omakustannekirjailijat rajataan ulos tutkimuksesta.

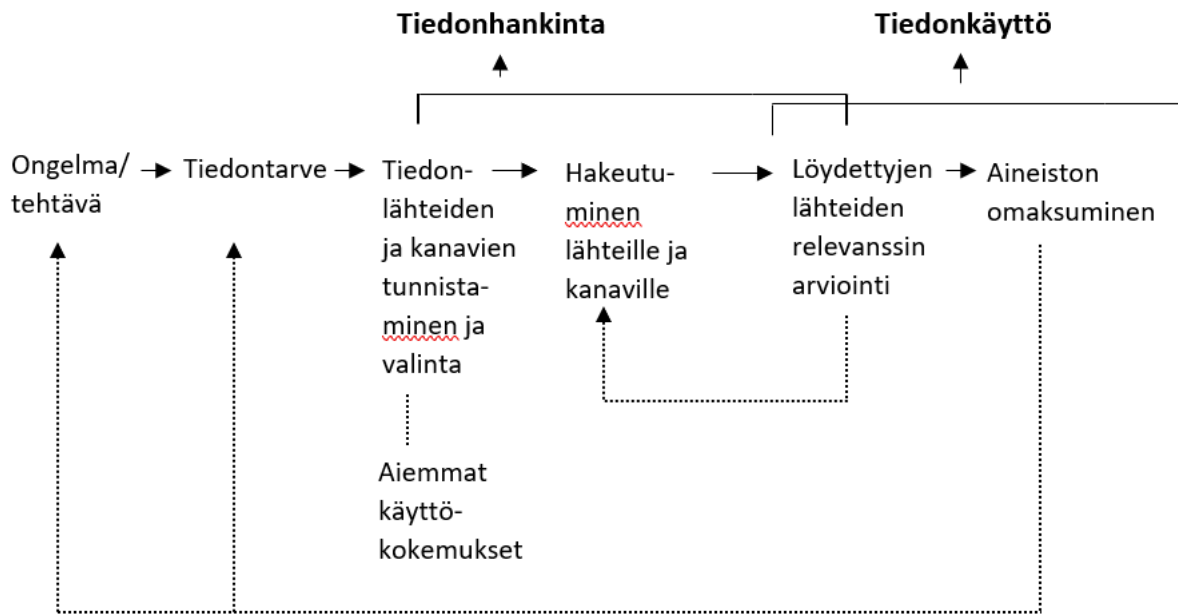
2.4 Tiedonhankinta

Haasion, Harviaisen ja Savolaisen (2019, 35–39) mukaan tiedonhankinnan käsite voidaan määritellä suppeasti tai laajasti. Suppea tiedonhankinta tarkoittaa eri lähteille ja kanaville haakeutumista sekä dokumenttien hankkimista lähempää tutustumista varten. Laajemmassa merkityksessä tiedonhankinta sisältää myös saatujen tiedonlähteiden relevanssin arvioinnin.

Tiedonhankinta on kuitenkin ennen muuta prosessi. Se saa alkunsa tiedontarpeen viriämisestä, joka johtaa tiedonhankintaan. Tietoa hankittaessa etsitään käsiin itselle ja tiedontarpeeseen soveltuvia lähteitä, tulkitaan niitä ja luodaan uutta tietoa. Tiedonhankinnan prosessimaisuus tulee esiin lähes kaikissa moderneissa tiedonhankinnan malleissa. (Haasio, Harviainen & Savolainen 2019, 35–39.) Niin myös tämän tutkimuksen taustalla käytetyissä tiedonhankinnan malleissa, mitä käsitellään tarkemmin kohdassa 4.2.

Tiedonlähteet ja kanavat ovat tärkeä osa tiedonhankintaa. Haasio, Harviainen ja Savolainen (2019, 28–30) ovat määritelleet mitä tarkoitetaan tiedonlähteillä ja kanavilla. Heidän mukaansa tiedonlähteitä ovat mm. kirja, artikkeli, käsin kirjoitetut asiakirjat, muut ihmiset jne. Tiedonhankinnan kanavan he ovat puolestaan määritelleet mekanismiksi tai järjestelmälliseksi käytännöksi, joilla tieto tuotetaan tiedontarvitsijan käsille. Esimerkkeinä toimivat mm. kirjasto tai internet.

Tässä tutkimuksessa havainnollistamiseen on käytetty useita kuvioita (Kuvio 1, Kuvio 2 ja Kuvio 3) Haasion, Harviaisen ja Savolaisen (2019) teoksesta. Pääasiallinen syy näiden valmiiden kuvioiden käyttämiseen alkuperäisten lähteiden sijaan, on tutkijalle tarjottu mahdollisuus käyttää Haasion, Harviaisen ja Savolaisen teosta varten suunniteltuja alkuperäisiä kuvioita kuluitta tässä tutkimuksessa.

Kuvio 1. Tiedonhankintaprosessi (Savolainen 2010, 92, tässä Haasio, Harviainen & Savolainen 2019, 38).

Kuviossa 1 on esitelty tiedonhankintaprosessin vaiheet. Kuvioista käy myös ilmi tiedonhankintaprosessin syklisyys. Uusien lähteiden löytyminen ja uuden aineiston omaksuminen voi johtaa uusiin kysymyksiin ja sitä kautta uusiin ongelmiin, jolloin prosessi alkaa alusta. (Haasio, Harviainen & Savolainen 2019, 35–39.) Kuvioista 1 käy myös hyvin ilmi, kuinka tiedonhankintaprosessi muokkautuu eri tilanteisiin.

Tiedonkäyttö liittyy jossain määrin tiedonhankinnan kanssa ja se on osa tiedonhankintaprosessia, kuten kuvioista 1 voi nähdä. Tästä syystä on hyvä todeta, että tiedonkäytöllä viitataan usein hankitun tiedon hyödyntämiseen. Hyödyntämisellä tarkoitetaan sitä, kun tietoa ja sen tarpeellisuutta arvioidaan, sekä uuden tiedon yhdistämistä jo olemassa olevaan. Lähteiden arvioiminen ja tiedon omaksuminen ovat tiedon käyttöä. Tiedonkäyttö puolestaan ongelman ratkaisemista ja vastausten löytämistä henkilöä askarruttaviin kysymyksiin. (Haasio, Harviainen & Savolainen 2019, 42–46.)

Välillä löydettyjen lähteiden arviointi aiheuttaa palaamista tiedon lähteille ja kanaville, kunnes on saatu tarvittava määrä käyttökelpoisia lähteitä, joiden avulla voidaan omaksua tarvittavaa aineistoa suhteessa alkuperäiseen ongelmaan/tehtävään. Aineiston omaksuminen voi myös aiheuttaa uuden ongelman tai tehtävän. Myös lisätiedontarve voi ilmentyä alkuperäisen

ongelman tai tehtävän puitteissa. Tämä tarkoittaa, että tiedon omaksuminen voi tuoda lisätiedon tarpeita, mikä käynnistää prosessin uudelleen.

Kaikkea tietoa ei kuitenkaan hankita suunnitelmallisesti, kuten kuviossa 1 (Haasio, Harviainen & Savolainen 2019, 35–39). Tietoa on myös mahdollista saada etsimättä tai siihen törmätään. Kyseessä on sattumanvarainen tiedonhankinta tai sattumanvarainen tiedon saaminen, koska kyse on enemmänkin tiedon vastaanottamisesta kuin hankinnasta. Sattumanvaraisuudesta voidaan käyttää myös nimitystä serendipisyys, mitä käsitellään enemmän kohdassa 4.2.4.

Kun puhutaan tiedonhankinnasta, on samalla puhuttava myös tiedontarpeesta. Kuten kuviosta 1 käykin jo ilmi, tiedontarve johtaa useimmiten tiedonhankintaan. Tiedontarpeen määrittelemisen voikin sitten olla haastavampi tehtävä. Perinteisesti tiedontarve on ymmärretty tekijäksi, joka käynnistää tiedonhankintaprosessin ja pitää sitä liikkeellä, kunnes tarvittu tieto on löydetty (Haasio, Harviainen & Savolainen 2019, 39). Tiedontarve on siis tietoisuutta jonkin tietyn informaation mahdollisuudesta ratkaista ongelma, mutta myös sitä, että tuo informaatio ei ole vielä löytynyt tai sitä ei ole vielä saatu käyttöön.

Haasio ja Savolainen (2004, 21) huomauttavat, että tiedontarvettakin voidaan analysoida monissa eri yhteyksissä. He jakavat tiedontarpeet ammatillisiin ja ei-ammattillisiin. Ammatilliset tiedontarpeet liittyvät heidän mukaansa usein joko päivittäisten työtehtävien suorittamiseen tai päätoimiseen opiskeluun. Ei-ammattilliset he liittävät puolestaan työn ulkopuolisten ongelmien ratkaisemiseen, tavaroiden ja palvelujen hankintaan sekä vapaa-ajan harrastuksiin. Kun puhutaan fiktiokirjailijoista, voidaan ajatella, että tiedontarpeet ovat ammatillisia, mutta usein kirjoittamisen kautta voi tulla myös tiedontarpeita, joita voidaan ajatella ei-ammattillisina. Usein fiktiokirjoittajat keräävät informaatiota asioista, joista ovat kiinnostuneita esimerkiksi harrastusten kautta, vielä tietämättä, että tämä informaatio muotoutuisi jossain vaiheessa kirjaksi.

Tiedontarpeet voidaan jakaa vielä toisella tavalla kahteen osaan. Nämä ovat orientoiva tiedontarve ja praktinen eli ongelmalähtöinen tiedontarve. Orientoivalla tiedontarpeella tarkoitetaan kirjoittamisen kontekstissa esimerkiksi oman genren kirjallisuuden lukemista tai tutkimalla itselle ajankohtaisia asioita ilman varsinaista ongelmaa. Ongelmalähtöisen tai praktisen tiedontarpeiden taustalla on vastaavasti yksittäinen ongelmatilanne, joka pitää ratkaista. (Haasio & Savolainen 2004, 25.) Kirjoittamisessa tällainen ongelma voi olla esimerkiksi jokin käytännön asia tai käänne, vaikkapa oikean myrkyn ja sen vaikutusten selvittäminen dekkaria varten.

Tämän tutkimuksen perustana on käytetty erilaisia tiedonhankinnan malleja, joiden osalta tiedonhankintaa on käyty tarkemmin lävitse. Tutkimuksen kannalta oleellista on myös sattumanvarainen tiedon saaminen ja sen vaikutukset fiktiokirjailijan työssä. Tiedonhankinnan malleja on tarkoitus tarkkailla fiktiokirjailijan näkökulmasta ja tarkastella tiedonhankintaa luovan työn näkökulmasta.

2.5 Taustatyö

Haapaniemi ja Kuusela (1989, 35–36) erottelevat romaanin kirjoitustyön kolmeen vaiheeseen. Nämä ovat valmisteluvaihe (abstrahointi), raakakirjoitusvaihe ja viimeistelyvaihe. Heidän mukaansa valmisteluvaihe tarkoittaa pääasiassa kirjoitustyössä tarvittavan aineiston keräämistä ja jäsentämistä. He tarkentavat vielä, että käytännössä tämä tarkoittaa ympäristön havainnoimista, asiatietojen hankkimista, matkustamista, muistiinpanojen tekemistä, mielikuvituksen käyttämistä, ajatusrakennelmien luomista, keskustelemista ja mitä tahansa muutakin toimintaa, joka tavalla tai toisella liittyy kirjan syntymiseen.

Haimelin ja Rämö (2020, 58) ovat määritelleet taustatyön tarkoituksen toteamalla, että taustatyön tähtäimessä on kokonaiskuva eli hyvä käsitys oman kirjoituksen aihepiiristä. Heidän mukaansa kirjoittaminen vaatii tutkimista, oppimista ja löytämistä. Tämä taas puolestaan tarkoittaa usein taustatyön tekemistä. Heidän mukaansa taustatyötä on hyvin monenlaista. Esimerkeiksi he nostavat sähköpostien lukemisen, soiton tuttavalle tai vuosien mittaisen tiedonhankinnan.

Haapaniemi ja Kuusela (1989), sekä Haimelin ja Rämö (2020) puhuvat siis käytännössä hyvin samasta asiasta, vaikka termit ovatkin erilaiset. Haapaniemi ja Kuusela (1989, 60–62) tuovat esiin vielä termin esityö. Tiukka rajaus esityölle heidän mukaansa on tiedollisen materiaalin kerääminen eli asiatietojen hankkiminen ja faktojen rakentaminen. Esitöiksi voidaan heidän mukaansa ilmeisesti kuitenkin lukea yhtä hyvin kaikenlainen kirjoitustyössä havaittava materiaali, kuten havaintojen tekeminen, matkustaminen, valokuvaaminen, keskusteleminen, luonnon äänien nauhoittaminen tai muistiinpanojen tekeminen ja lukeminen.

Ilmeisesti tietopuolisen ja kokemusperäisen aineiston suhde vaihtelee sekä kirjailijoiden että työn alla olevien kirjojen välillä (Haapaniemi & Kuusela 1989, 60–62). Aikaisemman tutkimuksen valossa esitöitä tehdään hyvin epätasaisesti ja eri kirjoittamisen vaiheissa. Vaikka tässä tutkimuksessa ei varsinaisesti käsitellä tietokirjailijoiden taustatyötä, on heitä kuitenkin hyvä

sivuta tässä vaiheessa. Osa fiktiokirjailijoista nimittäin kirjoittaa myös tietokirjallisuutta (taulukko 2). Hiidenmaa (2008, 17) tuo myös esiin tietokirjallisuuden sisältöjen ja yksityiskohtien olevan kaunokirjallisuuden ammennettavana. Tietokirjallisuuden voidaan siis ajatella toimivan usein kaunokirjallisuuden pohjana.

Tietokirjailijoiden kirjoittamisen lähtökohdat voivat erota jossain määrin fiktiokirjailijoiden kirjoittamisen lähtökohdista. Usein tietokirjailijuus tulee ikään kuin muun elämän sivutuotteena, toteaa Hiidenmaa (2008, 18–21). Hänen mukaansa tietokirjailijalta on saatettu pyytää teosta tai häntä on pyydetty mukaan kirjan työryhmään. Työssä saattaa myös kertyä sellaista tietoa mikä olisi sääli jättää käyttämättä tai kirjoittaminen saattaa olla osa työtä itseään. Hiidenmaa jatkaa vielä, että kirjailijalla saattaa myös olla halu vaikuttaa tai halu kertoa oikeaa tietoa, kun maailma on välillä täynnä kyseenalaisia tietolähteitä. Hänen mukaansa tietokirjailijoilla on usein taustalla vankka asiantuntemus omasta aiheestaan. Tämä saattaa olla koulutuksen ja tutkintojen tuomaa, mutta myös pitkän kokemuksen ja työssä karttuneen näkemyksen tai eletyn elämän ja oman pohdinnan tuomaa, Hiidenmaa jatkaa. Tästä voimme nähdä, että tietokirjailijoilla on sekä selviä yhtäläisyyksiä, että eroja fiktiokirjailijoiden taustatyön hankintaan nähden.

Taustatyön määrittelemisen käsitteenä on aivan yhtä haastavaa, kuin muidenkin tätä tutkimusta varten määriteltyjen käsitteiden. Se voi olla myös sellaisia asioita, mitä ei ole huomattu edellä mainita. Tämän tutkimuksen puitteissa taustatyönä ajatellaan kuitenkin kaikkea edellä mainittua. Tutkimuksessa pyritään myös huomioimaan kirjoittamisen eri vaiheet ja taustatyön mahdollinen muuttuminen eri kirjoitusvaiheiden aikana.

3 AIKAISEMPI TUTKIMUS AIHEESTA

Kuten kohdassa 1 jo todettiin, oppaissa ja kirjailijoiden haastatteluissa kirjailijoiden taustatiedon hankintaa sivutaan toisinaan. Tästä voisi päätellä taustatyön tiedonhankinnan olevan jossain määrin tärkeä keskustelun aihe ainakin kirjailijoille itselleen. Jos ei nyt suoraan lempilapsi, niin ainakin osa heidän työtään, jotain mitä kirjailija itse on todennäköisesti jossain vaiheessa uraansa pohtinut. Joko tiedostaen tai tiedostamattaan. Varsinaista tutkimusta on kuitenkin suhteessa vähän muuhun tiedonhankintatutkimukseen suhteutettuna.

Aikaisempina tutkimuksena voidaan nostaa esiin Tammen (2010) suomalaisten kirjailijoiden tiedonhankintaan liittyvä alustava tutkimus, Turpeisen (2018) kandidaatintutkielma kirjoittajien tiedonhankintakäyttäytymisestä ja Holapan (2017) samaan aiheeseen menevä pro gradu -tutkielma. Näiden lisäksi löytyy yksi vanhempi suomalaisten kirjailijoiden työhön liittyvä teos, Kirjailijan työhuoneessa (Haapaniemi & Kuusela 1989). Vanhempiin tutkimuksiin kuuluu myös Russellin (1995) pro gradu -tutkimus fiktiokirjailijoiden tiedontarpeista. Näiden laajempien tutkimusten lisäksi on kirjoitettu joitakin artikkeleita joko kirjailijoiden tai kirjoittajien tiedonhankintaan liittyen (esim. Attfeld, Blandford & Dowell 2003; Hammond 2009; Osborne 2010; Olsen & Diekema 2012; Desrochers & Pecoskie 2015 ja Chen, Kuo & Chang 2019). Näitä kaikkia käydään vielä hieman tarkemmin lävitse.

Suomalaisten fiktiokirjailijoiden tiedonhankintatavoista on kirjoitettu aikaisemmin yksi artikkeli. Tammen (2010, 176–187) artikkeli on eräänlainen esipuhe hänen tulevalle väitöskirjalleen. Tehdyn tapaustutkimuksen aineisto on kerätty haastattelemalla 19 kirjailijaa. Tammen tutkimuksen kirjailijat ovat kaikki joko saaneet Finlandia-palkinnon tai olleet ehdolla palkinnon saajiksi. Tutkimuksessa käy ilmi, että haastatellut kirjailijat tarvitsevat tietoa aiheeseen perehtymistä ja asioiden tarkistamista varten. Tämän lisäksi todetaan, että etsityistä tiedoista ei välttämättä tule valmiiseen kirjaan juuri mitään. Tiedot ovat pääasiassa kirjailijaa itseään varten. Tammen tutkimus on suoritettu puolistrukturoiduilla haastatteluilla. Haastattelukysymykset koskivat tiedonhankinnassa käytettyjä lähteitä ja kanavia, tiedon välittämistä ja tiedonhankinnan esteitä sekä tiedon hyödyntämistä tietyissä kirjoittamisen tehtävissä kuten henkilöhahmojen nimeämisessä ja luomisessa.

Kaksi suomalaisten tekemää tutkimusta on tehty kirjoittajien tiedonhankintakäyttäytymisestä. Tutkimuksen kohteet ovat kirjoittajia, mikä tarkoittaa tässä tapauksessa enemmän harrastekirjoittajaa, kuin kirjailijaa. Lisäksi tutkimukset on suoritettu pääasiallisesti ulkomailla. Tuorein

näistä tutkimuksista on Turpeisen (2018, 13–18) kandidaatintutkielma fiktiokirjoittajien tiedonhankintakäyttäytymisestä. Kandidaatintutkielma on toteutettu Tammen tapaan puolistrukturoiduilla haastatteluilla, mutta Turpeinen haastatteli pienempää joukkoa. Haastateltavana on ollut neljä ulkomaista fiktiokirjoittajaa. Turpeisen kandidaatintutkielman tulokset ovat hyvin yksilö- ja internetpainotteisia. Tämä saattoi tietysti johtua hänen tutkielmansa otannan pienuudesta.

Toinen suomalaisen tekemä tutkimus on Holapan (2017, 1) pro gradu -tutkimus tieteis- ja fantasiakirjoittajien tiedonhankintakäyttäytymisestä. Pro gradu on ensimmäinen määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus kirjoittajista ja samalla laajin vastaava tutkimus 130 osallistujallaan. Tutkimus keskittyi pääsääntöisesti ulkomaille (Holappa 2017, Appendix 2). Vain yksi vastaajista on ilmoittanut olevansa Suomesta.

Holappa (2017, 18–23) antaa luoville kirjoittajille (creative writers) kolme erilaista työroolia. Nämä ovat tutkija, käsityöläinen ja yrittäjä (the researcher role, the artisan role, the entrepreneur role). Holapan mukaan näillä jokaisella roolilla on myös omanlaisiaan työtehtäviä. Tutkijan rooliin kuuluu kirjoitusmateriaalin etsiminen ja kerääminen, käsityöläiselle kirjoittaminen ja tekstin muokkaaminen, yrittäjälle julkaiseminen, markkinointi ja verkostoituminen. Hänen mukaansa näillä erilaisilla työrooleilla on myös erilaiset tiedontarpeet ja niinpä jokaista roolia on tutkittu hänen tutkimuksessaan erikseen, erillisillä kysymyksillä.

Aihetta sivuten on julkaistu teos Kirjailijan työhuoneessa (Haapaniemi & Kuusela 1989, 5). Kyseessä on teos, joka pohjautuu Turun yliopiston psykologian laitoksen projektiin: Suomalaisten kirjailijoiden työnkuva ja urakehitys. Hankkeeseen on kuulunut kaksi pro gradu -tutkimusta: Uutta luovan kirjoitustyön kuvaus: suomalaisen kirjailijan toimintastrategiat ja työnkuva (Haapaniemi, 1989) ja Sukupuolen merkitys suomalaisten kirjailijoiden urakehitykselle: naisten uraan vaikuttavat tekijät (Kuusela, 1989). Vaikka teos ei suoraan olekaan liitoksissa tiedonhankintatutkimukseen, on se kuitenkin käsitellyt tämän tutkimuksen osalta oleellisia asioita. Tutkimus on toteutettu haastatteluilla, mutta haastateltujen määrää ei ole paljastettu julkaistussa teoksessa.

Näiden edellä mainittujen tutkimusten taustalla on usein mainittu vanhempi Russellin (1995, 5–15) pro gradu -tutkimus. Hän on haastatellut tutkimuksessaan seitsemää pohjoiscarolinaista kirjailijaa heidän tiedonhankintatarpeistaan. 1990-luvun puolivälissä tietokoneiden käyttö ei ollut vielä niin yleistä kuin tänä päivänä, joten viittaukset internetin tai ylipäätään

tietokoneen käyttöön olivat hyvin vähäisiä. Näistä yksi oli maininta verkkovarauksen mahdollisuudesta paikallisessa kirjastossa, mikä ilmeisesti oli tuossa vaiheessa uusi ja tärkeä työkalu. Tutkimuksessa oli myös tärkeänä osana kirjailijoiden lähdekirjallisuuden kerääminen (Russell 1995, Appendix C), mikä onkin luetteloitu tutkimuksen loppuun.

Attfield, Blandford ja Dowell (2003, 430) ovat artikkelissaan käsitelleet tiedonhakua kirjoittamisen näkökulmasta. Heidän mukaansa kirjoittaminen on yksi yleisimmistä tehtävistä, joihin tiedonhaku sisältyy. Tämä ei ole harhaanjohtavaa siitäkään huolimatta, että heidän artikkelinsa keskittyy sanomalehtijournalistien työhön.

Chen, Kuo ja Chang (2019, 823–828) ovat puolestaan tutkineet kirjoittajien ja tekijöiden (markers) tietokäyttötymistä. He ovat haastatelleet seitsemää kirjoittajaa ja seitsemää tekijää, jotka ovat myös niin kutsuttuja diginatiiveja eli syntyneet vuoden 1980 jälkeen. Tutkimukseen osallistuneista kirjoittajista on todettu, että kaikki kirjoittajat ovat erikoistuneet useammalle kuin yhdelle kirjoittamisen alueelle. Näitä alueita ovat romaanikirjailija, esseisti, kolumnisti, toimittaja, editori, näytelmäkirjailija ja kääntäjä. Tekijöiden erityisaloja ovat puolestaan Tee-se-itse-vinkit (DIY), ompelu, pelisuunnittelu, keramiikka, 3D-tulostus ja laserleikkaus, puutyöt ja käsinmaalatut kankaat. Tämä kyseinen artikkeli on mielenkiintoinen vertailukohta mahdollisesti tähän tutkimukseen osallistuvien diginatiivien osalta. Vastaavatko jo saadut tulokset mahdollisesti tähän tutkimukseen osallistuvia diginatiiveja.

Kirjoittamista pääaineenaan opiskelevia on myös tutkittu jonkin verran. Kirjoittamisen aineopinnot eivät ulkomaillakaan suoraan oikeuta kirjailijanimikkeeseen. Opinnot ovat kuitenkin olleet suosittuja jo vuosikymmenten ajan myös ulkomailla. Vaarala (2017) kirjoitti artikkelin kirjoittamiskoulutuksen suosion noususta muutamia vuosia sitten. Artikkelissa keskitytään vahvasti opistotaseiseen opetukseen ja verkkokurssit tulevat myös mainituiksi. Koulutuksen suosiosta kertovat myös osaltaan Taideyliopiston (2021) hakijatilastot. Taideyliopiston kirjoittamisen maisteriohjelmaan on voinut hakea vasta vuodesta 2019. Ensimmäisenä vuonna koulutuksen on aloittanut 6 hakijaa. Hakijoita on kokonaisuudessaan ollut 152. Seuraavan kerran koulutukseen haki 151 hakijaa vuonna 2021. Hakijoista seitsemän hyväksyttiin koulutukseen.

Olsen ja Diekema (2012, 1–4) ovat tutkineet ensimmäisen vuoden kirjoittajaopiskelijoita ja heidän informaatiokäyttötymistään puolistrukturoiduilla haastatteluilla. Vastaukset haastatteluihin ovat tuoneet esiin jossain määrin arvattavankin vastauksen nykypäivänä. Opiskelijat ovat tutkimuksen mukaan edelleen Googlasta riippuvaisia ja vaikka he suhtautuvatkin Wikipediaan

pelokkaasti, he käyttävät sitä silti. Heidän tutkimukseensa vastanneista opiskelijoista osa tunnisti, että heidän tiedonhankintataitonsa eivät olleet riittävät. He eivät kokeneet tuntevansa tietokantoja ja hakukoneita niin kuin haluaisivat, mistä syystä he kokivat Googlen toimivan tällä hetkellä heille paremmin.

Toinen opiskelijoihin suuntautuva artikkeli on Hammondin (2009, 53–58) tapaustutkimus ja sen etenemisen kuvaus. Hammond on kuvannut artikkelissaan, kuinka hän on perustanut lukion opiskelijoilleen tutkivan fiktion yksikön (Researching Fiction Unit). Tämän kyseisen yksikön tarkoituksena on ollut opettaa nuorille tutkimusta kirjoittamisen takana eli käytännössä taustatyön tekemistä kirjoittamisen tueksi. On mielenkiintoista verrata, miten vastaavaa opetusta on mahdollisesti saatu Suomessa ja kuinka kirjailijat ovat kyenneet hyödyntämään sitä.

Osborne (2010, 1) on tutkinut novellikirjailijoiden tiedonhakukäyttäytymistä arkistoissa. Osbornen mukaan kirjailijat ovat tottuneet etsimään tietoa kirjastoista ja internetistä, mutta arkistot ovat heille oudompia. Artikkelissa hän käykin lävitse niitä mahdollisuuksia, joita arkistot voivat tarjota kirjailijoille.

Vaikka tutkimus kirjailijoiden tiedonhankinnasta onkin vähäistä, aiheesta on kuitenkin jonkin verran kirjallisuutta. Tätä kirjallisuutta Desrochers ja Pecoskie (2015, 320) ovat kartoittaneet. Heidän mukaansa tutkimus kirjailijoiden tiedonhankinnasta on tarpeellista monestakin syystä. Ei vähiten, koska kirjoittaminen muuttuu ja löytää uusia muotoja digitaalisuuden myötä. Heidän mukaansa enemmän tutkimusta tarvitaan, että informaatioalan ammattilaiset voivat työskennellä mahdollisimman hyvin tämän kompleksisen ryhmän (kirjailijat) kanssa.

Tämän tutkimuksen on tarkoitus selvittää mahdollisuuksia eroavaisuuksia ja samankaltaisuuksia aikaisemmin tehdyn tutkimuksen pohjalta. Aikaisempi tutkimus on myös asettanut omat tutkimuskysymyksensä ja kohteensa. Tämän tutkimuksen kysymykset on pyritty muotoilemaan niin, että uutta tietoa olisi mahdollista kerätä suhteessa jo tehtyyn tutkimukseen.

4 TEORIAA TUTKIMUKSEN POHJALLA

4.1 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Tämä tutkimus on jouduttu rajaamaan hyvin vahvasti erilaisten käsitteiden ja varsinaisten tutkimuskysymysten avulla. Varsinaisena tutkimusongelmana voidaan pitää suomalaisten fiktiokirjailijoiden taustatyön tiedonhankintaa. Tämän osalta käsitteet on selitetty tarkemmin osiossa 2 ja toimivat ensisijaisina rajauksina aiheeseen.

Tutkimusongelma on rajattu vielä aikaisemmin mainittujen lisäksi seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Millaisia tiedontarpeita fiktiokirjailijat kokevat taustatyövaiheessa?
2. Mitkä ovat fiktiokirjailijoiden yleisimmät tiedonhankinnan kanavat ja lähteet?
3. Millaisia ongelmia fiktiokirjailijoilla on tiedonhankinnassa?

Kysymykset on pyritty asettamaan niin, että niiden kautta saataisiin mahdollisimman selkeästi kartoitettua suomalaisten fiktiokirjailijoiden taustatyön tiedonhankintaa. Ensin kartoitetaan, millaisia tiedontarpeita fiktiokirjailijoilla on havaittavissa taustatyötä koskien. Haasio, Harviainen ja Savolainen (2019, 39–41) ovat kertoneet, että tiedontarve käynnistää tiedonhankintaprosessin ja pitää sen liikkeellä tarvittun tiedon löytymiseen asti. Koska kirjoittamisen taustatyötä voidaan pitää kirjailijoiden kohdalla ammatillisena tiedonhankintana, korostuvat työtehtävän asettamat vaatimukset yksilölle tai ryhmälle ja määrittävät tätä kautta tiedontarpeen luonteen. Vaikka pääsääntöisesti on kysymys ammatillisesta tiedonhankinnasta, on myös huomioitava ei-ammattillinen tiedonhankinta osana kirjailijan tiedonhankintaa. Ammatillisen ja ei-ammattillisen tiedonhankinnan välinen raja on kuin veteen piirretty viiva. Ei-ammattillisen tiedonhankinnan tulokset voivat päätyä ammatillisesti käytettäväksi, samoin kuin ammatillisen tiedonhankinnan tulokset voivat kääntyä ei-ammattillisesti käytettäväksi.

Ei-ammattillisen ja ammatillisen tiedonhankinnan rinnalla kulkevat myös kohdassa 2.3. mainitut orientoiva ja praktinen tiedontarve. Molempia pyritään tutkimaan myös tässä tutkimuksessa. Esimerkkeinä orientoivasta tiedontarpeesta voisi mainita kirjailijoiden kiinnostuksen erilaisiin asioihin, riippumatta siitä onko tästä tiedosta tarkoitus tiedon hankkimisen vaiheessa tarkoitus

tehdä kirjaa. Vastaavasti praktinen tiedontarve keskittyy tiettyyn ongelmaan tai tarpeeseen. Kirjailijoiden kannalta tämä voi tarkoittaa esimerkiksi jo olemassa olevaa kirjaideaa varten etsittävästä tiedosta tai yksityiskohtaa. Tämän tutkimuksen tarkoitus on määrittää näitä tiedontarpeita ja niiden luonteita.

Holappa (2017, 18–23) toi tutkimuksessaan esiin erilaiset roolit, mitkä on mainittu kohdassa 2.4. Tämän tutkimuksen osalta keskitytään hänen mainitsemaansa tutkijan rooliin ja sitä kautta taustatyön tiedonhankintaan. Holapan tekemä tutkimus on laajuudeltaan pro gradu -tutkimus, mihin tämän tutkimuksen laajuus ei yllä. Tämä huomio puoltaa tämän tutkimuksen osalta keskittymistä yhteen osa-alueeseen.

Tiedontarpeiden lisäksi pyritään myös vastaamaan kysymykseen, mitkä ovat fiktiokirjailijoiden yleisimmät tiedonhankintakanavat ja lähteet. Kanavia ja lähteitä on käyty lävitse jo aikaisemmin kohdassa 2.4.

Tutkimuksessa pyritään myös selvittämään, millaisia ongelmia fiktiokirjailijoilla on tiedonhankintaan liittyen. Näitä voivat olla esimerkiksi fiktiokirjailijan tiedonhankintaosaaminen tai tarvittavan tietolähteen puuttuminen. Samalla näitä ongelmia voivat olla myös puutteellinen tieto erilaisista tiedonkanavien olemassaolosta tai mahdollisuus käyttää taustatiedon kannalta oleellisia lähteitä. Kaikkiin lähteisiin ei välttämättä ole yleistä pääsyä ja toisinaan ongelman voi myös muodostaa esimerkiksi kirjailijan mahdollisuudet tavoittaa juuri tietyn alan asiantuntija. Ongelmia on tarkoitus kartoittaa ja mahdollisesti myös pyrkiä antamaan niihin jonkinlaisia ratkaisuja kirjasto- ja tietopalvelualan näkökulmasta.

Vaikka kysymyksenasettelussa ei suoraan ole otettu huomioon mahdollisia kysymyksiin vaikuttavia muuttujia, tutkitaan niitä kysymysten rinnalla. Näitä muuttujia ovat kirjailijoiden ikä, sukupuoli, asuinpaikka, koulutustausta, mahdolliset opinnot tiedonhankinnasta, aika kirjailijana, kirjoitettu genre eli kirjallisuuden laji (esimerkiksi dekkari tai historiallinen romaani), julkaistujen kirjojen määrä ja keskimääräinen aika, joka kirjailijalta menee teoksen taustatyön tiedonhaun aloittamisesta kirjan julkaisuun.

4.2 Tutkimuksen tiedonhankinnan malleja

4.2.1 Yleisesti tutkimuksen tiedonhankinnan malleista

Tutkimusta voitaisiin lähteä käsittelemään useampaakin tiedonhankinnan mallia hyödyntäen. Malleja on tarkoitus käyttää pohjana tarkastellessa fiktiokirjailijoiden tiedonhankintaa. Tiedonhankintamallien avulla etsitään yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia jo olemassa olevan tutkimuksen avulla fiktiokirjailijoiden tiedonhankintaan vertautuen.

Yksi mahdollinen malli voisi olla Gloria Leckien ja Karen Pettigrew'n kehittämä ammatillisen tiedon hankinnan yleismalli (Haasio, Harviainen & Savolainen 2019, 125–126). Mallin voisi katsoa olevan oleellinen siitä syystä, että sitä on aikaisemmin hyödynnetty vastaavissa tutkimuksissa. Tammi (2010, 177–178) on tukeutunut kyseiseen malliin laatiessaan tutkimuskysymyksiä, sekä haastattelujen analysoinnissa. Myös Holappa (2017, 18–24) on hyödyntänyt samaa mallia omassa tutkimuksessaan. Hän on jopa miettinyt mallin yksityiskohtia oman työnsä kannalta ja mallintanut uuden alkuperäistä hyödyntäen. Kyseessä on kuitenkin hyvin yleismaallinen tiedonhankinnan malli, mistä syystä se on tämän tutkimuksen yhteydessä jätetty syrjään.

Luova kirjoittaminen vertautuu kognitiivisen psykologian näkökulmasta ongelmanratkaisuun, vaikkakaan lopputulos (kirja) ei voi varsinaisesti olla oikein tai väärin (Haapaniemi & Kuusela 1989, 7). Näinpä ongelmanratkaisullisesti ajatellen Holappa (2017, 18) mainitsee nimenomaan tätä tutkimusta ajatellen paremman mallin. Russell (1995, 4) nostaa saman mallin esiin ainoana hänen tutkimukseensa vakavasti vaikuttaneena mallina kirjailijoita eli tätä (kirjaston)käyttäjryhmää ajatellen. Hän tarkoittaa Carol C. Kuhlthaun tiedonhankinnan prosessimallia (Haasio, Harviainen & Savolainen 2019, 112–116). Kyseessä on ammatillisen tiedonhankinnan malli. Kirjailijan kirjoittaminen ja siihen liittyvä taustatyön tiedonhankinta on kuitenkin hänen työtään ja näin ollen ammatillista tiedon hankintaa. Niinpä se on nostettu yhdeksi tärkeimmistä tiedonhankinnan malleista tätä tutkimusta ajatellen. Kuhlthaun mallista enemmän kohdassa 4.2.2.

Kirjailijan työtä ei kuitenkaan yleensä suljeta perinteisten työaikojen muottiin. Tiedonhankintaa tapahtuu myös kirjailijan arjessa. Tästä syystä on perusteltua nostaa Kuhlthaun mallin vierelle myös tätä näkökulmaa tukeva tiedonhankintamalli. Brenda Dervinin Sense-making-teoria on arkielämän tiedonhankinnan malli, jonka lähtökohtana on ajatus ihmisten toiminnan ja valintojen merkityksellistämisestä arkipäivän vaihtelevissa tilanteissa (Haasio, Harviainen &

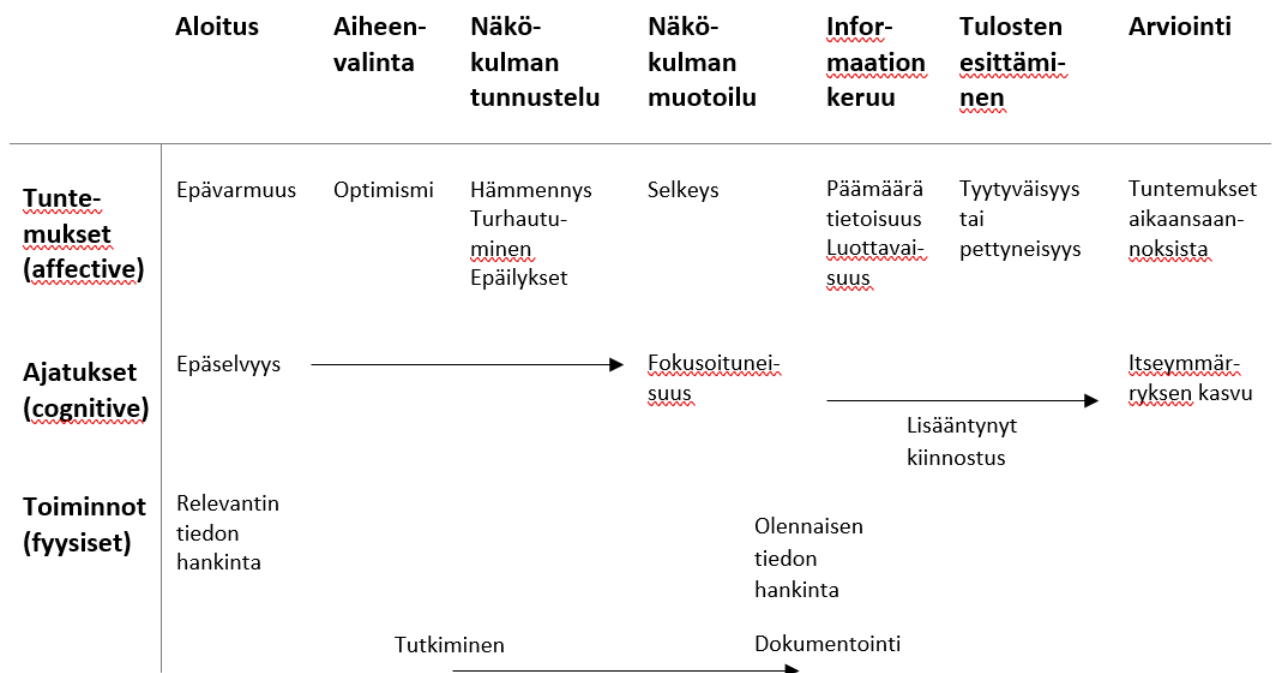
Savolainen 2019, 132–133). Dervinin mallin katsotaan sopivan hyvin Kuhlthaun rinnalle tässä tutkimuksessa. Dervinin mallista enemmän kohdassa 4.2.3.

Näiden tiedonhankintamallien lisäksi kirjailijoista puhuttaessa on hyvä mainita myös serendipisyys. Tammi (2010, 186) tuo esiin tutkimuksessaan nousseen ajatuksen, kuinka monet hänen haastateltavistaan kokivat riemastuttavana mahdollisuuden löytää onnekkaan sattuman kautta jotakin hyödyllistä mutta aivan muuta kuin alun perin oli tarkoitus. Serendipisyydestä puhutaan, kun tarkoitetaan onnistuneiden ja odottamattomien löytöjen tekemistä vahingossa (Tammi 2010, 186). Sitä on käsitelty enemmän kohdassa 4.2.4.

Tämän tutkimuksen pohjana voitaisiin käyttää hyvin erilaisia tiedonhankinnan malleja, kuten aikaisemmista tutkimuksista on käynyt esille. Tämän tutkimuksen taustalla käytetään kuitenkin Carol C. Kuhlthaun (2004) tiedonhankinnan prosessimallia ja Brenda Dervinin (1998) Sense-making-teoriaa. Näiden kahden toisiaan täydentävät elementit toimivat hyvin tukemaan tämän tutkimuksen teoreettista taustaa. Lisäksi pyritään havaitsemaan mahdollisia serendipisyyden malleja, mutta painotus on Kuhlthaun (2004) ja Dervinin (1998) tiedonhankintamalleissa. Tiedonhankintamalleja käytetään peilaamaan saatuja tutkimustuloksia ja pyritään vertaamaan fiktiokirjailijoiden tiedonhankintaa yleisesti jo testattuihin malleihin.

4.2.2 Carol C. Kuhlthaun tiedonhankinnan prosessimalli

Kuhlthaun mallin lähtökohtana ovat John Deweyn, Georg Kellyn ja Jerome Brunerin käsitykset ajattelusta ja oppimisesta (Haasio, Harviainen & Savolainen 2019, 112). Niiden mukaan oppiminen on vaiheittainen käsitysprosessi, missä oppiminen sovelletaan aiempiin käsityksiin. Kuhlthaun (1991, 362) mukaan ihmiset valitsevat tietoa tarkoituksenmukaisesti, rakentaen sen varaan mitä he jo ennestään tietävät, koska ihmisillä on rajallinen mahdollisuus sisäistää täysin uutta tietoa. Aktiivinen prosessi, missä luodaan tarkoitus saadulle tiedolle, on käyty läpi hänen prosessimallissaan. Kuhlthaun mukaan informaation etsiminen on prosessi, joka pitää sisälleen koko ihmisen, tunteet, samoin kuin ajatukset ja teotkin.

Kuvio 2. Kuhlthaun tiedonhankinnan prosessimalli (Kuhlthau 2004, 82, tässä Haasio, Harviainen & Savolainen 2019, 113).

Kuviossa 2 on esitelty Kuhlthaun tiedonhankinnan prosessimalli. Malli käsittelee kolmea eri aluetta: affektiivista (tuntemuksia), kognitiivista (ajatuksia) ja fyysisiä (toimintoja) (Kuhlthau 2004, 44). Aloitusvaihe aloittaa prosessin ja sen keskiössä ovat epävarmuus, epäselvyys ja relevantin tiedon hankinta. Tehtävää tai ongelmaa koskevat ajatukset ovat vielä sekavia, ja sitä yritetään hahmottaa suhteutettuna aiempiin kokemuksiin (Haasio & Savolainen 2004, 85–86). Tässä vaiheessa tehtävänä on lähtökohtaisesti tunnistaa tarve uudelle informaatiolle. Ajatukset kiertävät ongelman ymmärtämisen ympärillä ja tekoina ovat yleensä keskustelut mahdollisesta aiheesta ja lähestymistavoista. (Kuhlthau 1991, 366.)

Toinen vaihe on aiheenvalinta. Tämän vaiheen tarkoitus on tunnistaa ja valita yleinen aihe, jota tutkitaan tai lähestymistapa, jota lähdetään tavoittelemaan. Tässä vaiheessa tehtävä valinta vaikuttaa tuntemuksiin. Jos valinta viivästyy tai estyy jostain syystä, ahdistuksen kaltaiset tunteet todennäköisesti voimistuvat, kunnes valinta on tehty. Kun valinta on tehty, tunteet muuttuvat optimistisemmiksi. (Kuhlthau 1991, 366.) Haasio ja Savolainen (2004, 85–86) toteavat, kuinka aihepiirin rajaamisen ansiosta on onnistuttu sulkemaan pois monia vaihtoehtoja ja huomio voidaan keskittää yhteen suuntaan. Valittu aihe voidaan kuitenkin vielä tulkita monella tavalla, mikä aiheuttaa silti ajatusten moniselitteisyyttä.

Kuviossa 2 näkyvä kolmas vaihe on näkökulman tunnustelu. Tässä vaiheessa tehtävänä on saada lisätietoa aihepiiristä ja löytää siihen oma näkökulma. Tätä vaikeuttaa kuitenkin vielä tässä vaiheessa näkökulman moniselitteisyys ja hakusanojen täsmentämisen haastavuus. (Haasio & Savolainen 2004, 85–86). Näkökulman tunnustelulle ominaisia tunteita Kuhlthau (1991, 366) mukaan ovat sekavuus, epävarmuus ja epäily, mikä lisääntyy usein tänä aikana. Kuhlthau toteaa, että tilanne voi olla melko lannistava ja uhkaava, aiheuttaen henkilökohtaisia riittämättömyyden tunteita, samoin kuin turhautumista. Hän lisää vielä, että jotkut saattavat itseasiassa olla taipuvaisia luopumaan etsinnästä kokonaan tässä vaiheessa.

Neljäs vaihe on näkökulman muotoilu. Kuhlthau (1991, 367–368) mukaan näkökulman muotoilu on käännöskohta tiedonhankinnan prosessimallissa. Hän huomioi, että tässä vaiheessa epävarmuuden tunne vähenee ja itseluottamus lisääntyy. Hänen mukaansa muutos tunteissa on myös hyvin havainnoitavissa lisääntyneenä itsevarmuutena ja selkeyden tunteena. Oletamus tässä vaiheessa on, että tiedonhankinta onnistuu. Mikäli näin käy, tehtävä voidaan rajata riittävän selkeästi ja tiedonhankinta on mahdollista suunnata oleellisiin lähteisiin. Tiedonhaut voidaan nyt myös muotoilla melko tarkasti. (Haasio & Savolainen 2004, 85–86.)

Seuraava eli viides vaihe on informaation kerääminen. Tämä on tiedonhankinnan oleellinen kohta. Tässä vaiheessa tietoa kerätään yhä tiheämpää seulaa käyttäen eri lähteistä kaikkein olennaisimman keräten. Tiedonhankintaprosessin päättämiseksi yhdistetään hankittu tieto synteetisomaiseksi kokonaisuudeksi. Jos tiedonhankinta johtaa hyväksyttävänä pidettyyn tulokseen, positiiviset tuntemukset ja motivaatio tehtävän päättämiseksi voimistuvat. Jos näin ei käy, koetaan eriasteisia pettymyksen ja turhautuneisuuden tuntemuksia. (Haasio & Savolainen 2004, 85–86.)

Viimeinen vaihe on esittäminen. Tämä viittaa siihen, että tiedonhankinnan tulokset voidaan viestiä myös muille joko kirjallisesti tai suullisesti (Haasio & Savolainen 2004, 85–86). Viimeisessä vaiheessa helpotuksen tunteet ovat yleisiä yhdessä tyytyväisyyden tunteiden kanssa, jos tehtävä koetaan onnistuneeksi. Mikäli kaikki ei mene hyvin, on tilalla pettymys. (Kuhlthau 1991, 368.)

Kuhlthau (2004, 85) teki tutkimusta oman tiedonhankinnan prosessimallinsa käytettävyydestä 1980-luvulla. Hän teki viisi tutkimusta vuosien 1983–1989 välillä. Vaikka tutkimukset olivatkin laajoja ja niiden purkamiseen voidaan käyttää enemmänkin aikaa, niiden oleelliset löydökset on kuitenkin mahdollista tiivistää yhteen lauseeseen tutkimusta kohden. Ensimmäinen

tutkimus vuodelta 1983 totesi, että tiedonhankinnan prosessimalli vastasi hyvin tiedon rakentumista. Toisessa tutkimuksessa vuodelta 1986 Kuhlthaun malli alkoi muistuttaa ajan myötä enemmän prosessimallia, mikä se on tänä päivänä. Malli alkoi kohdentua ja muovautua varsinkin prosessin osalta. (Kuhlthau 2004, 85.)

Kolmannessa tutkimuksessa vuodelta 1987 prosessimallia kuvailtiin jo tarkoituksenmukaiseksi sense-making-prosessiksi. Tämä on yksi oleellisimmista asioista tämän tutkimuksenkin kannalta, missä Kuhlthaun teoriaa yhdistetään sense-makingiin. Neljännessä laajemmassa tutkimuksessa vuodelta 1988 hänen mallinsa vahvistettiin lukion viimeisen vuoden opiskelijoiden avulla. Vahvistamisen lisäksi löytyi myös vastaavuussuhde tutkimuspaperien tarkkuuden ja muuttuneen itsevarmuuden välillä tutkimusprosessin aikana. Viidennessä tutkimuksessa, 1989, malli vahvistettiin akateemisten, yleisten ja koulukirjastojen käyttäjien keskuudessa. Siinä missä ajatukset (cognitive) ja tunteet (affective) vastasivat mallia (kuvio 2), toiminnot (fyysiset) eivät kuitenkaan edenneet odotetusti. (Kuhlthau 2004, 85.)

Kuhlthaun (1991, 370) tutkimukset valottivat mallin käytettävyyttä ja näyttivät, kuinka prosessimalli voidaan liittää osaksi käyttäjien opintoja. Kuinka ihmiset voidaan saada tulemaan tietoisiksi omasta kehittymisestään ja ymmärtämään tunteita, jotka vaikuttavat heidän tiedonhankintaprosessiinsa. Hänen mukaansa prosessimallin keskiössä on epävarmuus, jota ei ole otettu huomioon suurimmassa osassa olemassa olevista hakujärjestelmistä. Hän totesi, että tietokonejärjestelmät oli rakennettu vastaamaan hyvin jäseneltyihin kysymyksiin. Epävarmuutta heijastavat, epäselvästi jäsenellyt kysymykset eivät kuitenkaan löytäneet vastausta. Tämä pitää edelleen paikkansa, vaikka esimerkiksi Google-hakukoneen kautta onkin mahdollisuus saada hajanaisempia vastauksia algoritmien ja kysymysmuotoisten hakujen vaikutuksesta. Kuhlthau (1991, 370) toteaa, kuinka koko käyttäjien kokemus vaikuttaa heidän tiedonhankintaansa. Niin tunteet, kuin älykin, etenkin aiheen tai teeman tunnusteluvaiheessa. Hän on myös vahvasti sitä mieltä, että affektiivisten puolien (tunteet) unohtaminen saa informaatioasiantuntijat unohtamaan yhden tärkeimmistä tiedonkäyttöön ajavista elementeistä.

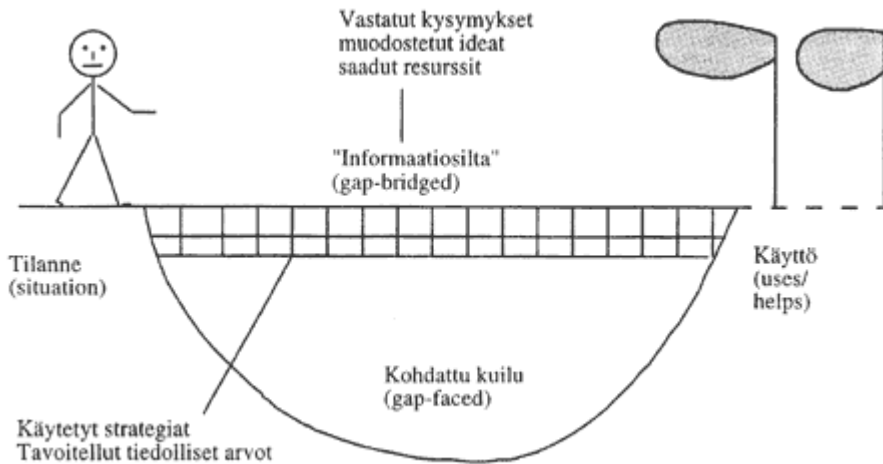
Kuhlthaun (1991, 361–368) tutkimuksissa hänen tiedonhankintamallinsa mukaisesti tiedonhankkija etsii merkitystä informaatiosta voidakseen kasvattaa omaa tietämystään tietystä ongelmasta tai aiheesta. Osa hänen tutkimuksiinsa osallistuneista opiskelijoista alkoi kokea tiedonhankinnan muuttuneen tärkeäksi tavaksi oppia sen sijaan, että se olisi ollut vain osa kurssin suorittamista. Kuhlthau on myös käsitellyt tiedonhankintaa sense-makingina omissa

tutkimuksissaan. Kuten on aikaisemmin mainittu, Kuhlthaun ja Dervinin prosessimalli ja sense-making-teoria ovat osittain limittyneitä, ja niitä voidaan käyttää rinnakkain tämän tutkimuksen osalta.

4.2.3 Brenda Dervinin Sense-making-teoria

Brenda Dervinin Sense-making-teoria on prosessi, jonka avulla yksilö pyrkii tekemään asiat itselleen mielekkäiksi. Tämä tarkoittaa, että ihminen etsii asian ymmärtämiseksi tai tietyn ongelman ratkaisemiseksi tarvittavaa informaatiota, mitä hyödynnetään hänen tarvitsemallaan tavalla. Asiaa pyritään myös merkityksellistämään uuden tiedon avulla, sekä pyritään ymmärtämään asioita ja niiden välisiä suhteita. (Haasio, Harviainen & Savolainen 2019, 132–133.)

Teorian perusoletuksena on, että ihminen on monimuotoinen ja ainutkertainen. Tämän lisäksi jokaisella ihmisellä on rajoitteensa. Ensimmäisessä perusoletuksessa näkyy hyvin yksilöllisyyden korostaminen. Ajatus on, että jokainen ihminen on tiedonhankkijana erilainen. Näin myös rajoitteet ovat erilaiset jokaisen kohdalla. (Haasio, Harviainen & Savolainen 2019, 133–134.) Fiktiokirjailijan ajatellaan yleensä työskentelevän yksin, vaikka suuriakin poikkeuksia löytyy. Tässä tutkimuksessa ajatellaan kuitenkin, että kirjoittaja on yksin ja tekee omat päätelmänsä tiedonhankintaan ja saadun tiedon käyttämiseen liittyen. Näinpä myös Dervinin teoria tukee kirjailijan tiedonhankinnan tutkimusta.

Kuvio 3. Sense-making-teorian käsitys tiedonhankinnasta ja tiedonkäytöstä (Dervin 1992, 68, tässä Haasio, Harviainen & Savolainen 2019, 135).

Dervinin (1998, 36) mukaan sense-making olettaa ihmisten elävän maailmassa, missä on kuiluja. Todellisuus, joka muuttuu ajan ja avaruuden halki, on ainakin osittain kuiluja annetussa aika-avaruudessa. Sense-making-teoria toimii käyttämällä ja hyödyntämällä sen keskeistä metaforaa (Dervin 1998, 39). Tässä metaforassa (Kuvio 3) ihminen kulkee aika-avaruuden halki ja saapuu uuteen tilanteeseen mukanaan historiaa ja osittaisia ohjeita. Hän kohtaa kuilun, rakentaa sillan kuilun yli, arvioi lopputuloksen ja jatkaa matkaa. Tätä tiedonhankinnan kokonaisuutta voidaan kuvata metaforisella ”tilanne-kuilu-käyttö” (situation-gap-use) -mallilla. Lähtökohtana on tilanne (situation), missä yksilö joutuu testaamaan aiemmin luomiensa merkitysten toimivuutta. Silloin tällöin aiemmin luodut merkitykset osoittautuvat puutteellisiksi ja niiden tilalle on luotava uusia. (Haasio, Harviainen & Savolainen 2019, 135.)

Ongelmallisessa tilanteessa ihminen joutuu pysähtymään eräänlaisen kuilun (gap) eteen. Tilanteessa on herännyt kysymyksiä eli tiedontarpeita. Näihin tiedontarpeisiin vastaamalla voidaan rakentaa ”informaatiosilta” muodostuneen kuilun ylitse. Sense-making-teoria myös olettaa, ettei saatu tieto tule valmiina ajatuksina, vaan ihminen muokkaa saamaansa tai hankkimaansa tietoa tavalla, joka auttaa ylittämään kuilun. (Haasio, Harviainen & Savolainen 2019, 136.) Dervinin (1998, 40) mukaan keskittymällä liikkeeseen ja kuiluun, Sense-making-metafora pakottaa meidät ottamaan huomioon mahdollisen muutoksen. Muutos voi tapahtua pelkästään ihmisen ajatusmaailmassa tai jopa elämäntapojen muutoksena.

Haasion, Harviaisen ja Savolaisen (2019, 137) mukaan tiedonhankintaprosessin lähtökohtana on ihmisen kohtaama tilanne, mikä voi johtua erilaisista pysähdyksistä (stops). Heidän

mukaansa näitä ovat päätöstilanne (decision stop), estetilanne (barrier stop), tien puuttumistilanne (spin-out stop), tien huuhtoutumistilanne (wash-out stop) ja ”ongelmallinen” tilanne (problematic stop). He huomauttavat vielä, että kaikki edellä mainitut pysähdykset eivät ole välttämättä pelkästään teoreettisia asioita. Tästä esimerkkinä voidaan ottaa estetilanne. Kirjailijalle estetilanne voi muodostua tilanteessa, missä hänen tarvitsemansa tieto on järjestelmässä mihin hänellä ei ole pääsyä tai vastaavasti tieto on kielellä, mitä hän ei ymmärrä.

On hyvä muistaa kuinka tunteet liittyvät tiedonhankintaan ja Sense-making-teoriaan. Dervin (1998, 42) muistuttaa, että sense-making olettaa koko ihmisen (keho, mieli, sydän, sielu) olevan jatkuvassa muutoksessa ja kehityksessä, sekä kiinteästi toisiinsa sidottuina. Tunteet ovat Dervinin mukaan yksi iso tekijä tulosten mittaamisessa. Hakujärjestelmät (Google jne.) valitettavasti yleensä unohtavat tämän. Hänen mukaansa toinen asia, missä tunteet ovat isossa roolissa, on ihmisten kyvyssä tehdä yhteistyötä ja jakaa tietoa toisten ihmisten kanssa. Tunteiden kolmas painotus koskee Dervinin mukaan ihmisten ongelmia. Hän huomioi, kuinka ihmiset puhuvat luontaisesti, kuinka tunteet estävät heitä ajattelemasta. Tällainen puhe on Dervinin mallin mukaan omanlaistaan sense-makingia.

4.2.4 Serendipisyys

Wilén ja Holopainen (2017, 65) ovat tehneet yhteenvetoa olemassa olevasta tutkimuksesta ja kirjallisuudesta serendipisyyttä koskien. He huomauttavat, että serendipisyys on vaikeasti ymmärrettävä käsite, mistä syystä sille ei ole olemassa yksiselitteistä määritelmää. He päättelivät, että käsitteen suomenkielinen käänös voisi olla äkillinen oivallus, mutta tällä hetkellä sille ei ole olemassa virallista suomennosta. Wilén ja Holopainen (2017, 45) ovat kuitenkin nostaneet esiin serendipisyyden pääominaisuudet tiedonhaun näkökulmasta. Näitä ovat yhteys, arvokas lopputulos, sattuma, odottamattomuus, passiivinen tai tavoitehakuinen sisäinen tila, mieleen painaminen ja oivallus.

Tiedonhankinnan näkökulmasta katsottuna serendipisyyden kanssa rinnastettava konsepti on sattumanvarainen tiedonhankinta (Makri, Bhuiya, Carthy & Owusu-Bonsu 2015, 2). Sattumanvaraista tiedonhankintaa kuvaillaan aktiivisen tiedonhaun aikana vahingossa löytyväksi informaatioksi. Haasio ja Savolainen (2004, 28–30) mainitsevat myös sattumanvaraisen tiedonhankinnan kuvaamalla tilannetta tietoon ”törmäämiseksi” tilanteissa, joita ei osata ennalta aavistaa.

Makri ja Blandford (2012, 684–685) tuovat esiin, kuinka serendipisyyden olemassa olevat määritelmät ovat kaikki osittain epäonnistuneita. Heidän mukaansa määritelmät jättävät sellaiseen tulkinnan varaa. Tällaisia määritelmiä ovat esimerkiksi ”tapahtumien esiintyminen ja kehittyminen sattumalta onnellisella tai hyödyllisellä tavalla” tai ”satunnainen löytö, joka myöhemässä vaiheessa osoittautuu arvokkaaksi”. Ongelma käsitteen kanssa on heidän mukaansa siinä, että serendipisyys on tärkeä osa elämäämme, mutta emme ymmärrä sitä vielä kunnolla.

Käsitteen uudelleen määrittelemisen tarkoittaa myös teoriaa ja tiedonhankinnanmallia sen pohjalta. Makrin ja Blandfordin (2012, 691–692) empiirinen serendipisyys-malli keskittyy jossain määrin odottamattomissa olosuhteissa syntyvään yhteyteen. Heidän mukaansa uusi yhteys muodostuu tiedontarpeen tai ei-tiedontarpeen ja sen asian välillä, jolla on mahdollisuus vastata tarpeeseen. He jatkavat vielä toteamalla, että olosuhteiden, jotka johtivat yhteyden syntymiseen, katsotaan myöhemmin olevan ainakin jonkin verran odottamattomat.

Tämä uusi yhteys tuottaa idean, jolla on mahdollisuus johtaa arvokkaaseen lopputulokseen. Tuloksen mahdollisesta arvosta tehdään ennusteita. Sitten ryhdytään toimenpiteisiin yhteyden hyödyntämiseksi ja nämä toimet johtavat arvokkaaseen tulokseen, joka vastaa tarpeeseen. Lopputuloksen arvo tulee kuitenkin näkyväksi vasta ajan kanssa. Taaksepäin katsottaessa pohditaan myös yhteyden muodostumiseen johtaneiden olosuhteiden odottamattomuudesta ja/tai oivallukseen, joka liittyi yhteyden muodostamiseen itseensä. Kohtaaminen voidaan luokitella serendipisyydeksi sen jälkeen, kun on pohdittu sekä lopputuloksen arvoa että odottamattomuuden/oivalluksen osallisuutta. (Marki & Blandford 2012, 691–692.)

Mallin avulla on mahdollista auttaa tutkijoita kuvailemaan ja perustelemaan serendipisiä kokemuksia, sekä auttaa serendipisyyden kokeneita ihmisiä ymmärtämään paremmin kokemuksiinsa ja pohtimaan niitä. Toiveena on myös avata ihmisten silmiä serendipisille kohtaamisille ja niiden tunnistamiselle. Malli eroaa aikaisemmista malleista myös sillä, että se keskittyy muodostetun yhteyden ominaisuuksiin eikä yhteyttä ympäröiviin olosuhteisiin. Tämä sallii serendipisten kokemusten kuvaamisen perusteellisesti, samalla kun pysytään herkkänä ilmiön liukkaalle luonteelle. Tarkoitus on keskittyä saamaan laaja, mutta yksityiskohtainen käsitys siitä sen sijaan, että se yritettäisiin kiinnittää tiukasti johonkin muottiin. (Makrin & Blandford 2012, 702–704.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimusmenetelmät

5.1.1 Kvantitatiivinen tutkimus

Kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus tarkoittaa lyhyesti tutkimusta, missä mittaamme kiinnostavia asioita määrällisesti. Kvantitatiivisen tutkimuksen yleisin aineistonkeruumuoto on kysely. Tutkimus edellyttää ilmiön tuntemista. Tämä tarkoittaa, että taustalla pitää olla ilmiötä selittävä teoria tai teorioita ja vahva aikaisempi ymmärrys ilmiöstä. Näiden pohjalta laaditaan tutkimusongelman mukaiset tutkimuskysymykset. (Kananen 2015, 73.)

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2007, 136) tuovat myös esiin aiemman teorian tärkeyden, sekä aiemmista tutkimuksista tehdyt johtopäätökset. He tuovat esiin myös muita kvantitatiiviselle tutkimukselle keskeisiä asioita. Näitä ovat aiempien teorioiden lisäksi hypoteesien esittäminen ja käsitteiden määrittely. Tärkeää on myös aineiston keruun suunnitelma ja tutkittavien henkilöiden valinta. Näiden kautta päästään lopulta saattamaan aineisto tilastollisesti käsiteltävään muotoon. Heidän mukaansa pelkät tilastot eivät kuitenkaan ole riittäviä kvantitatiivisessa tutkimuksessaan. Lisäksi on tehtävä päätelmiä tuotetun aineiston tilastolliseen analysointiin perustuen.

Kirjailijoiden tai edes kirjoittajien tiedonhankintatavoista ei ole juurikaan tehty kvantitatiivista tutkimusta aikaisemmin. Koska kyseessä on hyvin monitahoinen tapa olla luova, on se myös hyvin henkilökohtainen ja yksilöllinen. Tämä tekee aiheen tutkimisen kvantitatiivisesti haasteelliseksi. Yleisesti tutkimuksessa on suosittu kvalitatiivista lähtökohtaa, mutta myös kvantitatiiviselle tutkimukselle ja sen tarpeellisuudelle on viimein alettu herätä. Tämän tutkimuksen kvantitatiiviselle osiolle on saatavilla jo jonkin verran tukea. Esimerkiksi voidaan nostaa Holapan tutkimus.

Holappa (2017) on tutkinut pro gradussaan tieteiskirjallisuuden ja fantasian kirjoittajien tiedonhankintakäyttäytymistä. Hän tuo esiin kyselytutkimuksen vahvuudet eli mahdollisuuden kerätä helposti tietoa käyttäytymisestä, asenteista ja mielipiteistä suurelta määrältä ihmisiä samalla kertaa (Holappa 2017, 25). Samalla tuodaan myös esiin, kuinka kirjoittajista ei juurikaan ole

aikaisempaa tutkimusta ja tutkimuskenttä hyötyisi niin kvalitatiivisesta, kuin kvantitatiivisesta tutkimuksestakin.

Mikä tärkeintä, Holappa (2017, 26) ei ole tutkimuksessaan yrittänytkään saada aikaan kaiken kattavia tuloksia. Hän on alleviivannut, kuinka hänen tekemäänsä tutkimusta pitäisi ensisijaisesti pitää todisteena käsitteestä tai prototyypinä. Tuloksien hän haluaisi olevan vertailupohjana tulevalle tutkimukselle. Vaikka Holappa tekeekin niin sanotusti tutkimushistoriaa, hän myös joutuu luottamaan tulevaisuuden tutkimuksen tukevan hänen tekemäänsä työtä. Tämä johtuu tietysti aikaisemman vastaavan tutkimuksen puuttumisesta.

Holappa (2017, 25) on muodostanut tutkimustaan varten neljä tutkimuskysymystä. Saadaksesen vastauksen näihin kysymyksiin hän on luonut kyselylomakkeelleen tarvittavat kysymykset. Tämä on yleinen toimintamalli kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Tutkimuskysymysten pohjalta laaditaan kyselyn yksityiskohtaiset kysymykset, jotka toimivat apukysymyksinä. Vaikka kysymys on kvantitatiivisesta tutkimuksesta, voivat kysymykset olla sekä faktapohjaisia että mielipidekysymyksiä. Mielipidekysymysten kohdalla kuitenkin pyritään kysymyksiin, joita voitaisiin tutkimuksen koontivaiheessa koota numeerisesti. (Kananen 2015, 73.)

Tämän tutkimuksen kannalta kvantitatiivinen ote toimii, koska pohjalla on jo olemassa olevaa vastaavaa tutkimusta. Samalla on mahdollisuus tuoda kvantitatiivista tutkimusta lisää aiheeseen ja saada näin sekä vahvistusta aikaisemmalle tutkimukselle, että mahdollisesti tuoda myös uusia näkökulmia esiin.

5.1.2 Kvalitatiivinen tutkimus

Kvalitatiivinen tutkimus eli laadullinen tutkimus on tutkimusta, jossa pyritään ymmärtämään ilmiötä. Puhutaan asioista, joita ei voi yksinkertaisella tavalla mitata määrällisesti. (Kananen 2015, 70.) Lähtökohtana kvalitatiiviselle tutkimukselle on todellisen elämän kuvaaminen. Kohdetta pyritään myös tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen voidaan myös sanoa tutkivan merkityksiä. Tämä korostaa kvalitatiivisen suuntauksen tulkitsevaa eli hermeneuttista luonnetta. Kvalitatiivisessa tutkimusotteessa yksilön ääni tulee kuuluviin, kun se kvantitatiivisessa tutkimuksessa yleensä pyritään häivyttämään. Kvalitatiivinen tutkimus soveltuu käytettäväksi silloin, kun käyttäytymisen merkitys ja

sen konteksti halutaan selvittää. Kvalitatiivinen tutkimus tuo esille tutkittavien havainnot tilanteista ja antaa mahdollisuuden huomioida tutkittavien menneisyyden ja kehityksen vaikutukset lopputulokselle. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 22–27.)

Kvalitatiivisilla menetelmillä päästään lähemmäksi niitä merkityksiä, joita ihmiset antavat ilmiöille ja tapahtumille (Hirsjärvi & Hurme 2008, 28). Näin ajateltuna ilmiötä ja tapahtumia pyritään kvalitatiivisen tutkimuksen kautta ymmärtämään nimenomaan yksittäisten ihmisten näkökulmien kautta. Tutkittavien näkökulmien esiin tuominen ja heidän äänensä saattaminen kuuluviin on siis kvalitatiivisen tutkimuksen yksi oleellisimmista tavoitteista.

Mitä vähemmän ilmiöstä on aikaisempaa tutkimusta, sitä todennäköisemmin tutkimustavaksi valitaan kvalitatiivinen tutkimus. Kananen (2015, 70–71) on myös luetellut, millaisiin tilanteisiin kvalitatiivinen tutkimus parhaiten sopii. Hänen mukaansa tällaisia ovat tilanteet, joissa ilmiöstä halutaan saada hyvä kuvaus, kun käytetään mixed-tutkimusstrategiaa tai ilmiöstä halutaan saada syvälinen näkemys. Kuten Kananen jo aikaisemmin mainitsikin, kvalitatiivinen tutkimus valikoituu usein tutkimusmenetelmäksi, jos ilmiötä ei tunneta entuudestaan eli siitä ei ole tietoa, tutkimusta tai teorioita.

Tämä selittää aikaisemmat kvalitatiiviset tutkimukset aiheeni ympäriltä. Näitä ei ole montaa, eikä näissä ole tutkittu pelkästään taustatyön tiedonhankintaa, vaan yleisesti kirjoittajien tiedonhankintaa. Vanhin tutkimus on Russellin yli 25 vuotta vanha pro gradu fiktiokirjailijoiden tiedonhankinnan tarpeista. Russell (1995, 5–6) haastatteli seitsemää julkaissutta kirjailijaa Pohjois-Carolinasta. Hän toteutti haastattelunsa strukturoituna eli lomakehaastatteluna (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 203). Kysymykset oli mietitty tarkkaan ennen haastattelua ja toistettiin kaikille mahdollisimman samankaltaisina (Russell 1995, Appendix B).

Tammi toteutti Russellin tutkimusta vastaavan kvalitatiivisen tutkimuksen osana väitöskirjaansa. Aiheesta on kuitenkin julkaistu vain alustava tutkimusartikkeli. Tammi (2010, 178–179) haastatteli 19 suomalaista kirjailijaa. He olivat kaikki joko voittaneet Finlandia-palkinnon tai olleet ehdolla palkinnonsaajiksi. Haastattelu on ilmeisesti toteutettu Russellin tutkimusta vastaavasti.

Tuorein tutkimus on Turpeisen informaatiotutkimuksen kandidaatintutkielma. Tämä eroaa myös kahdesta edeltäjästäan keskittymällä kirjoittajiin kirjailijoiden sijaan. Turpeinen (2018, 12–14) haastatteli neljää kirjoittajaa. Kaikki hänen haastateltavansa olivat ulkomaalaisia ja

haastattelut oli toteutettu englanniksi. Tämän lisäksi Turpeinen toteutti haastattelut tekstipohjaisen Discord-pikaviestipalvelun ja IRC:n kautta. Turpeinen kertoi käyttäneensä haastattelussa puolistrukturoitua haastattelua.

Kaikki kolme tutkimusta noudattavat kvalitatiivisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 160). Tutkimus on ollut kokonaisvaltaista tiedon hankintaa ja koostunut luonnollisista, todellisista tilanteista. Lisäksi he ovat käyttäneet ihmisiä tiedon keruun instrumentteina, sekä aineistoa on tarkasteltu monitahoisesti. He ovat käyttäneet laadullisia metodeja aineiston hankinnassa eli haastatteluja. Lisäksi he ovat valinneet kohdejoukkonsa tarkoituksenmukaisesti. He ovat myös mukauttaneet tutkimussuunnitelmaa tutkimuksen edetessä, käsitelleet tapauksia ainutlaatuisina ja tulkinneet aineistoa sen mukaisesti. Kaikki nämä kvalitatiivisen tutkimuksen tyypillisten piirteiden mukaisesti.

5.1.3 Tutkimusmenetelmien käyttö tässä tutkimuksessa

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2007, 132–133) tuovat esiin ajatuksen kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen pitämisestä toisiaan täydentävinä suuntauksina. He huomauttavat, että niitä on aikaisemmin ehkä ajateltu enemmän toistensa vastakohtina, mikä on helposti muodostuva miellelyhtymä näistä tutkimuksista puhuttaessa. He painottavat, että kyseessä on kuitenkin ennen kaikkea toisiaan täydentävät tutkimustavat, joita voidaan hyödyntää eri tavoin.

Tässä tutkimuksessa noudatetaan Hirsjärven, Remeksen ja Saravaaran (2007, 133) suosittelemaa järjestystä: kvantitatiivinen vaihe edeltää kvalitatiivista vaihetta. Tarkoituksena on järjestää ensin laaja kvantitatiivinen survey-tutkimus. Tämä luo perusteet mielekkäiden kysymysten luomiselle ja oikeiden haastateltavien valitsemiselle kvalitatiivisia haastatteluja varten.

Rajoittunut tieto, teoria ja tutkimus puhuvat ensisijaisesti kvalitatiivisen tutkimuksen valitsemisen puolesta. Tämä on ollut yleinen valinta aikaisemman tutkimuksen, samoin kuin aikaisemmin aiheesta kirjoitettujen artikkeleiden osalta (mm. Russell 1995; Attfeld, Blandford & Dowell 2003; Tammi 2010; Chen, Kuo & Chang 2019 jne.). Tämän tutkimuksen osalta on kuitenkin päädytty toisenlaiseen ratkaisuun. Kvalitatiivisen tutkimuksen hyötyjä ei kuitenkaan missään tapauksessa kielletä. Tämän tutkimuksen aikataulun huomioon ottaen kvalitatiivisilla menetelmillä toteutettu, haluttu laajempi tutkimus, ei kuitenkaan ole ihanteellinen.

Kvantitatiivinen tutkimus laajemman vastaajamäärän toivossa ei ole itsestäänselvyys. Yhdeksi kyselyn ongelmakohtista voi muodostua kyselyn vastaajien määrä. Tämä herättää kysymyksen siitä onko kyselyyn mahdollista saada tarvittavan suuri otanta tutkimuksen eteenpäin viemiseksi. Holapan (2017, 30–32) kysely toteutettiin verkkokyselynä tammikuussa 2016. Kyselyyn saatiin 130 vastausta, mikä oli siihen mennessä suurin määrä, minkä yksikään taiteilijoiden tiedonhankintakäyttäjymistä koskeva tutkimus oli saanut. Holapan kyselyn vastaukset ovat pääosin ulkomailta, mutta tämä voi myös antaa viitteitä hyvästä vastausprosentista suhteessa suomalaisiin kirjailijoihin.

Koska tutkimuksen tarkoitus on tavoittaa mahdollisimman monta erilaista kirjailijaa ja saada mahdollisimman monenlaisia vastauksia, aloitetaan tutkimus kvantitatiivisin menetelmin. Tutkimuksen ei ole tarkoitus kuitenkaan jäädä pelkästään kvantitatiiviseksi ja kysely mahdollistaa myös haastateltavien etsimisen. Tarkoituksena on toteuttaa myös haastatteluita saatujen tutkimustulosten syventämiseksi. Suunnitelmana on toteuttaa kymmenen (10) teemahaastattelua vapaaehtoisista haastateltavista, joita tiedustellaan kyselylomakkeen yhteydessä.

5.2 Tutkimusaineisto

5.2.1 Aineiston kerääminen

Tutkimusaineiston keräämistä varten on lähestytty tämän tutkimuksen rajauksen perusteella Suomen Kirjailijaliittoa. Kirjailijaliitolle on toimitettu alustava tiedustelu tulevan kyselylomakkeen levittämistä varten helmikuussa 2021. Sähköpostiin on saatu myöntävä vastaus, missä Kirjailijaliitto lupautui jakamaan osallistumislinkkiä kyselyyn omilla jäsensivuillaan, sekä sosiaalisen median kanavistaan Twitterissä.

Kvantitatiivista analyysia varten tutkimusaineisto on kerätty Webropol-verkkokyselyllä, joka oli avoinna 3.5.2021–16.5.2021. Kysely keräsi yhteensä 110 vastausta. Kyselyssä tiedusteltaisiin lisäksi, suostuisivatko vastaajat haastateltavaksi. Vastaajista 40 ilmoittautui vapaaehtoiseksi ja heistä haastateltiin 10 kirjailijaa.

5.2.2 Webropol-verkkokysely survey-tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä

Kysely tunnetaan survey-tutkimuksen keskeisenä menetelmänä. Termi survey tarkoittaa sellaisten kyselyiden, haastatteluiden ja havainnointien muotoja, joissa aineistoa kerätään standardoidusti ja joissa kohdehenkilöt muodostavat otoksen tai näytteen tietyistä perusjoukosta. Standardoidulla tarkoitetaan, että asiaa kysytään kaikilta vastaajilta täsmälleen samalla tavalla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 188–189.)

Perusjoukolla tarkoitetaan tutkimuksen kohteena olevaa joukkoa, josta tietoa halutaan (Heikkilä 2014, 12–13). Tässä tutkimuksessa perusjoukko muodostuu siis kaikista fiktiokirjailijoista, jotka ovat julkaisseet kaksi suomenkielistä kaunokirjallista teosta. Tutkimus voi siis olla kokonaistutkimus, jolloin koko perusjoukko tutkitaan (Heikkilä 2014, 12–13). Voidaan kuitenkin suhteellisen varmasti olettaa, ettei tämän tutkimuksen kysely tavoita kaikkia perusjoukon jäseniä. Samoin voidaan olettaa, etteivät kaikki perusjoukon jäsenet syystä tai toisesta vastaa kyselyyn. Näin ollen voidaan tehdä myös osatutkimus eli otantatutkimus (Heikkilä 2014, 12–13). Tällöin vain tietty perusjoukon osajoukko eli otos tutkitaan. Heikkilä (2014, 31) tiivistääkin otoksen tarkoittamaan edustavaa pienoiskuvaa perusjoukosta. Tällaiseen edustavaan otokseen tähdättiin myös tämän tutkimuksen Webropol-verkkokyselyllä.

Survey-tutkimus on tehokas ja taloudellinen tapa kerätä tietoa silloin, kun tutkittavia on paljon. Survey-tutkimuksen aineisto kerätään tutkimuslomaketta käyttäen. (Heikkilä 2014, 17.) Tutkimuslomake voisi olla postitse lähetettävä paperinen lomake tai se voi olla esimerkiksi tässä tutkimuksessa käytettävä Webropol-verkkokyselylomake. Tämän tutkimuksen kannalta on ajateltu, että verkkokyselylomakkeella on mahdollisuus tavoittaa useampia vastaajia, kuin esimerkiksi perinteisen paperilomakkeen kautta.

Verkkokyselyyn hyvinä puolina voidaan pitää myös esimerkiksi visuaalisuutta, nopeutta ja taloudellisuutta (Valli & Perkkilä 2015, 109–110). Visuaalisuudella tarkoitetaan sitä, että verkkokyselyt voidaan rakentaa ulkoasultaan monipuolisiksi ja mahdollisimman miellyttäviksi. Nopeus puolestaan näkyy niin kyselyä toimittaessa, kuin vastauslomaketta palauttaessakin. Tämän tutkimuksen verkkokyselyyn arvioita vastausaika on 15–20 minuuttia, mikä pitää sisällään vastaamisen ja vastausten lähettämisen. Taloudellisesti ajatellen verkkokyselystä ei juurikaan aiheudu kuluja aineistonkeruuvaiheessa, riippumatta vastaajan asuinpaikasta.

Verkkokyselyn voi jakaa esimerkiksi sähköpostilla, mutta tässä tutkimuksessa Suomen Kirjailijaliitto on lupautunut jakamaan kyselyn linkin heidän jäsenilleen tarkoitetun verkkosivun ja yhden sosiaalisen median kanavan kautta. Sosiaalisen median kyselyn etuna on yleensä vastausten suuri määrä (Valli & Perkkilä 2015, 111–112). Tämä edesauttoi päätöstä lähestyä Kirjailijaliittoa ja käyttää verkkokyselyä aineiston keräämiseen.

Yksi kyselyn haaste voi olla kyselyiden määrän lisääntyessä ilmenevä vastausväsymys. Tutkimusten vastausprosentit ovat huonontuneet, mikä lisää painetta luoda kyselylomake, johon jaksetaan vastata. (Vehkalahti 2014, 48). Vehkalahti (2014, 48) myös huomauttaa tässä yhteydessä, kuinka yksi vastausväsymyksen vastakeinoista on huolellinen kyselylomakkeen rakentaminen ja ennen kaikkea myös lomakkeen testaaminen ennen sen lähettämistä eteenpäin. Kevät on usein erilaisten verkkokyselyiden ja -tutkimusten aikaa. Voidaan olettaa, että erilaisten yritysten, yhdistysten ja opiskelijoiden lähettämiä kyselyitä on jonkin verran toteutettu tämän tutkimuksen kyselyn kanssa yhtä aikaa tai samoihin aikoihin. Tästä syystä voidaan olettaa, että vastausväsymys on mahdollinen ongelma myös tämän tutkimuksen osalta.

Tutkimukseen rakennetun verkkokyselyn kysymyksiä on mietitty ja pyritty luomaan ne vastaajaystävälliseksi. Verkkokyselyn apuna on käytetty kahta aikaisemmin tehtyä kyselyä. Toinen on Holapan (2017, Appendix 1) pro graduaan varten rakentama kysely, joka aiheensa puolesta on yhtenäinen tämän tutkimuksen kanssa. Toinen on Ihatsu-Seppälän (2020, Liite 2) pro graduaan varten tekemä kyselylomake. Jälkimmäisen esimerkin aihe sivuaa myös tämän tutkimuksen aihetta. Esimerkkien avulla on luotu kysymykset tätä tutkimusta varten.

Webropol-verkkokysely on toteutettu anonyymina. Taustatyön tiedonhankinta ei varsinaisesti ole asia, mistä kertominen herättäisi pelkoa tai saisi muutoin vastaamaan kyselyyn totuuden vastaisesti. Anonymiteetin on kuitenkin katsottu olevan paras vaihtoehto tässä tapauksessa, kun halutaan tutkimuksen keskittyvän nimenomaisesti suureen joukkoon yksilön sijasta. Vastaajilta on pyydetty yhteystietoja ainoastaan siinä tapauksessa, että he ovat itse kiinnostuneita osallistumaan haastatteluun. Yhteystiedot on kerätty erillisellä kyselylomakkeella, joten yhteystietoja ei voi yhdistää annettuihin vastauksiin ja niiden anonymiteetti säilyy mahdollisesti annetuista tiedoista huolimatta. Yhteystietoja on käytetty ainoastaan haastattelujen sopimiseksi.

Tutkimuskysymykset on tarkistanut kolme henkilöä, joista yksi on tämän opinnäytetyön ohjaaja, toinen kirjailija ja kolmas graafikko. Kaikki kolme ovat nähneet Webropol-verkkokyselyn ja antaneet siihen korjausehdotuksensa. Korjausehdotukset on toteutettu parhaalla

mahdollisella tavalla ennen kyselyn lähettämistä Suomen Kirjailijaliittoon. Kirjailijaliitosta pyydettiin vielä ennen kyselyn jakamista muuttamaan joitakin sanamuotoja, jotka on muutettu pyynnön mukaisesti. Valmis Webropol-verkkokysely löytyy liitteestä 1.

5.2.3 Verkkokyselyn toteutus

Webropol-verkkokysely julkaistiin ja lähetettiin Kirjailijaliittoon 3.5.2021. Kirjailijaliitto julkaisi kyselyn jäsensivuillaan ja Twitter-tilillään kaksi päivää myöhemmin. Vastauksia tuli vain muutamia. Yleisesti verkkokyselyihin vastataan ahkerimmin parin ensimmäisen päivän aikana kyselyn julkaisemisesta tai sen vastaanottamisesta. Tästä syystä katsottiin aiheelliseksi yrittää tavoittaa kirjailijoita myös muita reittejä kattavan tutkimusaineiston keräämiseksi.

Kyselylinkki toimitettiin Kirjailijaliiton sivuilta löytyville kirjailijayhdistyksille sähköpostitse 6.5.2021. Tämän lisäksi linkki julkaistiin Facebookin suljetussa Kirjailijanlopun-ryhmässä 7.5.2021. Nämä toimenpiteet saivat vastausmäärän nousemaan ja loppujen lopuksi kyselyyn vastasi 110 kirjailijaa, sekä yhteystietonsa haastattelua varten jätti 40.

Kyselyn lähettäminen ei sujunut täysin ilman ongelmia. Sähköpostilla oleva linkki muuttui suo- jatuksi ja esti pääsyn kyselyn sivulle osalta vastaajista. Tästä lähetettiin asiasta ilmoittaneille uusi linkki. Tutkimuksen kannalta ei voida kuitenkaan sanoa kuinka monelta vastaaminen on jäänyt tästä syystä. Kysely on avattu vastaajien toimesta kaiken kaikkiaan 935 kertaa. Tästä- kään luvusta ei kuitenkaan voida päätellä suoraan, kuinka monta vastaajaa on jättänyt vastaa- matta linkin viallisuuden vuoksi. Koska linkki on julkaistu Facebookin ryhmässä, missä on myös muita kuin tutkimuksen kannalta päteviä vastaajia, voidaan olettaa kyselylinkin avanneissa ol- leen myös muita aiheesta kiinnostuneita.

Kyselyn palautteen perusteella saatiin myös tieto puutteellisista vastausvaihtoehdoista kysy- mykseen 4. liittymän (liite 1). Kysymyksessä tiedusteltiin vastaajien työtilannetta kirjoittamisen ohella ja listasta puuttui mahdollisuus vastata ”eläkkeellä”. Kysymykseen on lisätty vaihtoehto ”jokin muu, mikä?” 7.5.2021. Kysymykseen on vastattu 107 kertaa, mikä kaikkiin vastaajiin (110) nähden jättää kolme vastaajaa ilman vastausvaihtoehtoa. Tämän tiedon valossa voidaan jossain määrin olettaa, että nämä kolme vastausta asettuvat uuteen vastausvaihtoehtoon ”jo- kin muu, mikä?”.

Toinen palautteiden myötä tehtävä johtopäätös koskee kysymystä 2. Missä maakunnassa asut? (liite 1). Kysymyksen vastausvaihtoehdoissa ei ole huomioitu mahdollisia ulkosuomalaisia kirjailijoita. Kysely oli tässä vaiheessa ollut jo pidempään avoinna ja koska kysymykset ovat kaikki avoimia, päädyttiin ratkaisuun olla lisäämättä enää kyseistä vaihtoehtoa kyselyyn. Kysymyksen kokonaisvastausmäärä on 109 ja suhteutettuna kyselyn kokonaisvastaajamäärään (110) voidaan olettaa tämän yhden vastaajan olevan ulkosuomalainen kirjailija.

5.2.4 Teemahaastattelu

Haastattelu on ollut kvalitatiivisen tutkimuksen päämenetelmänä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 200). Haastattelun etuna on mahdollisuus säädellä aineiston keruuta tilanteen edellyttämällä tavalla ja vastaajia myötäillen. Syitä haastattelun valitsemiselle on monia. Tämän tutkimuksen osalta on nähty, että oleellisimpia syitä valita haastattelu on halu selventää verkkokyselyllä saatavia vastauksia ja syventää saatavia tietoja.

Erilaisia haastattelutapoja on useita. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2007, 202–205) jakavat haastattelutyypit kolmeen haastattelutyypiin. Heidän mukaansa näitä ovat strukturoitu haastattelu eli lomakehaastattelu, teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu ja avoin haastattelu. Heidän mainitsemansa strukturoitu haastattelu on toisessa ääripäässä. Siinä ennalta laaditut kysymykset esitetään tietyssä järjestyksessä, kaikille haastateltaville samalla tavalla. Toinen ääripää heidän mukaansa on avoin haastattelu, jossa haastattelijalla on mielessään vain tietty aihe tai alue. Keskustelu käydään vapaasti rönsyillen tämän aihepiirin sisällä.

Tähän tutkimukseen on valittu tavaksi teemahaastattelu. Kyseessä on yksi puolistrukturoidun haastattelun muoto. Eskolan ja Vastamäen (2015, 29) mukaan puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille samat, mutta haastateltavat saavat vastata omin sanoin. Ei ole siis olemassa valmiita vastauksia. Heidän mukaansa teemahaastattelu menee vielä askeleen pidemmälle avoimen haastattelun suuntaan. He muistuttavat, että teemahaastattelussa on etukäteen määritellyt aihepiirit eli teema-alueet. Tarkat kysymykset kuitenkin puuttuvat. Lopuksi he painottavat vielä, että tarkoitus on ainoastaan käydä lävitse etukäteen päätetyt teema-alueet, järjestyksestä riippumatta.

Teemahaastattelun oletuksena on, että kaikkia yksilön kokemuksia, ajatuksia, uskomuksia ja tunteita voidaan tutkia tällä menetelmällä. Kun haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa, vapautuu haastattelu pääosin tutkijan näkökulmasta ja tuo tutkittavan äänen

kuuluviin. Teemahaastattelu ottaa siis huomioon ihmisten tulkinnat asioista ja nostaa heidän asioille antamansa merkitykset keskiöön, samoin kuin merkitysten syntymisen vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48.)

Tämän tutkimuksen kannalta oleellista on teemahaastatteluilla tuoda esiin mahdollisia samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia verkkokyselyssä tuotettujen, yhtenäistettyjen vastausten kanssa. Verkkokyselyn loppuosassa on tiedusteltu mahdollista halukkuutta tulla haastatelluksi aiheesta. Varsinaiset haastateltavat on valittu ilmoittautuneiden joukosta ajatuksella, että mahdollisimman monenlaiset kirjailijat pääsisivät ääneen yksilöinä. Vaikka kaikkien ilmoittautuneiden haastattelu olisikin ollut mielenkiintoinen lisä tähän tutkimukseen, jouduttiin rajauksia tekemään tutkimuksen laajuuden pitämiseksi käsiteltävänä suhteessa tutkimukseen käytettävissä olevaan aikaan.

5.2.5 Haastattelujen toteutus

Kokonaisuudessaan 35 % vastaajista oli kiinnostunut haastattelusta kyselytutkimukseen liittyen. Johtuen runsaasta kiinnostuneiden määrästä ja tutkimuksen tekemiseen rajatusta ajasta, kaikkien kiinnostuneiden haastattelemineen ei ollut mahdollista. Haastateltavaksi valittiin 10 kyselyyn vastannutta kirjailijaa. Haastateltavia valittaessa pyrittiin saamaan mahdollisimman monipuolinen vastaajajoukko haastateltavien määrään nähden. Haastattelut sovittiin elo- ja syyskuulle 2021. Suurin osa haastatteluista toteutettiin etähaastatteluina, yhtä poikkeusta lukuun ottamatta.

Poikkeus toteutettiin haastateltavan pyynnöstä puhelinhaastatteluna. Puhelun nauhoittaminen ei onnistunut teknisistä ongelmista johtuen, joten kyseinen haastattelu on toteutettu keskustellen ja muistiinpanoja tehden.

Pääasiassa haastattelut toteutettiin Microsoft Teams viestintä- ja yhteistyöalustalla. Alun perin tarkoitus oli toteuttaa haastattelut kasvokkain haastateltavien kanssa. Huomioon ottaen vallitsevan pandemiatilanteen, katsottiin haastattelut kuitenkin aiheelliseksi toteuttaa mahdollisimman turvallisesti sekä haastateltavien että haastattelijan kannalta. Haastatteluja varten sovittiin videohaastattelu-aika ja haastateltaville toimitettiin ohjeet Teams-kokoukseen osallistumiseen, Tutkimuksen tietosuojaseloste ja tutkittavan informaatio (Liite 4), sekä Tutkittavan suostumus-lomake (Liite 5). Tutkittavan suostumus -lomaketta ei pyydetty palauttamaan. Haastattelujen

aikana kuitenkin varmistettiin, että haastateltava on lukenut lomakkeet ja hyväksyy tutkimukseen osallistumisen ehdot.

Haastatteluja varten luotiin haastattelukysymykset (Liite 2), mutta haastattelut itsessään toteutettiin puolistrukturoidun haastattelun eli teemahaastattelun tapaan. Kysymysten järjestystä muutettiin tarvittaessa ja jätettiin pois, mikäli haastateltavan oli jo katsottu vastanneen kysymykseen ilman sen esittämistä. Haastatteluista pyrittiin luomaan mahdollisimman rentoja keskustelutilanteita.

Videohaastattelut nauhoitettiin haastateltavien luvalla. Haastattelujen jälkeen nauhoitteet tallennettiin verkkoalustalle käsittelyn ajaksi, minkä jälkeen ne siirrettiin kiinteälle, salasanalla suojatulle kiintolevyille. Videohaastattelunauhoitteesta eroteltiin ääniraita omakseen käyttäen FilmForth-ilmaisohjelmia. Ääniraita litteroitiin koneellisesti käyttäen Office 365, Microsoft Word verkko-ohjelmaa. Koneellinen litterointi käytiin vielä käsin lävitse. Koneellinen litterointi ei ymmärrä täysin puhuttua suomea ja tästä syystä käsin tehdyt korjaukset olivat vielä tarpeen.

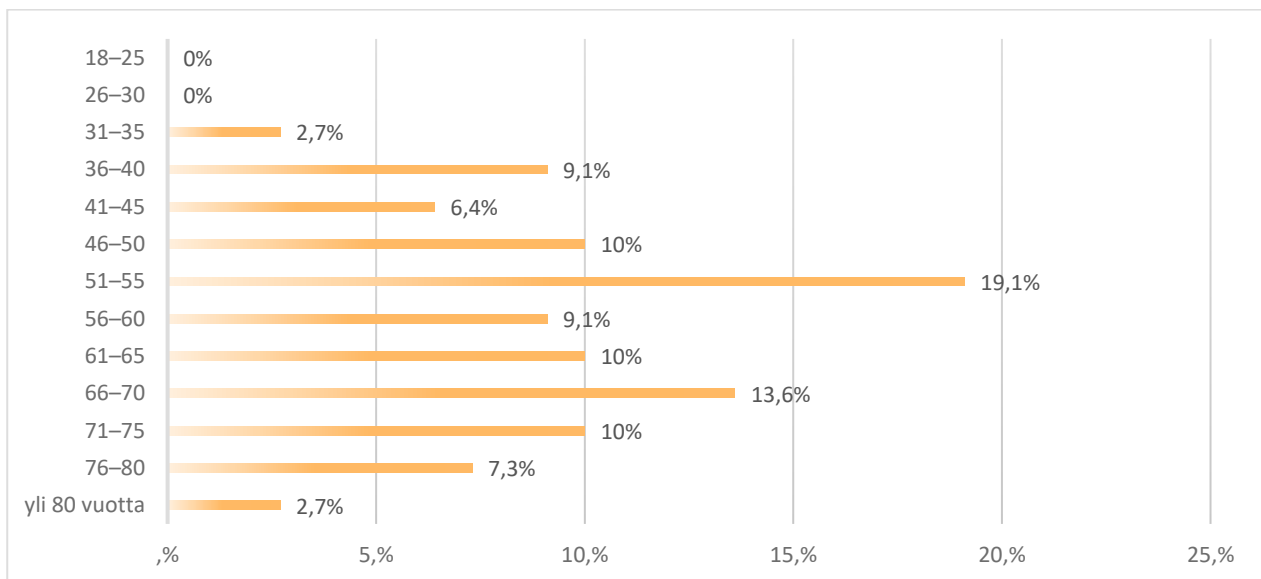
6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Kirjailijoiden taustatiedot

Webropol-verkkokyselyn (Liite 1) alussa pyrittiin kartoittamaan kirjailijoiden omia, mahdollisesti tutkimukseen vaikuttavia, taustatietoja tiedonhankintaan liittyen. Taustatietojen avulla pyrittiin myös tarkistamaan kyselyyn osallistuneiden moninaisuutta ja näin ollen myös tutkimuksen tulosten oleellisuutta suhteessa tutkimuskysymyksiin ja tutkimuksen otantaan.

Haastateltavien valinnassa hyödynnettiin jossain määrin kyselytutkimuksen taustatiedon kaltaisia tietoja. Vaikka haastateltavien verkkokyselyvastauksia ei voitukaan yhdistää haastateltaviin, tehtiin kartoitusta heistä verkossa saatavilla olevan taustatiedon perusteella.

Suurin osa vastanneista (19,1 %) on ikäjakaumalla 51–55-vuotta (Kuvio 4). Alle kolmekymmentävuotiaita vastaajia ei tavoitettu kyselyllä. Vuonna 2018 tehdyn tutkimuksen mukaan kirjailijat julkaisevat esikoiskirjansa keskimäärin 36-vuotiaina (Tilastoja ja tutkimuksia 2021). Mistä voidaan päätellä, ettei kahdessa nuorimmassa ikävalikossa olisi muutenkaan määrällisesti paljon vastaajia. Ikäjakauman ääripäät 31–35 ja yli 80 vuotta saivat 2,7 % vastauksista, kun muille jäi vastaavasti tasaisempia vastaajamääriä noin 10 % tietämällä. 66–70 ikäjakauma nousi myös esiin hieman korkeammalla 13,6 % vastaajamäärällä.

Kuvio 4. Kyselyvastaajien ikäjakauma prosentteina.

Haastateltavia valittaessa pyrittiin varmistamaan, että haastateltavien ikäjakauma olisi mahdollisimman laaja. Tämä toteutettiin niin, että jokaista ikävuosikymmentä kohti valittiin haastateltavia. Tässä onnistuttiin niin, että sekä nuorimmista, että vanhimmista vastaajista saatiin haastateltavia, vaikkakin suurin osa haastateltavista asettui 50–60-vuotiaiden ryhmään.

Vastaajia pyydettiin myös valitsemaan maakunta, missä he asuvat (Taulukko 1). Useampi maakunta jäi vaille vastaajia. Uudenmaan vastaajia oli 39,5 %, mikä teki heistä suurimman vastaajien joukon. Toisena tulivat Pirkanmaan vastaajat (23,9 %) ja kolmantena Häme (10,1 %). Loput vastaajat hajaantuivat useamman eri maakunnan kesken.

Taulukko 1. Vastaajien asuinmaakunta.

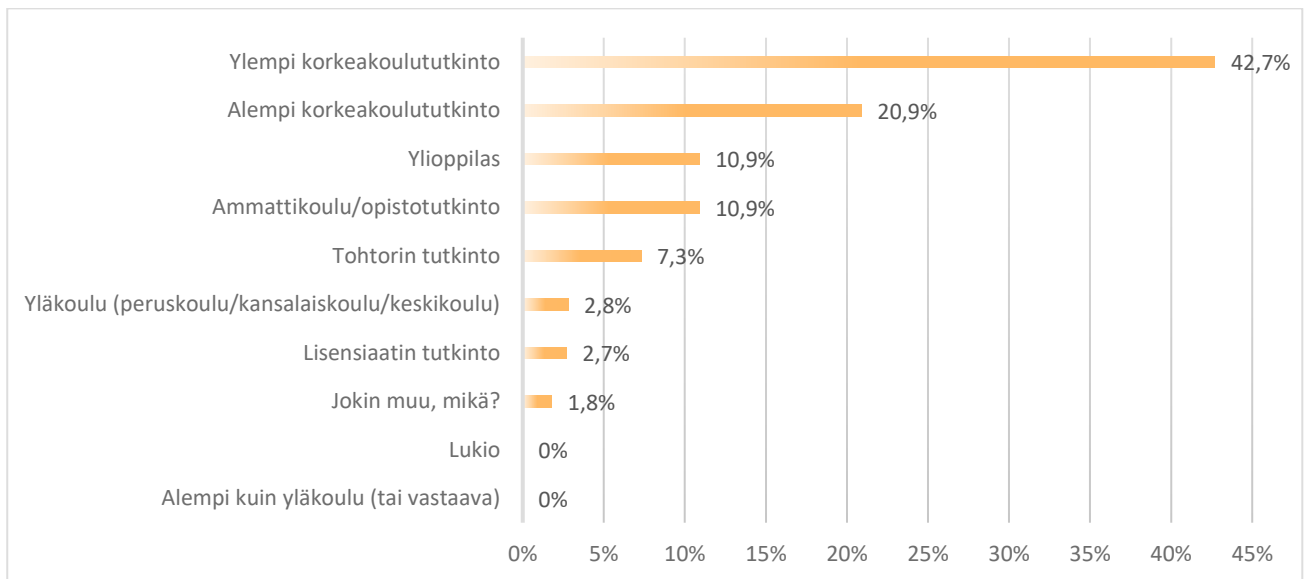
Maakunta	n	Prosentti
Uusimaa	43	39,5 %
Pirkanmaa	26	23,9 %
Häme	11	10,1 %
Päijät-Häme	7	6,4 %
Varsinais-Suomi	4	3,7 %
Etelä-Pohjanmaa	4	3,7 %
Pohjois-Pohjanmaa	4	3,7 %
Kymenlaakso	2	1,8 %
Pohjois-Savo	2	1,8 %
Keski-Suomi	2	1,8 %
Etelä-Karjala	1	0,9 %
Etelä-Savo	1	0,9 %
Pohjois-Karjala	1	0,9 %
Keski-Pohjanmaa	1	0,9 %
Satakunta	0	0 %
Pohjanmaa	0	0 %
Kainuu	0	0 %
Lappi	0	0 %
Ahvenanmaa	0	0 %

Haastateltavia valittaessa ei kiinnitetty huomiota heidän asuinmaakuntaansa. Tämä pääsääntöisesti siksi, koska haastateltaviksi ilmoittautuneista suurin osa oli joko Uudeltamaalta tai Pirkanmaalta. Asia mikä näkyi myös yleisesti vastanneiden osalta.

Vastaajien koulutusastetta selvitettiin myös (Kuvio 5). Kaikki vastaajat olivat vähintään yläkoulun (tai vastaavan) käyneitä. Tämän lisäksi yksikään vastaajista ei ollut käynyt pelkkää lukion oppimäärää, vaan taustalla oli myös ylioppilastutkinto. Ainoat vaille vastausta jääneet kohdat olivat siis yläkoulu ja lukio.

42,7 % vastaajista oli suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon ja 20,9 % alemman korkeakoulututkinnon. Ammattikoulu/opistotutkinto ja ylioppilastutkinto keräsivät molemmat 10,9 % vastauksista. Mukana oli myös muutamia vastaajia yläkoulun opintomäärällä, sekä tohtorin tutkinnon suorittaneita.

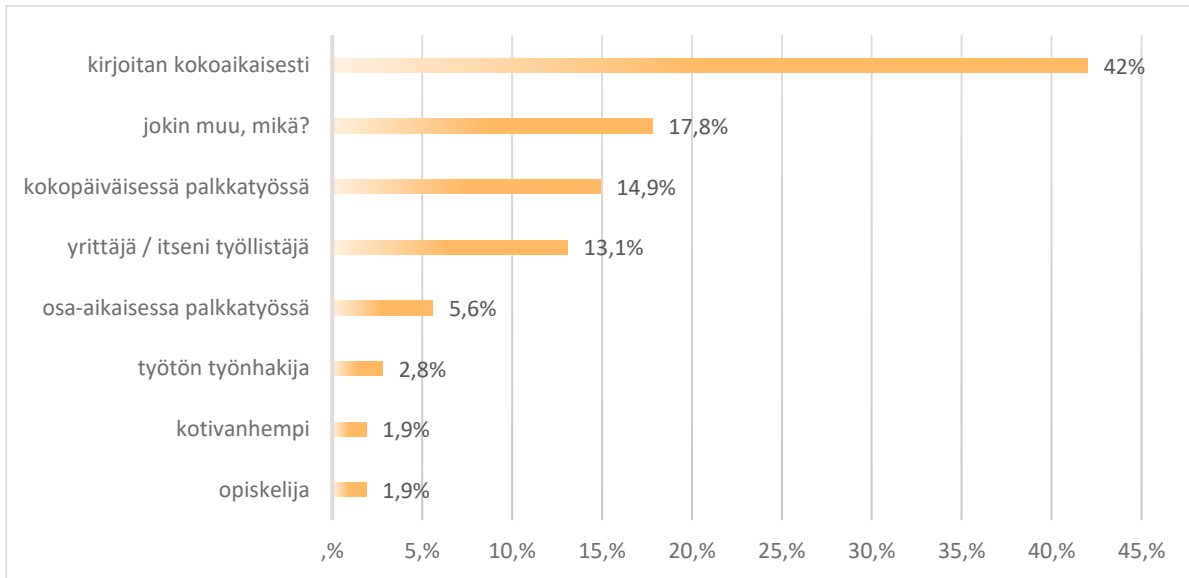
Vastanneista kaksi valitsi vaihtoehdon Jokin muu, mikä? Toinen näistä voitaisiin laskea kuuluvaksi ammattikoulu/opistotutkinnoksi ja toinen voitaisiin ajatella ylempänä korkeakoulututkintona.

Kuvio 5. Vastaajien koulutusaste.

Haastateltavaksi ilmoittautuneiden koulutusasteen osalta pääpainotus oli jonkin asteisissa korkeakouluopinnoissa. Näin ollen valittujen osalta korkeakouluopinnot painottuvat, mutta tarkoituksen mukaisesti on myös pyritty valitsemaan haastateltaviksi muitakin opintoja omaavia.

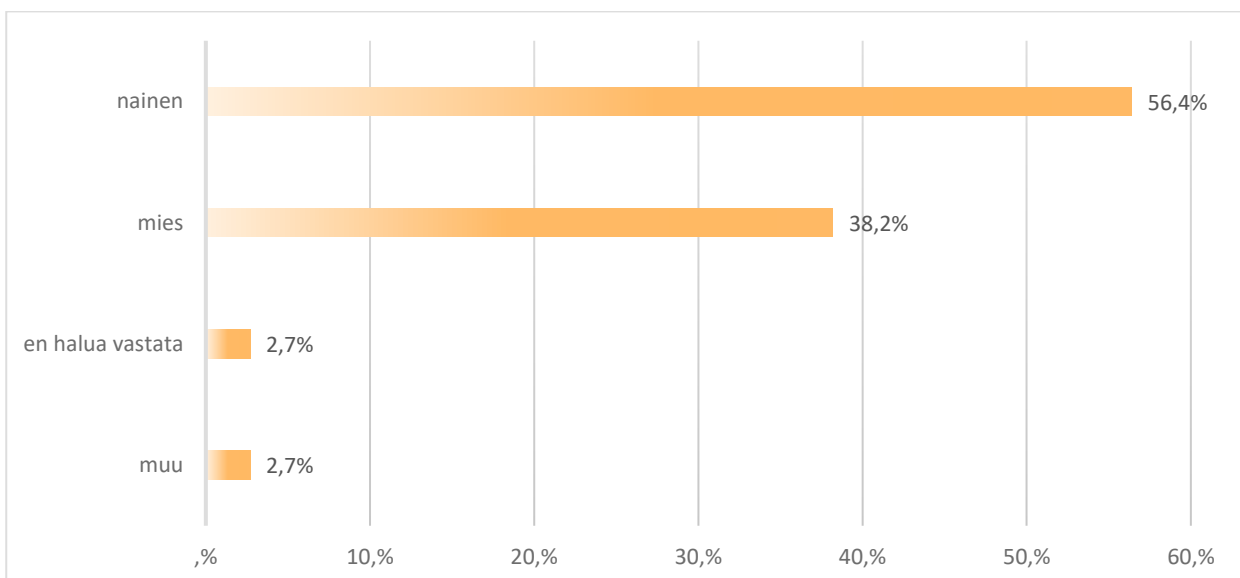
Vastaajista 42 % (Kuvio 6) kirjoittaa kokoaikaisesti. Kaikki vastausvaihtoehdot saivat vastauksia, mutta kokoaikaisten kirjoittajien lisäksi esiin nousivat 17,8 % jokin muu, mikä? vastauksen antaneet, sekä kokopäiväisesti palkkatyössä olevat (14,9 %) ja yrittäjä/itsensä työllistäjä (13,1 %). Jokin muu, mikä? -kohtaan vastanneista suurin osa kertoi olevansa eläkkeellä, minkä lisäksi mukana oli yksi kuvataiteilija ja yksi, jonka tilanne vaihtelee kuukausittain.

Kuvio 6. Vastaajien työtilanne

Haastateltaviksi valittujen osalta ei kiinnitetty huomiota haastateltavan työtilanteeseen. Vaikka työtilanne itsessään todennäköisesti vaikuttaa kirjailijoiden kirjoittamiseen, sille ei haluttu laskea haastattelujen osalta liian suurta painoarvoa.

Vastaajista suurin osa on naisia (56,4 %). Miehiä on 38,2 %. Tämän lisäksi 2,7 % edustaa muita sukupuolia ja 2,7 % ei halunnut vastata kysymykseen.

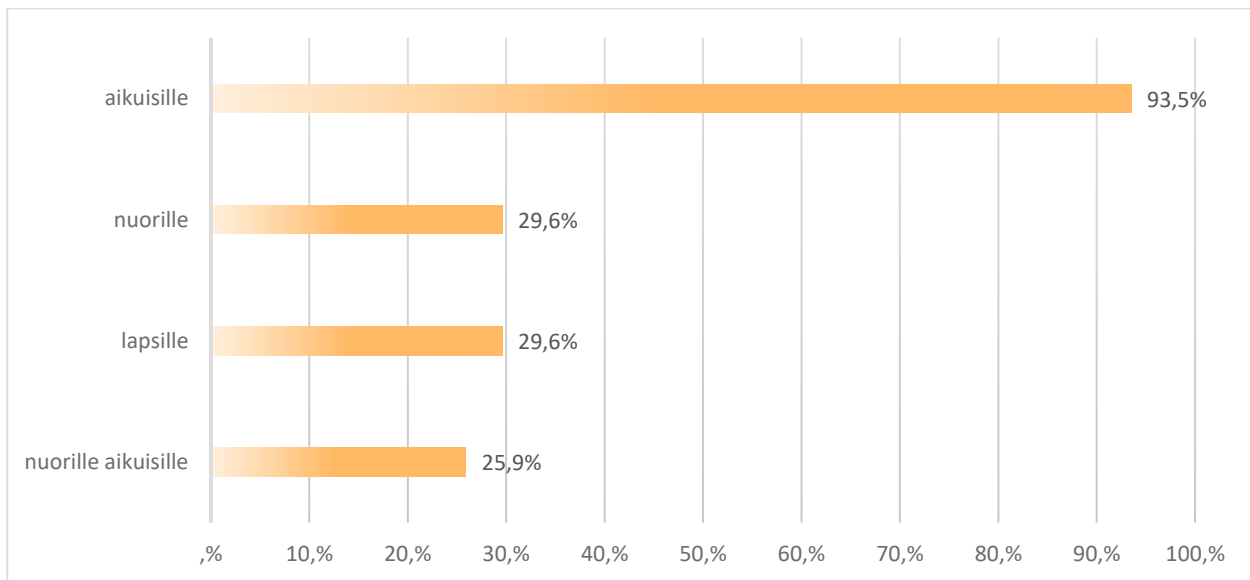

Kuvio 7. Vastaajien sukupuoli.

Haastateltavien sukupuolta ei tiedusteltu haastattelujen yhteydessä, eikä tutkimuksen kannalta koettu tärkeäksi tehdä olettamuksia.

6.2 Kirjailijoiden kirjoittamisen taustatiedot

Kirjoittamisen kohderyhmää koskevassa kysymyksessä (Kuvio 8) 108 vastaajaa valitsi yhteensä 193 vastausta. Kysymyksessä oli mahdollista valita useampi vaihtoehto. 93,5 % vastaajista kertoi kirjoittavansa aikuisille. Lapsille ja nuorille kirjoittavia on saman verran (29,6 %). Nuorille aikuisille kirjoittavia on 25,9 %.

Kuvio 8. Kirjoittamisen kohderyhmä.

Myös haastateltavien osalta pääpainotus kirjoittamisen kohderyhmissä oli selvästi aikuisissa. Mukana on kuitenkin kirjailijoita, jotka kirjoittavat useammalle kohderyhmälle. Ne haastateltavat, jotka kirjoittivat eri kohderyhmille, vastasivat myös kysymykseen, olivatko he huomanneet eroa eri kohderyhmille kirjoittaessaan. Haastateltavien mukaan lapsille ja nuorille kirjoittaessa vaikuttaa aiheen valinta siinä missä aikuisillekin kirjoittamiseen. Oleellista oli, että mikäli aihe on kirjailijalle haastavampi ja sisältää paljon uutta, se sisältää myös samalla tavalla tiedonhankintaa, kuin aikuisillekin kirjoittaessa.

En minä näe tiedonhankinnan prosessissa eroa. Minä näen sen tiedonjakajan näkökulmasta. Siinä on suurimmat erot, että miten käsittelen sen tiedon niin, että se on eri ikäisten ymmärrettävissä ja hahmotettavissa. (H6.)

Mikäli omasta lapsuudesta ja nuoruudesta alkaa olla enemmän aikaa, eikä lähipiiriin kuulu lapsia tai nuoria, koettiin myös tärkeäksi ottaa selville lasten ja nuorten käyttämää arkipäivän puhekieltä.

Vastatessaan kysymykseen kirjallisuuden lajeista, vastaajilla oli myös mahdollisuus valita useampi vastausvaihtoehto (Taulukko 2). Kaikki vastaajat vastasivat kysymykseen ja valittuja vastauksia oli 339. Suurin osa vastaajista (86,4 %) kirjoitti romaaneja. Seuraavaksi eniten valittiin novellit ja tietokirjallisuus samalla määrällä 37,3 %. Muu, mikä? keräsi myös 10,9 % vastauksista. Kaikki tämän valinneet olivat myös vastanneet avoimeen kenttään. Vastauksissa mainittiin mm. filosofinen mietelmäkirjallisuus, oppikirjat, libretot, esseet, podcastit, interaktiiviset tarinat, pakinat, kolumnit ja omaelämäkerrat.

Taulukko 2. Kirjoitettu kirjallisuudenlaji.

Kirjallisuudenlaji	n	Prosentti
romaanit	95	86,4 %
novellit	41	37,3 %
tietokirjallisuus	41	37,3 %
runous	31	28,2 %
näytelmät	22	20 %
tarinat	15	13,6 %
laululyriikka	15	13,6 %
sadut	13	11,8 %
kuvakirjat	13	11,8 %
tv-käsikirjoitukset	12	10,9 %
muu, mikä?	12	10,9 %
kuunnelmat	10	9,1 %
aforismi	8	7,3 %
elokuvat	6	5,5 %
sarjakuvat	5	4,5 %

Haastateltavien osalta romaanipainotus näkyy myös selkeästi, vaikkakin jokainen haastateltuun osallistunut kirjoitti myös muita kirjallisuuden lajeja romaanien ohessa. Haastatteluissa mainittiin novellit, tietokirjallisuus, runous, näytelmät, tv-käsikirjoitukset, esseet, kritiikit ja erilaiset lehtiartikkelit.

Kirjallisuuden genret oli myös mahdollistettu monivalintakysymyksenä (Taulukko 3). Kysymykseen vastasi 107 vastaajaa 110:sta. Kaiken kaikkiaan valintoja oli 335. Kärkeen nousivat ihmissuhteet (48,6 %) ja arkikertomukset (41,1 %). Yli 20 prosenttia kertoi myös kirjoittavansa spekulatiivista fiktiota (20,6 %), jännitystä (25,2 %) ja jotain muuta (24,3 %). Muita esiin nousseita genrejä olivat mm. hengelliset tekstit, autofiktio, selkokirjallisuus, atmosfäärikeskeinen

fiktio, tositarinat, maagisrealistinen fiktio, korkeakirjallisuus ja huumori/komedia. Muutamia huomioita tuli myös sen osalta, etteivät kaikki kirjailijat koe kirjoittavansa erityisesti mitään genreä, vaan ”pelkkää kaunokirjallisuutta”.

Kysymykseen valittujen kirjallisuuden genrejen osalta on myös hyvä huomioida, että osa genreistä on limittäisiä. Näinpä on vastaajan omasta käsityksestä kiinni, mitä vastaaja mielestään kokee kirjoittavansa. Näistä esimerkkeinä voidaan nostaa esiin jännityksen ja rikoskertomusten limittäisyys, sekä spekulatiivisen fiktion, fantasian, kauhun ja scifin limittäisyys. Rikoskertomuksia voidaan pitää jännityksen alalajina, samoin kuin fantasiaa, kauhua ja sci-fiä spekulatiivisen fiktion alalajeina. Tässä kysymyksessä pyrittiinkin tavoittamaan vastaajan itsensä ajatus omasta kirjallisuudengenrestään.

Taulukko 3. Kirjoitettu kirjallisuudengenre.

Kirjallisuudengenre	n	Prosentti
ihmissuhteet	52	48,6 %
historiallinen fiktio	46	43 %
arkikertomukset	44	41,1 %
kehityskertomukset	35	32,7 %
jännitys	27	25,2 %
fantasia	26	24,3 %
jotain muuta, mitä?	26	24,3 %
spekulatiivinen fiktio	22	20,6 %
rikoskertomukset	20	18,7 %
romantiikka	16	15 %
scifi	13	12,1 %
kauhu	8	7,5 %

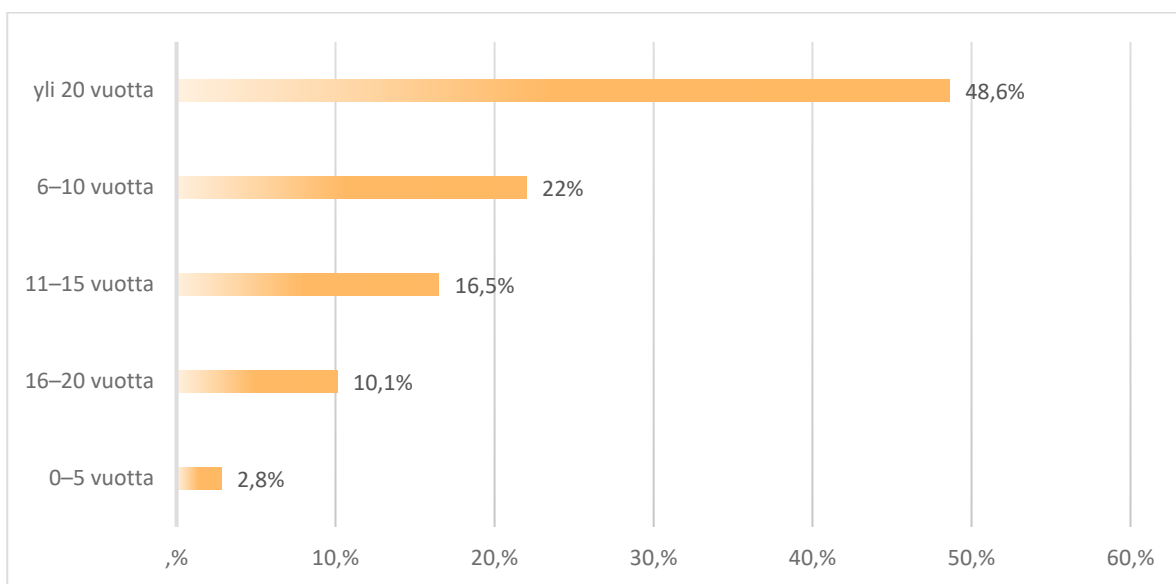
Haastateltavat pyrittiin myös valitsemaan niin, että mukana olisi mahdollisimman erilaista genreä kirjoittavia kirjailijoita. Voidaan myös todeta, että haastateltavista suurin osa kirjoittaa useampaa genreä, kuten monivalintakysymyksessäkin. Tämä toteutettiin pienen otannan puitteissa siinä missä se oli mahdollista ja haastateltavista löytyy erilaista genreä kirjoittavia kirjailijoita. Näistä esimerkkeinä ihmissuhteet, historiallinen ja spekulatiivinen fiktio, sekä jännitys ja rikoskertomukset. Esiin nousi myös sama ajatus kuin kyselytutkimuksessa. Genrellä ei välttämättä ole kaikille kirjailijoille väliä:

Minä en oikein osaa lokeroida itseäni *** kirjailijaksi vaan minä ajattelen, että kirjailija tekee juuri sitä mitä tekee. Ei sen kummempaa. (H8.)

Haastateltavilta tiedusteltiin myös, kokivatko he eri kirjallisuuden genren tai lajin vaikuttavan heidän tiedonhankintaansa. Suurina eroina pidettiin tässäkin kirjailijalle tutusta ja

tuntemattomasta asiasta kirjoittamista. Suurimmiksi eroiksi nostettiin historiallisten ja nykypäivään sijoittuvien romaanien kirjoittaminen. Historiallisten romaanien kirjoittamisen todettiin useammassa haastattelussa vaativan yleensä enemmän tiedonhankintaa, vaikka nykypäivään sijoittuvissakaan tämä ei jäänyt pois.

Haluttiin myös selvittää, kuinka kauan kyselyyn vastaajat olivat kirjoittaneet päämääränä teoksen julkaiseminen (Kuvio 9). Melkein puolet vastaajista (48,6 %) on kirjoittanut päämäärätietoisesti yli 20 vuotta. Tutkimuksen kannalta on oleellista, että myös kaikki muut vastausvaihtoehdot saivat vastauksia.

Kuvio 9. Kauanko kirjoittanut päämääränä teoksen julkaiseminen.

Haastateltavien osalta olivat edustettuina kaikki, niin pidempään kirjoittaneet, kuin vasta muutamana vuoden tavoitteellisesti kirjoittaneetkin.

Vastaajista enemmistön (43,6 %) ensimmäinen kirja on julkaistu 2010-luvulla (Taulukko 4). Enemmistö näyttäisi myös jakautuvan 1980–2010-lukujen väliin. Mediaani on 2009.

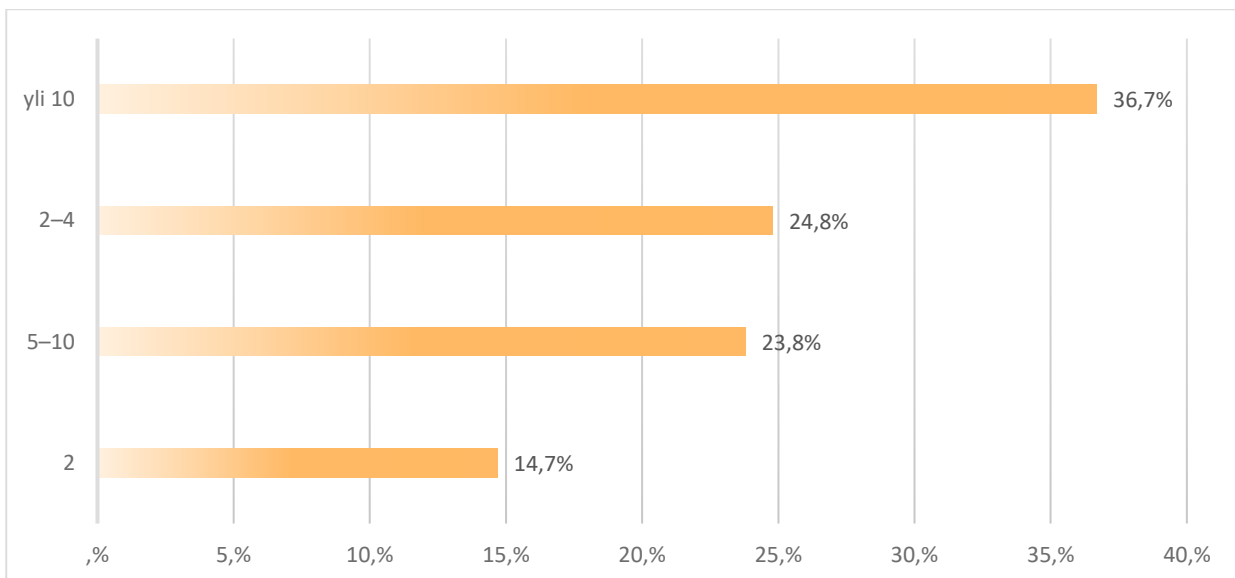
Taulukko 4. Ensimmäinen julkaistu kirja vuosikymmenittäin.

Vuosikymmen	n	Prosentti
2010	48	43,6 %
2000	29	26,4 %
1980	11	10,0 %
1990	11	10,0 %
1970	5	4,5 %

2020	3	2,7 %
1960	2	1,8 %
1950	1	0,9 %

Myös haastateltavien joukosta löytyy eri vuosikymmeninä esikoisteoksensa julkaisseita. Tasapainoa haastateltaviin pyrittiin saamaan valitsemalla ilmoittautuneiden joukosta niin tuoreempia kirjailijoita, kuin pitkän linjan tekijöitäkin.

Tutkimuksen rajan mukaisesti julkaistuja teoksia tuli olla vähintään 2. Vastanneista 14,7 % on julkaissut kaiken kaikkiaan 2 teosta (Kuvio 10). Vastanneista 36,7 % on julkaissut yli 10 teosta. 2–4 teosta julkaisseita on 24,8 % ja hyvin tasaisesti 23,8 % on 5–10 teosta julkaisseita.

Kuvio 10. Vastaajien julkaistujen teosten määrä.

Haastateltavia valittaessa kiinnitettiin myös huomiota teosten määrän suhteen. Haastateltavista löytyy sekä kaksi teosta, että yli kymmenen teosta julkaisseita ja kaikkea siltä väliltä.

Vastaajilta tiedusteltiin, kuinka kauan he arvioisivat keskiarvoisesti menevän aikaa taustatyön tiedonhankinnan aloittamisesta kirjan julkaisuun (Liite 1). Vastaajista 108 vastasi kysymykseen. Vastaamiseen oli annettu vapaasana-laatikko. Tällä haluttiin mahdollistaa vastaajille mahdollisimman moninaiset vastausvaihtoehdot. Vastaajista 93 pystyi antamaan numeerisen arvion vastaukseksi kysymykseen. 15 vastaajan mielestä numeerista vastausta ei ollut mahdollista antaa.

Numeeriset vastaukset vaihtelivat kahdesta kuukaudesta kahteenkymmeneen vuoteen. Vastauksissa oli kuitenkin havaittavissa samankaltaisuuksia. Selvästi yleisin vastaus oli kaksi vuotta ja heti sen jäljessä yksi vuosi. Välimuoto 1–2 vuotta tuli kolmantena. Osa antoi vastaukseksi myös kuukausia aina yhdestä kuukaudesta viiteentoista kuukauteen. Kuukausiin viit- taavissa vastauksissa yleisin oli kuusi kuukautta.

Sanallisissa vastauksissa nousi esiin tiedonhankinta kirjoittamisen yhteydessä ja tästä syystä ajan arvioinnin vaikeus. Ajatus taustatyöstä ja siitä mitä se on, oli myös pohdinnan alla:

Lähdeaineiston etsiminen ja käyttäminen on koko ajan läsnä. Se ei ole ”tausta- työtä” vaan kirjoittamisen prosessiin kuuluva organismi. Uusi aihe ohjaa uudenvai- kalle tiedonlähteille ja se taas uusille. Kirjoittaessa nousee aiheita ja teemoja joiden tutkimiseen menee lisää aikaa jne. - - (K99.)

Esiin tuotiin myös julkaisutilanteiden erilaisuus:

Jokainen julkaisutilanne on erilainen, ja joskus aikaväli siitä, kun kustantaja sanoo ”kyllä” siihen, kun kirja julkaistaan voi olla pitkäkin eikä liity enää mitenkään kirjoit- tajaan itseensä. Siinä ollaan muiden aikataulujen armoilla. Tiettyä sapluunaa on siis vaikea sanoa, - - (K74.)

Kyselytutkimuksessa kävi myös ilmi, että osa ei kokenut tekevänsä juurikaan varsinaista taustatyötä. Haastattelut vahvistivat tätä ajatusta, vaikkakin toivat esiin myös tässä suhteessa kirjailijoiden yksilölliset erot tiedonhankinnan suhteen. Haastateltavista löytyi tämän osalta kaksi ääripäätä:

Tiedonhankinta ja lähteet ovat tärkeitä, mutta tavallaan niitä ei saisi olla mielestäni liikaa. Jos tietää liikaa siitä jutusta, niin sitten ei enää pysty ikään kuin väistämään niitä faktoja. Ei pysty kirjoittamaan mitä huvittaa, vaan se jotenkin vangitsee itsensä sinne. Fakta oli tämä ja tämä, ja minun pitää saada se kaikki sinne kirjaan. Mikä on taas huono lähtökohta. (H2.)

- - - hakemalla tietoa ihan mistä tahansa. Jos joku sanoo vähänkin vihjeen, että tuolta saa, niin lähdän siihen suuntaan ja yritän mahdollisimman laajasti hankkia tietoja. Sitten tietysti uppoudun sinne. Voisin olla vuosikausia tekemässä jotain taustatyötä. Sitten täytyy jossain vaiheessa irrottautua, että nyt riittää. Kaikki tämä ei kuulu enää asiaan, mutta se on vaan niin mielenkiintoista. (H8.)

6.3 Tiedonhankinnan opinnot ja omat taidot

Taustatiedon hankintaa on mahdollista opiskella erilaisissa yhteyksissä ja haluttiin kartoittaa, olivatko vastaajat opiskelleet tiedonhankintaa. Jatkoksi oli mahdollisuus valita missä kaikkialla tätä oli tapahtunut (Taulukko 5). 40 % vastaajista kertoi opiskelleensa tiedonhankintaa. Enemmistö oli opiskellut osana omia opintojaan (27,3 %). Muut vaihtoehdot saivat prosentuaalisesti vähemmän huomiota, mutta 10,9 % kertoi opiskelleensa itsenäisesti. Jotenkin muuten -vastausvaihtoehdon valinneet ja avoimeen vastaukseen kirjoittaneet olivat myös valinneet vaihtoehdon Osana omia opintoja tai Erillisellä kurssilla. Heidän osaltaan kysymys oli halusta tarkentaa antamaansa vastausta. He erittelivät missä kursseilla tai minkä opinnon osana olivat tiedonhankintaa opiskelleet.

Taulukko 5. Vastaajien tiedonhankinnan opiskelu.

Vastaus	n	Prosentti
En	67	60,9 %
Kyllä	44	40 %
Osana omia opintoja	30	27,3 %
Itsenäisesti	12	10,9 %
Erillisellä kurssilla	6	5,5 %
Kirjaston työntekijän opastuksella	5	4,5 %
Jotenkin muuten, miten?	5	4,5 %

Haastateltavilta tiedusteltiin myös mahdollisia tiedonhankinnan opintoja. Puolet heistä kertoi saaneensa tiedonhankinnan opetusta joko osana yliopisto-opintoja tai esimerkiksi työväenopiston kursseilla. Yliopisto-opinnot eivät kuitenkaan automaattisesti tarkoittaneet, että tiedonhankintaan olisi perehdytty syvällisemmin. Yksi haastateltavista (H8) totesi, kuinka yliopistossa opiskelevan oletettiin automaattisesti osaavan tehdä tiedonhankintaa. Tämä ei kuitenkaan hänen mukaansa automaattisesti pidä paikkaansa. Myös osa muista yliopisto-opintoja suorittaneista haastateltavista ei kokenut opintojen varsinaisesti antaneen apua tiedonhankintaan.

Haastateltavista kolme oli opiskellut laajemmin tiedonhankintaa eri sivuaineiden tai perusopintojen myötä. Ne haastateltavista, jotka eivät olleet opiskelleet tiedonhankintaa, kertoivat oppineensa asioita joko työnsä kautta tai itsenäisesti tiedonhankintaa tekemällä. Yliopisto-opintojen kautta vähäistä opetusta saaneet olivat kuitenkin kokeneet myös oivalluksia, jotka olivat jääneet heille mieleen:

Kaikkea ei tarvitse tietää, mutta on hyvä tietää mistä tietoa löytyy. (H9.)

Opinnoista on ollut hyötyä myös kirjailijan työssä, koska sitä kautta oppi käyttämään lähteitä ja siilaamaan sitä tietoa, että mikä on oleellista ja mikä ei. Nykypäivänä ei se tiedon löytäminen mielestäni niinkään ole ongelma, vaan sen ymmärtäminen mihin voi luottaa ja mikä on oleellista. (H3.)

Vastaajista 104 arvioi omia tiedonhankintataitojaan asteikolla 1–5, missä yksi oli ”Huonoina” ja viisi ”Loistavina”. Vastausten minimiarvo on 2 ja maksimiarvo 5 (Taulukko 6). Vähän yli puolet vastaajista arvioi omat tiedonhankintataitonsa arvosanalla 4 (50,9 %).

Taulukko 6. Vastaajien arvio omista tiedonhankintataidoista.

Arvosana	n	Prosentti
1	0	0 %
2	6	5,5 %
3	23	20,9 %
4	56	50,9 %
5	19	17,3 %

Haastateltavilta ei varsinaisesti kysytty arvioita omista tiedonhankintataidoista, mutta sen sijaan tiedusteltiin tarvetta mahdollisille tiedonhankinnan opinnoille. Tämän ajateltiin heijastavan haastateltavien omaa käsitystä tiedonhankintataidoista. Yksi tarve oli vuosittainen kertauskurssi (H7), minkä lisäksi toivottiin tiivistelmäkurssia (H8). Tiivistelmäkurssin ajatuksena oli, että usein tulee käytettyä itselle ennestään tuttuja tapoja etsiä tietoja ja tämä tarjoaisi mahdollisesti uusia tapoja tiedonhankintaan. Toiveena oli, että kurssin yhteydessä kerrottaisiin myös mikä tietolähde olisi erityisen hyvä millekin kirjoitetulle genrelle tai lajille.

Järjestelmien ongelmallisuus tuli esiin tässä yhteydessä. Netin arkistot ja hakemistot koettiin hankaliksi käyttää (H4.) ja toiveena oli jonkinlaista opastusta niiden käyttöön. Tämän lisäksi kaivattiin opastusta oppivan algoritmin ylittämiseen tai ohittamiseen (H6). Haastateltava mietti myös, kuinka olisi hienoa, jos joku hakukone markkinoisi itseään sillä, että se ei käytä oppivaa algoritmia tulosten arvojärjestyksen luomiseen.

6.4 Taustatiedon hakeminen ja vaihteellisuus

Kyselyyn vastaajilta tiedusteltiin millaista tietoa he yleensä hakevat kirjojensa taustaksi ja missä tilanteessa. 108 vastasi tähän kysymykseen. Vastaukset olivat moninaisia ja niistä tehtiin poimintoja liitteeseen 3. Vastauksissa oli havaittavissa myös selviä yhtäläisyyksiä. Faktatiedon tärkeys myös fiktion kirjoittamisessa kävi selväksi useissa vastauksissa.

Mikään ei ole kiusallisempaa kuin se, että se yksi lukija tuhannesta juuri sattuu huomaaman, että tuo asia ei missään tapauksessa pidä paikkaansa. Ja alkaa samalla aavistella, että tässä kirjassa täytyy olla muitakin virheellisyyksiä. (K77.)

Vaikka suuri osa vastaajista luettelikin hyvin tarkkaan millaista tietoa he etsivät kirjojensa taustaksi, mukana oli myös vastaajia, jotka eivät luetelleet yksittäisiä asioita vaan lähestyivät aihetta laajemmin:

En osaa luokitella enkä luetella, millaista tietoa haen. Haen tietoa, jolla pääsen eteenpäin käsikirjoituksen ensimmäisen version laadinnassa. (K46.)

Kaikki kiinnostaa: psykologia, filosofia, yhteiskuntatieteellinen tutkimus, kaunokirjallisuus, kuvataide, elokuva, musiikki, psykologia, historia, elämäkerrat, arkkitehtuuri, fysiikka ja kemia, tulevaisuudentutkimus jne. (K57.)

Vastauksista näkyi myös erilaisen tiedontarve. Joskus etsittiin laajoja kokonaisuuksia, kun taas toisinaan tarvittiin tarkempaa nippelitietoa. Yksityiskohtiin kiinnitettiin paljon huomiota, vaikka esiin nousi myös se, ettei suurin osa kerätystä tiedosta koskaan päädy kirjaan saakka.

Yleensä oudot yksityiskohdat. Viimeksi hain erään lautapelin valmistusvuotta ja maata, ja kirjassa siitä on vain yhden lauseen maininta. Ja senkin ehkä deletoin vielä. (K74.)

Historialliset tiedot nousivat monissa vastauksissa esiin. Puhuttiin niin suuremmista linjoista, kuin yksityiskohdistakin (Liite 3). Historiallisten yksityiskohtien tärkeys ja tuntuma olivat monelle oleellisia siinä missä nykypäivän erilaiset tekniset tai maantieteellisetkin asiat. Kulttuurin tutkiminen ja ymmärtäminen oli myös selvästi esillä vastauksissa.

Kyselyyn vastaajat olivat pohtineet tiedonhankinnan erilaisuutta eri kirjoitusvaiheissa jo jonkin verran muiden kysymysten yhteydessä. Kysyttäessä onko tiedonhankinnassa havaittavissa eroja kirjoittamisen eri vaiheissa, 60 % vastasi kyllä. Heitä pyydettiin myös kertomaan, millaisia eroja he olivat huomanneet.

Osa tekee tiedonhankintaa pääasiallisesti ennen kirjoittamisen aloittamista, kun taas osan tiedonhankinta tapahtuu kirjoittamisen ohessa. Niistä, jotka tekivät taustatyötä koko kirjoittamisprosessin ajan, osa teki suurimman työn ennen varsinaisen kirjoittamisen aloittamista ja yksityiskohtien tarkistamista kirjoittamisen aikana.

Yleisesti pystyttiin vastauksista hahmottamaan kaksi linjaa. Näistä ensimmäinen koski vastaajia, jotka tekivät suurimman osan tiedonhankinnasta ennen kirjoittamisen aloittamista:

Alussa tietoa haroo laajemmalla verkolla ja löydetty tieto myös vaikuttaa tarinaan. Loppuvaiheessa etsii täsmävastauksia yksityiskohtiin. (K22.)

Toinen linjaus koski vastaajia, jotka etsivät taustatietoa kirjoittamisen jo alettua:

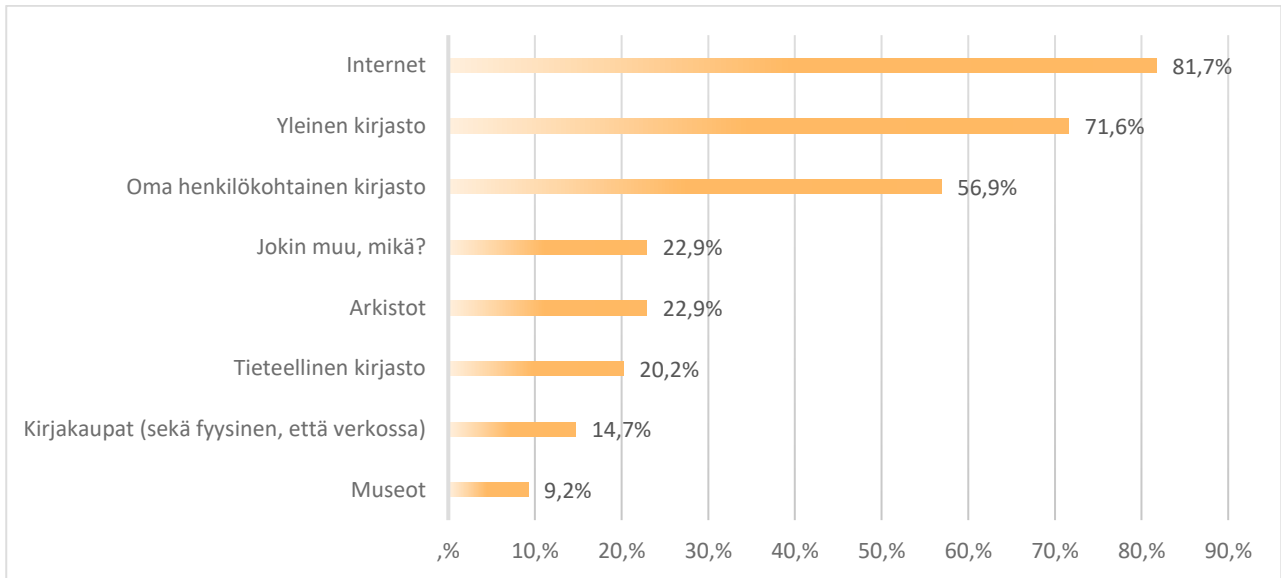
Mitä pidemmälle kirjoittaminen etenee, sitä paremmin tiedän mitä tarvitsen. (K40.)

Molemmat linjaukset olivat edustettuna myös haastatteluissa. Vaikka suurin tiedonhankinta tuntui painottuvan pääasiassa aikaan ennen varsinaisen kirjoittamisen aloittamista, tietoa haettiin myös kirjoittamisen aikana, mutta pienemmissä määrin. Poikkeuksia löytyi haastateltavistakin. Mukana oli yksi kirjailija, joka teki tiedonhankintaa hieman omintakeisemmalla tavalla, eikä vastaavaa taustatyön tekemistä tullut vastaan muissa haastatteluissa tai ainakaan sitä ei sanoitettu vastaavalla tavalla:

Aihe ei vielä pelkästään riitä. Minun täytyy tietää teema ja se paljastuu aina vasta puoleessa välissä kirjoitusta tai jopa vasta kun ensimmäinen raakaversio on tehtynä. Sitten lähden tekemään tosi tarkkaa taustatyötä aiheesta. (H8.)

6.5 Tiedonhankinnan kanavat ja lähteet

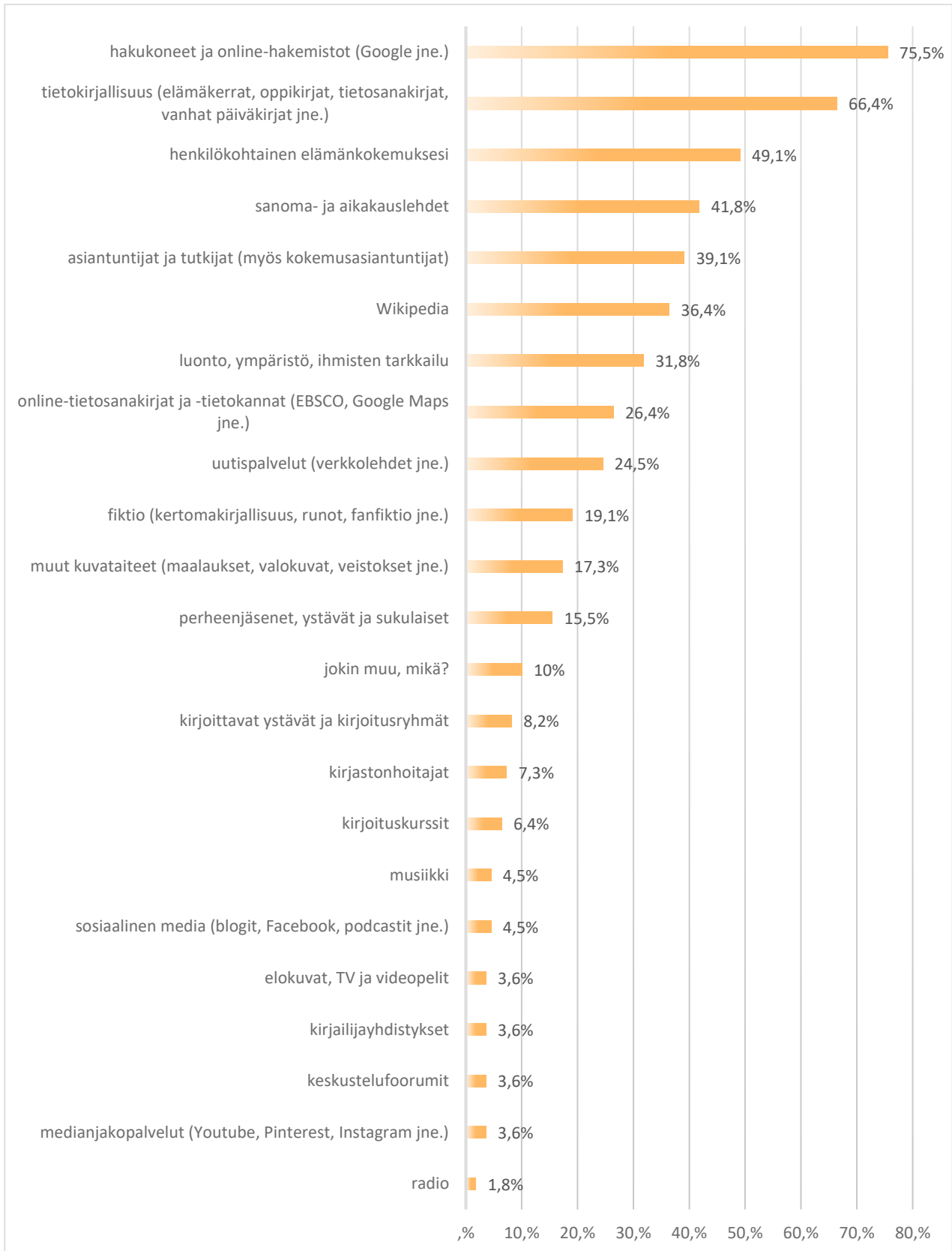
Tiedonhankinnan kanavistaan kertoi 109 vastaajaa. Kysymys pyysi valitsemaan kolme tärkeintä kanavaa kullekin vastaajalle. Yleisimmiksi kanaviksi nousivat internet (81,7 %), yleinen kirjasto (71,6 %) ja oma henkilökohtainen kirjasto (56,9 %) (Kuvio 11). Jokin muu -kohdassa nostettiin tärkeiksi myös haastattelut ja asiantuntijat, joita käsitellään enemmän lähteiden yhteydessä.

Kuvio 11. Vastaajien käyttämät tärkeimmät kanavat tiedonhankinnassa.

Haastatteluissa toistuivat kyselytutkimuksessa saadut vastaukset tiedonhankinnan kanavien suhteen. Suurimmalle osalle haastatelluista internet nousi tärkeimmäksi kanavaksi. Kirjakaupat, arkistot, museot ja kirjastokin saivat oman mainintansa haastattelujen yhteydessä.

Tiedonhankinnan lähteiden kohdalla vastaajien oli mahdollista valita viisi tärkeintä (Kuvio 12). Ylivoimaisesti ensimmäiseksi nousi 75,5 prosentilla hakukoneet ja online-hakemistot (Google jne.). 66,4 prosenttia nosti tietokirjallisuuden (elämäkerrat, oppikirjat, tietosanakirjat, vanhat päiväkirjat jne.) toiseksi. Kolmantena olivat henkilökohtaiset elämäkokemukset (49,1 %). Seuraavaksi valituimmat olivat sanoma- ja aikakauslehdet (41,8 %), sekä asiantuntijat ja tutkijat (myös kokemusasiantuntijat) (39,1 %). Erilaisten lähteiden tärkeydestä kertoo sekä kaikkien vaihtoehtojen saamat valinnat, että Jokin muu -kohdassa kerrottu huomio kaikkien mainittujen lähteiden tärkeydestä.

Kuvio 12. Vastaajien käyttämät tärkeimmät lähteet tiedonhankinnassa.

Haastatteluissa, kuten kanavienkin osalta, myös lähteet myötäilivät vahvasti jo kyselytutkimuksessa saatuja vastauksia. Hakukoneet ja online-hakemistot olivat selvästi johdossa ja esimerkiksi Google mainittiin jokaisen haastattelun yhteydessä. Suurin osa kertoi aloittavansa tiedonhaun jonkinlaisen hakukoneen kautta. Osalle tämä alun hakukoneen kautta tehtävä tiedonhankinta oli hyvin lyhyt, mistä siirryttiin erilaisiin kirjoihin. Osalla tiedonhankinta keskittyi lähes kokonaan (tai jossain tapauksissa kokonaan) hakukoneiden kautta löytyvään tietoon.

Tätä sivuten myös erilaiset tietokannat mainittiin, vaikkakin näiden osalta saatiin jokseenkin ristiriitaisia kommentteja, liittyen pääasiallisesti niiden hakutoimintojen käytettävyyteen. Nämä koettiin osittain haastaviksi käyttää, vaikkakin tiedonhaun opetus vaikutti positiivisella tavalla käyttökokemukseen. Ne haastateltavat, joille tietokannat ja niiden käyttö olivat entuudestaan tuttuja saadun opetuksen myötä, käyttivät niitä myös selkeästi enemmän omassa tiedonhankinnassaan.

Toinen selkeä ristiriitaisena mainittu tiedonhankinnan lähde olivat asiantuntijat ja tutkijat. Osa haastateltavista ei maininnut heitä lainkaan, kun taas osa käytti selkeästi heitä pääasiallisina tiedonlähteinä. Tämä oli selvästi myös sellainen aihe, mitä oli mietitty enemmän.

En tiedä onko se sitten ihmisen laiskuutta, että ei viitsitä lukea tutkimuksia vaan haastatellaan tutkijaa. En halua väärinkäyttää tutkijoiden aikaa tai hyväksikäyttää heitä. Luen ne tutkimukset ja sitten jos minulla on joku tietty kysymys, kysyn hyvin varovasti tutkijalta. Hänen aikansa on hänen aikaansa. (H4.)

Minulla on myös sellainen tapa, että jos tapaan jonkun alan asiantuntijan niin saatan ottaa yhteystiedot muistiin. Jos tulee vähänkään sellainen tunne, että hänestä saattaisi joskus olla hyötyä. - - - Jostain asiantuntijoistahan saattaa joskus lähteä myös aihe. (H3.)

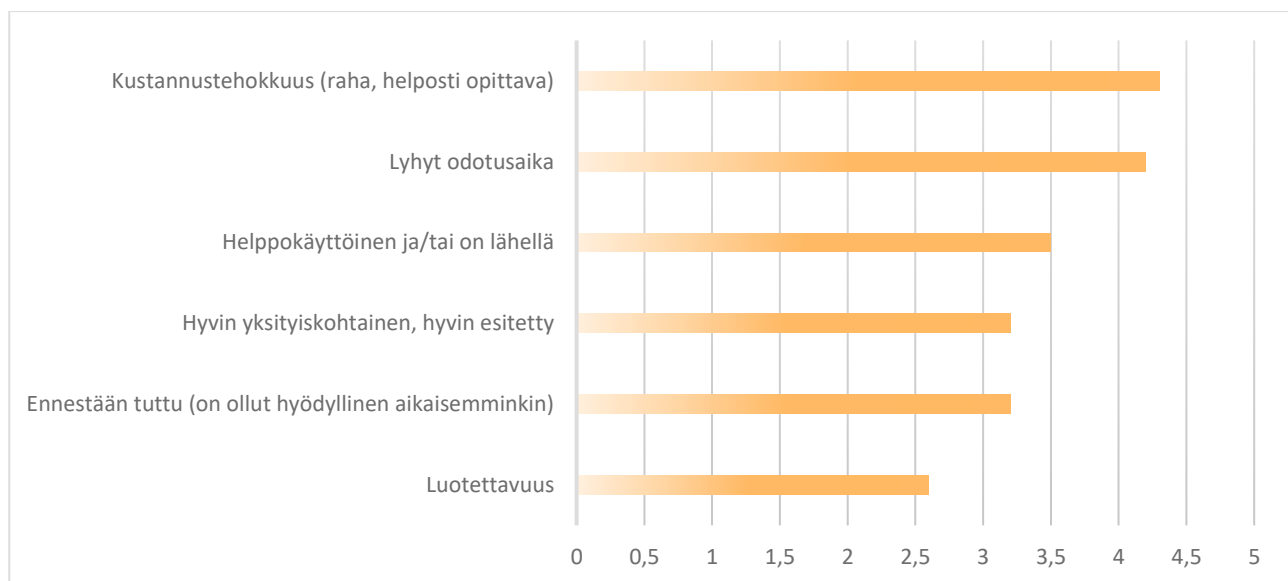
Tutustun siihen tieteen alueeseen tai harrastus alueeseen tai niistä mistä haluankin tietooni, mahdollisimman perinpohjaisesti etukäteen. Pystyn olemaan siinä haastattelussa sitten mahdollisimman täsmällinen. Etten vain mene sinne ja sano, että kerro vähän työstäsi. Että tiedän tarkalleen, tai hyvin lähelle, mitä kaikkea haluan tietää. (H6.)

Se on aika jännä juttu, että kirjailijalle aukeaa käytännössä kaikki portit. Harva jättää suostumatta tapaamiseen tai vastaamatta sähköpostiin. Kyllä kaikki aina mielellään auttaa. Ainakin tähän asti niin on ollut. - - - ilman häntä (haastateltavaa) en olisi ikinä pystynyt kirjoittamaan sitä mitä kirjoitin. Sain tietää sellaisia asioita, joita ei välttämättä mistään muualta löydy. (H9.)

Täytyy sanoa yliopistoihmisten hyväksi, että he ovat kyllä keskimäärin tosi avuli-
aita ja kilttejä. Ja kyllä se varmaan niinkin on, että kun siellä tekee sitä tutkimusta
ja yksinään painaa, niin se voi olla kivakin, että joku on välillä vähän kiinnostunut
siitä, että mitä he tekevät. (H2.)

Asiantuntijoiden ja tutkijoiden osalta todettiin myös, että suurin osa heistä oli ollut innoissaan
voidessaan jakaa omaa tietoaan kiinnostuneelle kuulijalle. Heitä lähestyttäessä pidettiin kui-
tenkin tärkeänä kertoa kuka heitä halusi haastatella ja mitä varten. Suurin osa ei kuitenkaan
kokenut, että heidän kirjailijuudellaan olisi ollut painoarvoa haastateltavaksi suostumiseen.

Kyselyyn vastaajia pyydettiin asettamaan kuusi väitettä järjestykseen tärkeimmästä vähiten
tärkeimpään (Kuvio 13) koskien kanavien ja lähteiden valitsemista. Tärkeimpänä pidettiin kus-
tannustehokkuutta ja hyvin lähellä sitä seurasi lyhyt odotusaika. Helppokäyttöisyyttä ja/tai lä-
hellä oleminen olivat vastauksissa seuraavana. Ennestään tuttu ja hyvin yksityiskohtainen, hy-
vin esitetty olivat rinnakkain samoissa lukemisissa, jättäen luotettavuuden viimeiseksi.

Kuvio 13. Vaihtoehtojen tärkeys kanavia ja lähteitä valittaessa.

Haastateltavien kanssa tätä aihetta lähestyttiin hieman eri tavalla. Heiltä tiedusteltiin omasta
näkökulmasta ideaalia tiedonhakukanavaa. Tällä haluttiin selvittää miten he näkevät omalta
osaltaan parhaan mahdollisen tavan etsiä tietoa, onko sellainen kanava jo ehkä olemassa tai
pitäisikö tällainen vielä rakentaa. Suurin osa haastateltavista oli sitä mieltä, että internet ja sen
hakupalvelut, kuten Google, ovat jo itsessään hyviä kanavia. He valitsisivat ennen kaikkea
nopean internetissä toimivan palvelun. Googlen kuva- ja karttapalvelut olivat haastateltavien
mieleen. Karttapalvelun osalta toivottiin kuitenkin vielä uudempaa kolmiulotteista Googlen

karttapalvelun ja paperikartan parhaita puolia yhdistävää toimintoa esimerkiksi korkeuskäyri-
neen (H3).

Yksi haastateltava (H4) totesi kuitenkin, että verkossa on jo todella paljon hyvää materiaalia,
mutta sen löytäminen on vaikeaa. Tähän toinen haastateltava keksikin eräänlaisen vastauk-
sen:

Kirjoittaisi spesifin kysymyksen, lähettäisi sen jonnekin ja sitten se ihminen ottaisi
selville ja kirjoittaisi vastauksen minulle. (H7.)

Toinen vastaava ajatus olisi vapaa sanahaku, mihin voisi vaikka kirjoittaa ”(kirjailijan nimi) ha-
luaa tietää minkä väriset hiukset oli (historiallinen henkilö)” (H2). Tällä hakulausekkeella tulisi
suoraan oikea vastaus. Tällaisia verkon kautta toimivia hakupalveluita ideoitiin muitakin. Täl-
laisia olivat esimerkiksi eri alojen asiantuntijoista koostuva tietopankki ja kansallinen lähdekir-
jallisuuden Goodreads (H6). Goodreads on palvelu, missä on mahdollista seurata ja jakaa kir-
jasuosituksia. Se toimii sekä internetissä, että erillisellä aplikaatiolla. Esimerkin tietopankkiin
olisi koottu asiantuntijoita, jotka ovat tottuneet luennoimaan tai ovat muutoin kiinnostuneita ja-
kamaan tietoaan. Lähdekirjallisuuden Goodreads puolestaan keräisi suomeksi, ruotsiksi ja
englanniksi julkaistuja lähdekirjoja eri aloilta liittyen erilaisiin kirjoitusprojekteihin.

Haastateltavat ja henkilökohtaiset kontaktit tulivat myös mainituiksi. Lähdetilanteena sellaista,
missä pääsee käyttämään kaikkia aistejaan (H3), pidettiin tärkeänä. Vaikkakin myös sosiaali-
sen median tarjoamat keskusteluryhmät koettiin tässä mielessä henkilökohtaisiksi kontakteiksi
(H8). Tässäkin astui kuvaan mahdollisuus etsiä tietoa ja suorittaa kyselyitä verkossa. Sanoma-
ja aikakauslehtien osalta toivottiin myös jonkinlaista yhtenäistä verkkohakemistoa, mistä pys-
tyisi tarkistamaan mitä löytyy mistäkin paikasta (H7).

Haastateltavista löytyi myös yksi intohimoinen lehtien lukija, joka piti painettujen lehtien luke-
mista edelleen kaikista tärkeimpänä tapana löytää uusia ajatuksia ja ideoita (H10). Painetun
kirjan ystävä löytyi myös:

Sanoisin, että se on painettu kirja, missä on hakutoiminto. Pidän kirjasta esineenä.
Nettilähteet ovat hyviä saavutettavuutensa vuoksi, mutta koska kirjat ovat kivoja -
- - Jos siihen vielä saisi sellaisen oikean paperin tunnun, se olisi ihana. - - - Taval-
laan se olisi tyhjä sähkökirja mihin voi vaan ladata mitä huvittaa ja sitten lukea
siitä. Hybridimalli. (H1.)

6.6 Tiedonhankinnan vaativuus ja ongelmat

Kyselyyn vastaajat saivat arvioida, kuinka helppoa on ollut löytää tietoa kirjojen taustatyötä varten (Taulukko 7). Asteikko oli 1–5, missä 1 oli Vaikeaa ja 5 Helppoa. 42,1 prosenttia antoi arvosanan 4, tehden siitä korkeimman arvosanan asteikolla. Toiseksi nousi arvosana 3 (30,8 %).

Taulukko 7. Kuinka helppoa on ollut löytää tietoa kirjojen taustatyötä varten.

Asteikko	n	Prosentti
4	45	42,1 %
3	33	30,8 %
5	20	18,7 %
2	8	7,5 %
1	1	0,9 %

68 vastaajaa kertoi jonkin tapauksen, missä tietyn tiedon saaminen vei heidän kirjoittamistaan merkittävästi eteenpäin. Kerrotuissa tapauksissa esiintyivät erilaiset asiantuntijoiden haastattelut, tietokirjat ja artikkelit.

tieteellinen artikkeli nytkäytti novellin suunnan ja idean eteenpäin ja syvällisemmäksi kuin se aiemmin oli ollut. En ollut varsinaisesti etsinyt tietoa aiheesta - kaverini lähetti artikkelin minulle, koska se oli hänestä itsestään kiinnostava. Yleensä kaunokirjallisessa kirjoittamisessani arvokkainta ovat juuri tällaiset sattumat: en välttämättä etsi mitään tiettyä tietoa tai faktaa, vaan ideoita ja oivalluksia. (K5.)

Vastaajat mainitsivat myös kaunokirjallisuuden vieneen monen kirjoittamista eteenpäin. Tämä oli tullut eräälle vastaajista yllätyksenä, kuinka tärkeää kaunokirjallisuus on tiedonlähteenä. Matkakuvaukset, kiertokäynnit erilaisissa kohteissa ja matkustaminen itsessään olivat monelle yleisesti tärkeitä kirjoittamista eteenpäin vieviä asioita. Samoin kartat ja esimerkiksi verkon karttapalvelut. Muut verkkomateriaalit olivat myös vieneet kirjoittamista eteenpäin, joko yllättäen tai tarkoituksella etsittynä.

Haastatteluissa nousi myös esiin serendipisyyden piirteitä. Sattumanvaraisen tiedon nouseminen esiin kirjan idean kehittäessä tai kokonaisen kirjan idean syntymisen kanssa oli jossain määrin odotettavissa. Tämä ei kuitenkaan ollut ainoa asia missä serendipisyys nousi esiin. Yksi haastateltavista kertoi, kuinka kirjastossa käyminen tuo hänelle aina jotain yllättävää mitä ei välttämättä ole osannut etsiäkään. Tämä sai aikaan jatkokommentin:

Sellaisia suurimpia helmeiksi on, kun tekee töitä, että saattaa vain törmätä johonkin ja sitten se saattaa luoda jotain uutta. - - - Tykkään tällaisista verkostoituneista ajatuksista ja ideoista. (H1.)

Verkostoituneet ajatukset ja ideat tulivat esiin myös muissa haastatteluissa. Samalla tuli myös esiin kiinnostava huomio:

Se (taustatutkimus) on kuitenkin sellainen sienirihmasto, jossa eri tutkimukset viittaavat toisiinsa ja sieltä loppujen lopuksi tieto löytyy. Vaikkei ensimmäinen osuiskaan tärkeimpään lähteeseen, niin kyllä se sieltä vastaan tulee. (H4.)

Tällainen ajattelu voitaisiin nähdä serendipisyyden hyödyntämisenä. Ajatus siitä, että tieto löytyy, vaikka sitten sattumalta jotain kautta.

Toinen haastateltava (H3) toi esiin vaiston ja sen, kuinka omien kiinnostuksen kohteiden tunteminen auttaa tunnistamaan mahdollisesti tulevaisuudessa tarvittavia asioita, esimerkiksi asiantuntijoita, joihin törmää sattumalta. Haastateltavan mukaan, kun tällaiset asiat vaistoa, voi niitä kerätä talteen tulevaisuutta ajatellen. Eräs haastateltava (H7) oli myös itse kiinnostunut taustatyön polun sattumanvaraisuudesta. Hän oli paininut pitkään yhden kirjansa ongelman kanssa, jolloin hänelle tuli aivan sattumalta toista työtä varten vastaan tietoa, mikä ratkaisi ongelman kirjaa varten.

Haastatteluissa kävi myös ilmi, että moni kirjailija ei välttämättä edes tiedosta hyödyntävänsä sattumanvaraisuutta. Ajattelutapa tiedonhankinnan suhteen voi olla hyvinkin intuitiivinen. Voidaan esimerkiksi ajatella, että mielenkiintoisen aiheen löydyttyä, siitä alkaa itsestään tulla eteen kaikenlaista tarvittavaa tietoa (H10). Siihen asti tällaisia merkkejä ei ole ollut näkyvissä, mutta välittömästi aiheen alettua kiinnostaa, alkaa siitä tulla erilaisia tietolähteitä esiin aivan normaalissa arkielämässä ja toisissa yhteyksissä.

Kyselyyn vastaajilta tiedusteltiin, kaipaisivatko he apua taustatyön tiedonhankintaan. Vastajista 32,7 prosenttia kertoi kaipaavansa apua ja heiltä tiedusteltiin jatkokysymyksenä, millaista apua he kaipaisivat. Yksinkertaisimmillaan toiveet mahdollisesta avusta koskivat tietoa siitä, mistä tietoa kannattaa lähteä hakemaan ja opastusta eri tietolähteiden käyttöön. Tietokantojen käytön opastuksesta aina arkistojen käytön opastukseen. Arkiston opastuksilta toivottiin ohjeistusta käytössä ja saavutettavuudessa. Lisäksi ehdotettiin säännöllisiä opastettuja kierto-käyntejä.

Toivottiin myös informaattikkoja ja heidän kohdallaan erityisesti, että nämä olisivat aidosti kiinnostuneita löytämään tietoja, esimerkiksi Finna-tietokantaan ohjaamisen sijaan. Toiveissa mietittiin myös sihteerin ja tutkimusassistentin mahdollisuutta. Tämä kävi myös selkeästi esiin useammassa vastauksessa, missä toivottiin apua lähteiden tarkistamiseen, taustatyöhön ja -selvitykseen. Myös keskusteluja asiantuntijoiden kanssa kaivattiin, sekä mietittiin rahallisen avun tarvetta, ajan tarvetta unohtamatta.

Kyselyyn vastaajilta tiedusteltiin millaisia ongelmia he ovat kohdanneet etsiessään tietoa kirjojen taustaksi. 94:stä kysymykseen vastanneesta, suurimmalla osalla oli ollut jonkinlaisia ongelmia tiedon etsinnän kanssa. Vaikka vastaukset olivat avoimia ja osittain monisanaisiakin, oli mahdollista kerätä yleisiä ongelmakohtia.

Näitä olivat ainakin seuraavat asiat: tietoa ei löydy tai ei ole tarvittavia taitoja etsiä sitä (oikean kysymyksen määrittely, tuntematon terminologia), valmiin tiedon puuttuminen, tieto virheellistä (Wikipedia), yksityiskohtien puuttuminen, netin epäluotettavuus, runsaudenpula, eri lähteistä olevat tiedot poikkeavat toisistaan, ei tarpeeksi aikaa materiaalin läpikäymiseen, maksulliset tietolähteet tai tieto ei muuten ole saatavilla, arkistojen hankala käytettävyys ja kieliongelmat.

45,3 prosenttia vastaajista kertoi myös jonkin estäneen heitä käyttämästä tiedon lähdeä. Jatkokysymyksenä tiedusteltiin mitä lähdeä tai mikä esti käytön. Avoimista vastauksista nousi esiin monia samankaltaisuuksia. Selvästi suurimmaksi tiedonlähteen käytön esteeksi nousi kielimuuri. Raha ja aika tulivat heti toisena. Raha näkyi esteenä maksullisten lähteiden kohdalla, mutta myös mahdollisuudessa matkustaa kirjoittamisen tapahtumapaikoille tai liian pitkänä matkana lähteiden luo. Ajan kohdalla kyse oli joko siitä, että mahdollisen tiedonlähteen tavoittamiseen meni liikaa aikaa tai vaihtoehtoisesti ei ollut tarpeeksi aikaa käyttää kaiken tarvittavan tiedon tutkimiseen.

Ajan luonteen huomioon ottaen pandemia näkyi myös ongelmana tiedon lähteiden käyttämisessä esimerkiksi erilaisten instituutioiden ollessa suljettuina tai kirjoittamisen tapahtumapaikoille matkustamisen mahdottomuutena. Vastauksissa mainittiin myös muutamia yksityiskohteisempia tapauksia esimerkiksi haastateltavan yksityisyyden suojeleminen, aavistus epäluotettavuudesta, haastateltavan kieltäytyminen haastattelusta ja tiedon käytön eettisyys. Näiden esteiden lisäksi mainittiin myös useampaan kertaan vastaajien oma laiskuus tiedon lähteiden suhteen.

Haastateltavilta tiedusteltiin myös heidän kohtaamiaan ongelmia. Kukaan haastateltavista ei kokenut, että mikään ongelma olisi muodostunut kirjoittamisen esteeksi. Vaikka alkuun tietoa ei välttämättä ole meinannut löytyä, on ratkaisu yleensä kuitenkin lopulta tullut vastaan. Yhdessä haastattelussa (H1) mainittiin, kuinka on myös mahdollista, että tieto on löytynyt, mutta sitä ei ole osannut tunnistaa tarvittavaksi tiedoksi ja se on siksi mennyt ohitse.

Myös haastatteluissa nousivat esiin ulkomaisista arkistoista ja kirjastoista tiedon saaminen, ylipäätään ulkomailla oleva tieto ja kielimuuri, yliopistokirjastojen kautta tilaamisen haasteet, internetin tiedon uskottavuus ja oikeellisuus. Näiden lisäksi esiin nousi oikeiden haastateltavien löytämisen vaikeus ja yksityiskohtaisen tiedon löytäminen. Varsinkin, jos tuo yksityiskohta pitää löytää kauempaa historiasta. Kuulopuheiden ja urbaanilegendojen jäljittäminen koettiin myös haastavaksi. Tällaisissa tilanteissa kirjailija haluaisi löytää vahvistuksen kuulemalleen anekdoottiselle tiedolle, mutta sitä ei vain yksinkertaisesti löydy mistään.

Lähinnä ne ovat sellaisia kuulopuheita tai urbaanilegendoja, joista haluaisi tarkemmin tietää mitä niiden takana on. - - - vaikka kuinka ahkerasti googlasi niin ei tunnu löytyvän mitään. Olen päättänyt sitten ohittaa ne, jos sitä tietoa ei löydy tai - - - jos haluan säilyttää sen siellä tekstissä, niin pistän sen sitten kuulopuheeksi tai kansantarinaksi tai joksikin sellaiseksi. (H6.)

Useimmilla haastateltavilla oli tämän kaltaisia ajatuksia myös ylipäätään fiktion kirjoittamisen suhteen. Jos haluttua tietoa ei vain yksinkertaisesti löytynyt mistään, sinne voi keksiä vähän omiaan tai suunnitelmia saattoi aina lähteä muuttamaan. Välillä oli jopa tullut vastaan tilanteita, joissa tuo suunnan muutos oli ollut tarinan kannalta parempi kuin alkuperäinen suunnitelma. Toisinaan luovuttaminen ei ole vaihtoehto:

Kyllä jotenkin koen, että olen saanut aina sen tiedon mitä olen halunnut ja tarvinnut. Joskus se vain vaatii todella yksityiskohtaista työtä. Sitten vain kaivetaan ja kaivetaan ja kaivetaan. Mutta lopulta se näkyy tietysti tekstissä yhtenä lauseena. - - - Tässä suhteessa olen perusteellinen ja pedantti suorastaan. Minun täytyy saada se tieto. Muuten se lause ei toimi. Ja sitten siellä se nalkuttaa minulle ja minä en siedä nalkuttavia lauseita. - - - jos ne alkavat nalkuttaa, niin tiedän että niille täytyy tehdä jotain. (H8.)

Kahdella haastateltavalla tuli myös vastaan se, kuinka saatu tieto ei välttämättä sovikaan kirjoitettuun tarinaan ja päädytään kirjoittamaan tietoisesti vasten parempaa tietoa:

Tekee sitä taustatyötä ja huomaa, että asia vuonna XXXX oli A, mutta sitten se ei sovikaan suunnitelmiin. Sitten vaan unohdan, että se on ollut oikeasti A ja väitän

että se on ollut B. Koska kirjailija saa tehdä niinkin - - - Ja muutenkin tosiasiat pilaavat hyvät jutut yleensä. (H2.)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen suurin tutkimusongelma on suomalaisten fiktiokirjailijoiden taustatiedon tiedonhankinta. Se rajattiin kolmeen pienempään kysymykseen. Ensimmäisenä tutkittiin, millaisia tiedontarpeita fiktiokirjailijoilla on havaittavissa taustatyötä koskien. Toinen kysymys kartoitti fiktiokirjailijoiden yleisimmät tiedonhankintakanavat ja lähteet. Kolmannella kysymyksellä pyrittiin vastaamaan siihen, millaisia ongelmia fiktiokirjailijoilla on tiedonhankinnassa.

Fiktiokirjailijoiden taustatyön tiedontarpeet osoittautuivat vaihteleviksi. Yhtäläisyydet antoivat kuitenkin pohjan, minkä perusteella voidaan nähdä faktuaalisen tiedon tarpeellisuus myös fiktiokirjoittajille. Faktatietoa hyödynnetään sekä historiallisen, että nykypäivään sijoittuvan fiktion taustalla. Fiktion käyttäminen osana tiedonhankintaa oli myös ilmeinen, vaikkakin sen käyttötarkoitus erosi jossain määrin faktuaalisen tiedon käytöstä.

Tiedontarpeet myös vaihtelivat selvästi kirjoittamisen eri vaiheissa. Tämä riippui kirjailijan tavasta rakentaa tarinaansa. Painotus oli vahvasti tiedonhankinnassa ennen kirjoittamisen aloittamista, vaikkakin tähän oli luonnollisesti poikkeuksia. Tiedonhankintaa tehtiin kaikkien vastaajien osalta myös pitkin matkaa. Tämän tutkimuksen kirjailijoiden tiedontarve lähti yleisesti liikkeelle orientoivasta tiedontarpeesta. Heillä ei tässä vaiheessa ollut varsinaista tutkimuskysymystä vaan ennemminkin tutkittiin aiheeseen liittyvää aineistoa. Tämä jatkui yleensä enemmän praktiseen tiedontarpeeseen, kun tietoa oli enemmän ja tarvittiin vastauksia tarkempiin kysymyksiin. Praktinen tiedontarve näkyi tiedonhankinnassa ennen kirjoittamisen aloittamista, mutta vielä vahvemmin kirjoittamisen alettua. Tutkimuksen kirjailijoilla praktisen tiedontarve korostui mitä pidemmälle kirjoittaminen eteni. Yleensä kirjoittamisen edetessä pienempien yksityiskohtien tarve kasvoi.

Kirjailijoiden yleisimmiksi tiedonhankinnan kanaviksi nousivat internet, yleinen kirjasto ja oma henkilökohtainen kirjasto. Aikaisempi tutkimus tuki internetin johtoasemaa. Tiedonhankinnan lähteet myötäilivät kanavien osalta saatuja tuloksia. Viisi tärkeintä lähdettä olivat hakukoneet ja online-hakemistot (Google jne.), tietokirjallisuus (elämäkerrat, oppikirjat, tietosanakirjat, vanhat päiväkirjat jne.), henkilökohtaiset elämäkokemukset, sanoma- ja aikakauslehdet, sekä asiantuntijat ja tutkijat (myös kokemusasiantuntijat). Erilaiset tietokannat, sekä asiantuntijat ja tutkijat olivat ristiriitaisimpia lähteitä. Nämä jakoivat fiktiokirjailijoita selkeimmin eri puolille. Oli kysymys sitten käytettävyydestä tai ylipäätään ajatuksesta käyttää kyseistä lähdettä.

Kanavien ja lähteiden valinnassa tärkeimpänä pidettiin kustannustehokkuutta. Sitä seurasivat lyhyt odotusaika, helppokäyttöisyys ja/tai läheisyys, yksityiskohtaisuus ja hyvä esitystapa, sekä ennestään tuttuus. Luotettavuus jäi tutkimuksessa viimeiselle sijalle. Ideaalin tiedonhankintakanavan tai lähteen osalta päädyttiin pääasiallisesti verkkopainotteiseen, helposti saatavilla olevaan.

Suurin osa vastaajista oli kohdannut tiedonhankinnan ongelmia. Ongelmat saattoivat johtua sekä käyttäjistä itsestään että tarjolla olevista lähteistä. Tiedon etsintään tai käyttämiseen liittyvän taidon puuttuminen, sekä ylipäättään tarvittavan tiedon puuttuminen olivat selkeästi yleisimmät ongelmat. Kirjoittamisen kannalta ei kuitenkaan ajateltu ongelmien muodostuneen ylitsenäisemmiksi. Fiktio katsottiin olevan yleisesti laji, joka mahdollisti ongelman ylittämisen siitäkin huolimatta, ettei tarvittavaa faktuaalista tietoa välttämättä ollut tarjolla. Ongelmat ratkaistiin joko keksimällä tarvittavia tietoja itse tai muuttamalla kirjoittamisen suuntaa niin, ettei ongelman aiheuttanutta tietoa enää tarvittu tai sillä ei ollut lopputuloksen kannalta oleellista merkitystä.

Tämä tutkimus on kartoittanut fiktiokirjailijoiden tiedontarpeita taustatyöhön liittyen. Tulokset ovat osoittaneet, että tiedontarpeet voivat vaihdella kirjailijasta ja kirjoittamisen aiheesta riippuen hyvin tarkasta tieteellisestä tiedosta historiallisiin yksityiskohtiin, sekä erilaisiin ammatteihin tai harrasteisiin liittyviin tietoihin.

Lisäksi tässä tutkimuksessa on selvitetty fiktiokirjailijoiden yleisimpiä tiedonhankinta kanavia ja lähteitä. Saadut tulokset esitettiin yllä. Tulokset osoittavat, että fiktiokirjailijat tarvitsevat tietoa nopealla aikavälillä ja turvautuvat sitä hankkiessa vahvasti internetin tarjoamaan apuun. Tämän lisäksi myös painettu tietokirjallisuus on isossa asemassa.

Fiktiokirjailijoiden ongelmia selvitettiin tämän tutkimuksen avulla. Ongelmia on käyty lävitse yllä ja tulokset viittaavat siihen, että ongelmat voivat vaihdella tiedonlähteiden luotettavuudesta niiden puuttumiseen. Kieleen ja maksullisuuteen liittyvät ongelmat ovat myös isossa roolissa. Toinen pääpainotus tutkimustuloksissa oli, ettei ongelmien yleensä anneta estää kirjoittamista, vaikka osa ongelmista onkin jäänyt vaille ratkaisua.

8 POHDINTA

Tutkimus nousi esiin kahdesta syystä. Ensisijaisesti, koska tutkimusta suomalaisten fiktiokirjailijoiden taustatyön tiedonhankinnasta on tehty hyvin vähän ja toiseksi tekijän omasta henkilökohtaisesta kiinnostuksesta. Kirjailijoiden tiedonhankintaa on maailmanlaajuisestikin tutkittu vain vähäisesti, joten uusien tulosten aikaan saaminen oli kiinnostava mahdollisuus.

Tutkimuksen rajaaminen keskeisten käsitteiden avulla oli toimiva ratkaisu tässä tapauksessa. Aiheen löyhempi rajaaminen olisi mahdollisesti saanut aikaan suuremman tutkimusaineiston, mutta siinä tapauksessa aineiston käsittely olisi todennäköisesti vienyt enemmän aikaa. Tämä taas olisi asettanut tutkimuksen ajalliset rajoitteet liian kireiksi ja mahdollisesti myöhästyttänyt tutkimuksen valmistumista.

Aikaisempi tutkimus oli luonut taustalle jo jonkin asteisen rungon mahdollisille tutkimustuloksille. Suurin osa aikaisemmasta tutkimuksesta keskittyi kirjoittajiin kirjailijoiden sijaan, mutta aikaisemman tutkimuksen valossa saatiin hyvin heijastettavia vastauksia tämän tutkimuksen tulosten kanssa.

Holapan (2017, 70–78) tutkimuksen tuloksissa vahvimaksi tiedonhankintakanavaksi nousi internet ja sen erilaiset online-hakemistot ja hakukoneet. Tieteelliset tietokannat jäivät vähemmälle huomiolle. Tulos vastasi tämän tutkimuksen tuloksia, mutta eroavaisuuksia tuli vastaan muissa tiedonhankintakanavissa. Siinä missä Holapan tutkimuksessa varsinainen kirjallisuus jäi vähemmälle huomiolle, nousi se tässä tutkimuksessa hyvin vahvaan rooliin kirjailijoiden tiedonhankintalähteenä. Tietokirjallisuutta käytettiin tämän tutkimuksen mukaan hyvin vahvasti sekä varsinaiseen taustatutkimukseen, mutta myös tunnelman luomiseen.

Tämän tutkimuksen näkökulmasta voidaan myös todeta, että jo Russell (1995, 18–19) löysi omassa tutkimuksessaan samankaltaisuuksia nykypäivän kirjailijoiden tiedonhankintaan. Hän toi esiin, kuinka kirjailijoilla on omat tiedonhankintatapansa riippumatta heille osoitetuista oppaista. Tämä on tietysti suhteellista, koska kuten aikaisemmin käy ilmi, kirjailijoiden tiedonhankintaan liittyviä oppaita on vähän. Tämä tutkimus kuitenkin osoitti, kuten Russell mainitsi omassa tutkimuksessaan, että kirjailijoiden tiedonhankinta tavat ovat yksilöllisiä. Aikaisempi koulutus ja työhistoria näkyivät kirjailijoiden tiedonhankinta tavoissa myös tämän tutkimuksen osalta. Varsinkin tämän tutkimuksen haastatteluissa pohdittiin useampaan otteeseen, onko

oma tiedonhankinta kuinka rajoittunutta siihen, miten tuttuja tiedonhankinta tavat entuudestaan ovat.

Johtuen tämän tutkimuksen rajauksista ja yleisesti esikoiskirjailijoiden keskimääräisestä iästä, nuorempia vastaajia oli tutkimuksessa vähemmän. Varsinaisia nuoria, joita voitaisiin kutsua diginatiiveiksi ei tutkimus tavoittanut, ainakaan siinä määrin, että tuloksia voitaisiin millään tavalla verrata aikaisemmin tehtyyn tutkimukseen. Internet oli kuitenkin tämän tutkimuksen vahvin tiedonhankintakanava, siitäkin huolimatta, että tutkimuksessa todettiin monen kirjailijan suhtautuvan sen antamaan tietoon varauksella.

Tähän tutkimukseen osallistuneista haastateltavista useampi mietti esimerkiksi hyvin suosittua Wikipediaa ja sen luotettavuutta tiedonlähteenä. Esiin nousi, kuinka Wikipedian osalta usein käytettiin vain sinne kirjoitettujen artikkeleiden lähteitä, sen sijaan että olisi luotettu varsinaiseen artikkelitekstiin. Useampi kertoi myös törmänneensä Wikipedia-artikkeleissa virheelliseen tietoon. Tästä huolimatta tällaisia tietolähteitä kuitenkin käytettiin vastaajien toimesta myös tässä tutkimuksessa, koska ne koettiin nopeiksi, helpoiksi ja tutuiksi käyttää. Tähän tulokseen olivat tulleet myös Olsen ja Diekema (2012, 1) omassa tutkimuksessaan. Vaikka Wikipediaan suhtauduttiin heidänkin tutkimuksessaan hieman pelokkaasti, ei se kuitenkaan estänyt sivuston käyttöä.

Tämän tutkimuksen osalta yksi mielenkiintoisimmista huomioista oli, kuinka tähän asti kirjoittamisen koulutus on tarjonnut hyvin vähän tiedonhankinnan opetusta. Tämä kävi ilmi sekä kyselytutkimuksessa, että haastatteluissa. Myös yliopisto-opintojen osalta ilmi käynyt oletamus, että sen tason opiskelijan pitäisi osata tehdä tiedonhankintaa jo itsenäisesti oli mielenkiintoinen. Tämä ei nimittäin saatujen vastausten valossa ollut läheskään aina toteutunut. Tiedonhankintaa tehdään kouluissa jo alemmilla asteilla, mutta tämän tutkimuksen kautta ilmi tulleiden opintojen osalta vastaajat toivat esiin, että kaikilla opintoaloilla ei tiedonhankintaa opeteta. Hammond (2009, 53–58) toteutti taustatyön tekemisen opastusta lukion opiskelijoille erityisessä yksikössä. Hänen tapaustutkimustaan ajatellen ja heijastaen tähän tutkimukseen, tällaiselle opetukselle olisi ilmeisesti tarvetta myös Suomessa.

Aikaisemmassa tutkimuksessa arkistot olivat vähäisemmällä huomiolla. Tämän tutkimuksen mukaan kyselytutkimukseen vastanneet asettivat arkistot jaetulle neljännelle sijalle tärkeimpiä tiedonhankinnan kanavia valittaessa (Kuvio 11). Siinä missä Osborne (2010, 1) toi esiin arkistojen outouden kirjailijoille, vahvistettiin se myös tämän tutkimuksen haastatteluissa. Arkistojen

järjestelmät koettiin haastavammiksi ja usein ajateltiin tiedon olevan näissä vaikeasti saatavilla. Erona nousivat esiin sellaiset kirjailijat, jotka olivat tottuneet käyttämään arkistoa enemmän omissa töissään. Tässä yhteydessä mainittiin myös tutkijoiden haastatteleminen, koska koettiin heidän jo tutustuneen arkistoihin ja löytäneen sieltä kirjailijoillekin oleellisen tiedon.

Yleisesti aikaisempaa tutkimusta mietittäessä tämä tutkimus toi näkökulman, minkä mukaan julkaisseet ja jo kauemman aikaa kirjoittaneet kirjailijat tuntevat tiedonhankintaa useammalta kannalta, kuin aikaisemmissa tutkimuksissa esiin nousseet kirjoittajat. Vaikka tämän tutkimuksen haastateltavat toivatkin esiin omalla mukavuusalueella pysyttelemisen tiedonhankinnan osalta ja sen mukanaan tuomat vaarat, olivat heidän tiedonhankintatapansa useimmiten monipuolisempia, kuin aikaisemmassa tutkimuksessa. Tämä ei kuitenkaan poistanut halukkuutta oppia uutta tai toivetta, että tiedonhankintaa käsiteltäisiin enemmän ja laajemmin oppaissa tai koulutuksissa. Vaikka omalla mukavuusalueella usein pysyttäytyttiinkin, koettiin myös mielenkiintoiseksi nähdä miten muut kirjailijat tekevät tiedonhankintaa ja sen mahdollisia uusia näkökulmia myös omalle tiedonhankinnalle.

Tiedonhankinnan mallien osalta tutkimuksessa kävi ilmi, että olemassa olevia malleja voidaan hyödyntää myös kirjailijoiden tiedonhankintaa tarkasteltaessa. Dervinin (1998) Sense-making-teoria (ks. kohta 4.2.3) oli mielenkiintoinen siinä mielessä, että fiktiota kirjoittaessa saatu tieto tulee useista lähteistä ja ongelman ilmetessä käytetään toisinaan myös keksittyjä totuuksia. Ilmi tuli myös, kuinka toisinaan kuilua ei lähdetä edes ylittämään, vaan se saatetaan myös kiertää. Kuilun ilmestyessä ja sen ylittämiseen tarvittavaa tietoa etsittäessä voidaan joutua toteamaan, ettei kyseistä kuilua ole sillä hetkellä saatavilla olevan tiedon valossa mahdollista ylittää. Tällöin ns. silta joko jätetään rakentamatta tai muutetaan muodostunutta kuilua niin, että sillan rakentaminen onnistuu. Voidaan siis jossain määrin puhua myös kuilun kiertämisestä kirjailijalle sopivalla tavalla.

Kuhlthaun (2004) tiedonhankinnan prosessi malli (ks. kohta 4.2.2) toteutui myös hyvin kirjailijoiden kohdalla. Varsinkin haastatteluissa kävi ilmi, kuinka kirjailijat suhtautuvat tiedonhankintaan vahvasti tuntemusten (affective) kautta. Fiktiota kirjoittaessa kirjailijat hakevat tietoa ja muuttavat kirjoittamistaan tuntemustensa pohjalta. Mikä tuntuu oikealta ja mistä syntyy oikeanlainen tunne. Tietoa etsitään myös ajatuksella, millä luodaan oikea tunne kirjoitettuun tekstiin.

Kirjailijat luottivat tutkimuksen valossa myös vahvasti siihen, että tarvittava tieto tulisi jostain kautta heidän luokseen. He hyödynsivät serendipisyyttä (ks. kohta 4.2.4) omassa tiedonhankinnassaan ja osasivat ottaa talteen vastaan tulevat yllätykselliset tiedonmuruset myös myöhempää käyttöä varten. Vastaan tulevat lehtileikkeet tai kirjat, jotka saivat aikaan tunteen mahdollisesta myöhemmästä käyttötarkoituksesta, kerättiin yleisesti talteen ja niitä hyödynnettiin kirjoittamisessa mahdollisesti vuosiakin myöhemmin. Toisinaan tarvittava tieto saattoi tulla esiin myös yllättävän haastateltavan löytymisenä, kun alkuun oli mahdollisesti näyttänyt, ettei tietoa ole mahdollista löytää.

Tämän tutkimuksen näkökulmasta tiedonhankinnan erilaiset mallit voivat antaa tukea fiktiokirjailijoiden tiedonhankintaan antamalla kirjailijoille näkökulman omaan tiedonhankintakäyttäytymiseensä. Sen on mahdollista selkeyttää tiedonhankintaa ja osoittaa myös erilaisten tunteiden olevan osa tiedonhankintaprosessia. Serendipisyyttä voidaan pitää kirjailijoille tuttuuna entuudestaan, vaikka sille ei välttämättä ole osattu antaa nimeä. Useat kyselyyn vastanneet, sekä haastateltavat osasivat nimetä yllättäviä tiedonhankinnan polkuja, joita he olivat tavoittaneet serendipisyyden kautta, sitä itse usein tiedostamatta.

Tutkimuskysymyksiin saadut vastaukset olivat avaavia. Niiden tuloksia on jo käsitelty kohdassa 7. Kysymysten asettelu oli napakka ja hyvin rajattu tutkimuksen laajuuteen nähden. Saadut vastaukset olivat kuitenkin jossain määrin tutkijan näkökulmasta yllättävän laajoja ja yksittäisen tutkimuskysymyksen tarkempaan läpikäymiseen olisi voitu käyttää enemmänkin aikaa. Jatko-tutkimusta ajatellen tutkimuskysymykset voitaisiin myös eriyttää omiksi tutkimuksikseen ja käsitellä niitä laajemmin.

Tutkimus toteutettiin hyödyntäen metodologista triangulaatiota eli mukana oli ensin laajempi kyselytutkimus, mitä seurasi pienempi haastatteluosuus. Kyselytutkimuksen kysymykset oli pääasiallisesti muotoiltu niin, että kyselytutkimus voitaisiin vertaillen toteuttaa uudelleen kirjailijoiden keskuudessa. Kyselytutkimuksen lähettämiseen liittyneet ja muutaman aikaisemmin käsitellyn kysymyksen muotoilussa ilmenneet ongelmat (ks. kohta 5.2.3) on kuitenkin huomioitava ennen mahdollisen uuden kyselyn toteuttamista. Haastattelujen osalta kysymysrunko avasi hyvin toteutettavaa tutkimusta, vaikkakin saadun tiedon määrän huomioon ottaen kysymyksiä olisi voinut miettiä vieläkin tarkemmin. Haastattelukysymyksiä ei testattu ennakkoon, mikä sinällään selittää tätä tiedon määrän luomaa ongelmaa.

Tutkimustuloksia käsiteltäessä huomattiin myös, että verkkokyselyn tiedonhankinnan kanavia ja lähteitä koskeviin kysymyksiin (Liite 1, kysymykset 16 ja 17) tehty erittely oli jossain määrin harhaan johtava. Kysymyksessä 17 puhutaan tiedonhankinnan lähteistä. Kysymyksessä olevan vaihtoehdon, hakukoneet ja online-hakemistot (Google jne.), osalta Google kuuluisi oikeasti kysymyksen 16 alaisuuteen missä käsitellään tiedonhankinnan kanavia. Haasio, Harviainen ja Savolainen (2019, 30) tuovat esiin, kuinka yksittäinen verkkosivu voi olla sekä lähde että kanava. He painottavat myös, että mikäli tämä verkkosivu sisältää linkkejä ulkopuolisiin lähteisiin, sitä voidaan myös pitää kanavana. Tämän tiedon valossa myös kysymyksen 17 kohta online-tietosanakirjat ja -tietokannat kuuluisivat osittain kysymykseen 16.

Johtuen verkkokyselyssä olevien kysymysten asettelusta, myös niistä saadut vastaukset on käsitelty asettelun mukaisesti. Tästä syystä niitä ei myöskään ole korjattu myöhemmässä vaiheessa tutkimukseen tai tutkimustuloksiin. Saatujen haastatteluvastausten ja avointen vastausten pohjalta voidaan kuitenkin tulkita, että vastaajille käsitteillä kanava tai lähde, ei ole ollut vastausvaiheessa niin suurta painoarvoa, että tuloksia ei voitaisi pitää vertailukelpoisina myöskin mahdollista tulevaa tutkimusta silmällä pitäen. Nämä tulee kuitenkin huomioida tämän tutkimuksen tutkimustulosten osalta mahdollisissa jatkotutkimuksissa.

Tämä tutkimus toteutettiin pääasiallisesti tutkimussuunnitelman mukaisesti. Asia mitä ei osattu odottaa oli tutkimustulosten läpikäymiseen tarvittava aika. Tämä venytti tutkimussuunnitelman loppuosuuteen tarkoitettua aikaa oletettua pidemmäksi. Tutkimussuunnitelmaa tehdessä oli jo tiedossa aiheen laajuus, mutta se yllätti kuitenkin. Rajauksilla aihetta ja tutkimustuloksia saatiin supistettua määrällisesti, vaikkakin varaa supistamiselle olisi edelleen ollut.

Kirjasto- ja tietopalvelualan näkökulmasta tutkimus nosti esiin näkökulman, ettei kirjastojen tarjoama tietopalvelua juurikaan tunneta, eikä sitä näin ollen osata juurikaan hyödyntää kirjailijoiden keskuudessa. Haastatteluissa kävi kuitenkin ilmi, että kirjastossa työskentelevien asiantuntijoiden osaamista kunnioitetaan ja koetaan, ettei ole olemassa kysymystä mihin he eivät osaisi vastata. Tämä kuitenkin silloin, kun heihin otetaan yhteyttä, mikä osoittautui harvinaiseksi tapahtumaksi. Kirjastoissa työskentelevien asiantuntijoiden tiedonhankinnan osaaminen jää siis usein hyödyntämättä tässä asiakasryhmässä. Useat kyselytutkimukseen vastanneet toivoivat mahdollisuutta käyttää assistenttia tiedonhankintavaiheessa, mikä ei luonnollisestikaan ole täysin mahdollista kirjastojen tietopalvelussa, mutta antaisi mahdollisuuden sen kehittämiseen.

Jatkotutkimusta ajatellen tämä tutkimus nostaa esiin monia erilaisia teemoja. Mielenkiintoinen mahdollisuus olisi tutkia erilaisissa kirjoittamisen koulutuksissa esiin nousevaa tiedonhankintaa ja sen opetusta, sekä mahdollisuuksia sen kehittämiseksi. Lisäksi tämä tutkimus mahdollistaa vertailevaa tutkimusta harrastekirjoittajien tiedonhankintaan nähden tai esimerkiksi tutkimus voitaisiin tehdä pelkästään esikoiskirjailijoiden tiedonhankintatutkimukseen liittyen. Tutkimuksessa ei käynyt ilmi, tiesivätkö vastaajat Kysy kirjastonhoitajalta (Kirjastot.fi, [viitattu 30.10.2021]) -verkkosivun olemassaolosta, minkä tuttuuden arvioiminen tässä asiakasryhmässä voisi myös olla yksi mahdollinen tulevan tutkimuksen kohde.

LÄHTEET

- Attfield, S., Blandford, A. & Dowell, J. 2003. Information seeking in the context of writing: A design psychology interpretation of the problematic situation. *Journal of documentation* 59 (4), 430–453. [Viitattu 2.2.2021]. Saatavana Emerald eJournals Premier -tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Chen, S-Y., Kuo, H.Y. & Chang H.-Y. 2019. Information practices among Taiwanese writers and makers: an exploration of digital natives. *Journal of Documentation* 75 (4), 823–837. [Viitattu 3.2.2021]. Saatavana Emerald eJournals Premier -tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Cohn, D. 1999. *Fiktion mieli*. Suomentajat Paula Korhonen, Markku Lehtimäki, Kai Mikkonen ja Sanna Palomäki. Helsinki: Gaudeamus.
- Dervin, B. 1998. Sense-making theory and practice: an overview of user interests in knowledge seeking and use. [Verkkolehtiartikkeli]. *Journal of Knowledge Management* 2 (2), 36–46. [Viitattu 18.2.2021]. Saatavana Emerald eJournals Premier -tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Desrochers, N. & Pecoskie, J. 2015. Studying a boundary-defying group: An analytical review of the literature surrounding the information habits of writers. *Library & information science research : an international journal* 37 (4), 311–322. [Viitattu 15.2.2021]. Saatavana Elsevier -tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2015. *Nettikyselyt ja sosiaalinen media aineistonkeruussa*. Teoksessa: R. Valli & J. Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1: Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. 4. uud. ja täyd. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 27–44.
- H1. Kirjailija. 40 v.
- H10. Kirjailija. 70 v.
- H2. Kirjailija. 51 v.
- H3. Kirjailija. 57 v.
- H4. Kirjailija. 71 v.
- H5. Kirjailija. 81 v.
- H6. Kirjailija. 63 v.
- H7. Kirjailija. 34 v.

H8. Kirjailija.

H9. Kirjailija. 63 v.

Haapaniemi, E. & Kuusela, M. 1989. Kirjailijan työhuoneessa. Helsinki: Oy Gaudeamus Ab.

Haasio, A. & Savolainen, R. 2004. Tiedonhankintatutkimuksen perusteet. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Haasio, A., Harviainen, J.T. & Savolainen, R. 2019. Johdatus tiedonhankintatutkimukseen. Helsinki: Avain.

Haimelin, M. & Rämö, S. 2020. Kynä: Kaikki tärkeä kirjoittamisesta. Jyväskylä: Tuuma.

Hammond, D. 2009. Fact and Fiction: Modeling the Research Practices of Fiction Writers. *The English Journal* 98 (3), 53–58. [Viitattu 5.2.2021]. Saatavana JSTOR-tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.

Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. 9. uud. painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Hiidenmaa, P. 2008. Johdanto: He kirjoittavat tietokirjoja – mutta miksi? Teoksessa: P. Hiidenmaa & K. Maasalo (toim.) He kirjoittavat öisin – mutta miksi?: Tietokirjailijat kertovat. Helsinki: Suomen tietokirjailijat ry, 11–34.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. osin uud. p. Keuruu: Ota-
van Kirjapaino Oy.

Holappa, H. 2017. The information-seeking behavior of science fiction and fantasy writers. [Verkkojulkaisu]. Oulu: University of Oulu. Department of Humanities, Information studies. Master's thesis. [Viitattu 2.2.2021]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-201702231225>

Hosiaislouma, Y. 2003. Kirjallisuuden sanakirja. WSOY Sanakirjat. Helsinki: WSOY.

Ihatsu-Seppälä, S. 2020. Taidetta ja taustatyötä: Tiedonhankinta kaunokirjallisuuden kääntäjien työssä. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Helsingin yliopisto. Humanistinen tiedekunta, Kääntämisen ja tulkkauksen maisteriohjelma. Pro gradu -tutkielma. [Viitattu 29.4.2021]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-202012155010>

Jäseneksi. 2021. [Verkkosivu]. Helsinki: Suomen Kirjailijaliitto. [Viitattu 12.2.2021]. Saatavana: <https://kirjailijaliitto.fi/liitto/jaseneksi/>

- Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas: Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja ISSN 1456-2332; 202.
- Kanto, A. 2020. Kirjoittamassa. Kouvola: Reuna Oy.
- Kerttula, S. 4.6.2016. Pääpaino naisen halulla – taustatyö vei kirjailijan seksijuhliin. [Verkkolehtiartikkeli]. Ilta-Sanomat. [Viitattu 31.10.2021]. Saatavana: <https://www.is.fi/hyvaolo/art-2000001191654.html>
- Kirjastot.fi. Ei päivystä. Kysy kirjastonhoitajalta. [Verkkosivu]. [Viitattu 30.10.2021]. Saatavana: <https://www.kirjastot.fi/kysy>
- Kuhlthau, C. 1991. Inside the search process: Information seeking from the user's perspective. [Verkkolehtiartikkeli]. Journal of the American Society for Information Science 42 (5), 361–371. [Viitattu 18.2.2021]. Saatavana EBSCOhost Business Source Complete -tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Kuhlthau, C. 2004. Seeking meaning: A process approach to library and information services. 2. p. USA: Libraries Unlimited, Inc.
- Luovien taiteiden harrastaminen. 12.9.2019. Tilastokeskus. [Viitattu 11.4.2021]. Saatavana https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_eli_akay/statfin_akay_pxt_013.px/
- Makri, S. & Blandford, A. 2012. Coming across information serendipitously – Part 1 A process model. [Verkkolehtiartikkeli]. Journal of Documentation 68 (5), 684–705. [Viitattu 26.4.2021]. Saatavana Emerald Premier -tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Makri, S., Bhuiya, J., Carthy, J. & Owusu-Bonsu, J. 2015. Observing serendipity in digital information environments. Proceedings of the Association for Information Science and Technology 52 (1), 1–10. [Viitattu: 26.4.2021]. Saatavana: <https://doi.org/10.1002/pra2.2015.145052010019>
- Mikkonen, K. 2006. Fiktio erityisyys ja ainutlaatuisuus Dorrit Cohnin mukaan. Teoksessa: Cohn, D. Fiktio mieli. Helsinki: Gaudeamus, 249–266.
- Olsen, M. W. & Diekema, A. R. 2012. "I just Wikipedia it": Information behavior of first-year writing students. [Verkkolehtiartikkeli]. American Society for Information Science and Technology 49 (1), 1–11. [Viitattu 2.2.2021]. Saatavana: <https://doi.org/10.1002/meet.14504901176>
- Osborne, C. G. 2010. Information-seeking Behavior of Novelists in Archives. [Verkkolehtiartikkeli]. Journal of Western Archives 1 (1), Article 4. [Viitattu 19.2.2021]. Saatavana: <https://doi.org/10.26077/d086-9b08>
- Roiha, J. 26.4.2018. Ilkka Remes avaa kirjojensa taustatyötä harvinaisessa haastattelussa: "Tarinankertoja ei ole reaaliaikaisen orjan". [Verkkolehtiartikkeli]. YLE. [Viitattu

31.10.2021]. Saatavana: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2018/04/26/ilkka-remes-avaa-kirjojensa-taustatyota-harvinaisessa-haastattelussa>

Russell, S. M. 1995. Research needs of fiction writers. [Verkkojulkaisu]. The University of North Carolina at Chapel Hill. School of Information and Library Science. A Master's paper for the degree of Master of Science in Library Science. [Viitattu 19.2.2021]. Saatavana: <https://ils.unc.edu/MSpapers/2226.pdf>

Suomen Kirjailijaliitto. 21.5.2021. Ammattina kirjailija: Juha Siro. [Verkkosivu]. [Viitattu 30.10.2021]. Saatavana: <https://kirjailijaliitto.fi/ammattina-kirjailija/ammattina-kirjailija-juha-siro/>

Taideyliopisto. 2021. Hakijatilastot. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 25.10.2021]. Saatavana: <https://www.uniarts.fi/dokumentit/hakijatilastot/>

Tammi, M. 2010. ”Tarkista mitä pääskynen sanoo”: Kirjailijat tiedonhankkijoina. Teoksessa: A. Holma & N. Punelpuro (toim.) Mahdollisuuksien ikkunoita: Turun ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma 10 vuotta. [Verkkokirja]. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 176–187. [Viitattu 2.2.2021]. Saatavana: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522161307.pdf>

Tieteen termipankki. 21.10.2021. Terminologiaoppi: käsite. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 21.10.2021]. Saatavana: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Terminologiaoppi:k%c3%a4site>

Tilastoja ja tutkimuksia. 21.5.2021. [Verkkosivu]. Helsinki: Suomen kirjailijaliitto. [Viitattu 10.8.2021]. Saatavana: <https://kirjailijaliitto.fi/medialle/tilastoja-ja-tutkimuksia/>

Turpeinen, M. 2018. Fiktiikirjoittajien tiedonhankintakäyttäytyminen. [Verkkojulkaisu]. Oulu: Oulun yliopisto. Humanistinen tiedekunta, informaatiotutkimuksen koulutusohjelma. Kandidaatintutkielma. [Viitattu 2.2.2021]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-201906122524>

Vaarala, N. 18.11.2017. Kirjoituskurssit täyttyvät harrastajista – Kursseille vetävät itseilmänsun ja palautteen tarve. [Verkkolehtiartikkeli]. Aamulehti. [Viitattu 25.10.2021]. Saatavana: <https://www.aamulehti.fi/uutiset/art-2000007281858.html>

Valli, R. & Perkkilä, P. 2015. Nettikyselyt ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa: R. Valli & J. Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1: Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 4. uud. ja täyd. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 109–120.

Vehkalahti, K. 2014. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Finn Lectura cop.

Wilén, R. & Holopainen, M. 2017. ”Älä jätä käyttämättä sattuman tarjoamia mahdollisuuksia” – Serendipisyys tiedonhaun ilmiönä. [Verkkolehtiartikkeli]. Informaatiotutkimus 36 (2), 42–70. [Viitattu 23.3.2021]. Saatavana: <https://doi.org/10.23978/inf.65195>

LIITTEET

Liite 1. Webropol-verkkokyselylomake

Liite 2. Haastattelukysymykset

Liite 3. Poimintoja tiedoista kirjojen taustalla

Liite 4. Tutkimuksen tietosuojaseloste ja tutkittavan informaatio

Liite 5. Tutkittavan suostumus -lomake

Liite 1. Webropol-verkkokyselylomake

Suomalaisten kaunokirjailijoiden taustatyön tiedonhankinta

Tervetuloa mukaan kyselyyn!

Kysely on avoinna 3.5.-16.5.2021.

Hienoa saada sinut mukaan tutkimukseen, jossa tutkitaan suomalaisten fiktiokirjailijoiden taustatyön tiedonhankintaa. Tutkimus kohdistuu kaunokirjailijoihin, joilta on julkaistu vähintään kaksi alun perin suomenkielistä kaunokirjallista teosta.

Kyselytutkimukseen vastataan anonymisti ja vastaukset käsitellään myös sen mukaisesti. Kyselyn lopussa on mahdollisuus jättää yhteystiedot, mikäli olet kiinnostunut haastattelusta aiheeseen liittyen. Yhteystietoja ei yhdistetä jätettyihin vastauksiin. Yhteystietoja ei myöskään käytetä muuhun, kuin haastattelun sopimiseen. Tutkimuksen tulokset kootaan opinnäytetyöksi, joka julkaistaan valmistumisen jälkeen Theseus-tietokannassa. Theseus-tietokanta on avoin kaikille. Työn oletettu valmistuminen on kuluvan vuoden lopussa.

Voit tutustua tietosuojaselosteeseen ja tutkittavalle koottuun informaatioon alla olevasta linkistä.

Osoite tietosuojaselosteeseen ja tutkittavan informaatioon: <https://urly.fi/21ON>

Siirtymällä eteenpäin hyväksyt tietosuojaselosteen ja suostut siihen, että vastauksiasi käytetään osana tutkimusta.

Taustatietoja

1. Minkä ikäinen olet?

- 18–25
- 26–30
- 31–35
- 36–40
- 41–45
- 46–50
- 51–55
- 56–60
- 61–65
- 66–70
- 71–75

- 76–80
- yli 80 vuotta

2. Missä maakunnassa asut?

- Uusimaa
- Varsinais-Suomi
- Satakunta
- Häme
- Pirkanmaa
- Päijät-Häme
- Kymenlaakso
- Etelä-Karjala
- Etelä-Savo
- Pohjois-Savo
- Pohjois-Karjala
- Keski-Suomi
- Etelä-Pohjanmaa
- Pohjanmaa
- Keski-Pohjanmaa
- Pohjois-Pohjanmaa
- Kainuu
- Lappi
- Ahvenanmaa

3. Korkein suorittamasi koulutusaste:

- Alempi kuin yläkoulu (tai vastaava)
- Yläkoulu (peruskoulu/kansalaiskoulu/keskikoulu)
- Ammattikoulu/opistotutkinto
- Lukio
- Ylioppilas
- Alempi korkeakoulututkinto
- Ylempi korkeakoulututkinto
- Lisensiaatin tutkinto
- Tohtorin tutkinto
- Jokin muu, mikä? _____

4. Työtilanteesi kirjoittamisen ohella:

- kirjoitan kokoaikaisesti
- kokopäiväisessä palkkatyössä
- osa-aikaisessa palkkatyössä
- yrittäjä / itseni työllistäjä

- o työtön työnhakija
- o opiskelija
- o kotivanhempi
- o jokin muu, mikä? (Tämä vaihtoehto lisätty viikko kyselyn avaamisen jälkeen saadun palautteen perusteella.)

5. Sukupuoli:

- o nainen
- o mies
- o muu
- o en halua vastata

Tiedonhankinta

6. Kirjoitat (voit valita useamman vaihtoehdon)

- o lapsille
- o nuorille
- o nuorille aikuisille
- o aikuisille

7. Kirjoitat seuraavaa/seuraavia kirjallisuuden lajeja (voit valita useamman vaihtoehdon)

- o romaanit
- o novellit
- o sadut
- o tarinat
- o näytelmät
- o laululyriikka
- o runous
- o aforismit
- o kuunnelmat
- o sarjakuvat
- o kuvakirjat
- o elokuvat
- o tietokirjallisuus
- o tv-käsikirjoitukset
- o muu, mikä? _____

8. Kirjoitat seuraavaa/seuraavia kirjallisuuden genrejä (voit valita useamman vaihtoehdon)

- o fantasia

- scifi
- kauhu
- spekulatiivinen fiktio
- jännitys
- rikoskertomukset
- historiallinen fiktio
- kehityskertomukset
- arkikertomukset
- ihmissuhteet
- romantiikka
- jotain muuta, mitä? _____

9. Kauanko olet kirjoittanut tavoitteellisesti päämääränäsi teoksen julkaiseminen?

- 0–5-vuotta
- 6–10-vuotta
- 11–15-vuotta
- 16–20-vuotta
- yli 20-vuotta

10. Minä vuonna ensimmäinen teoksesi julkaistiin?

Vuosi _____

11. Montako teosta sinulta on julkaistu?

- 2
- 2–4
- 5–10
- yli 10

12. Kuinka kauan arvioisit menevän keskimääräisesti aikaa taustatyön tiedonhaun aloittamisesta kirjan julkaisuun?

13. Oletko opiskellut tiedonhankintaa?

- Kyllä
 - Osana omia opintoja
 - Erillisellä kurssilla
 - Itsenäisesti
 - Kirjaston työntekijän opastuksella
 - Jotenkin muuten, miten?

En

14. Millaisina pidät omia tiedonhankintataitojasi asteikolla 1–5?

Huonoina				Loistavina
1	2	3	4	5

En osaa sanoa

15. Millaista tietoa yleensä haet kirjojesi taustaksi ja missä tilanteessa?

16. Mistä kanavista haet taustatietoa kirjojesi varten? Voit ajatella esimerkiksi viimeisintä teostasi tai niitä, jotka ovat vaatineet eniten taustatyötä. (Valitse kolme (3) tärkeintä.)

- Yleinen kirjasto
- Tieteellinen kirjasto
- Arkistot
- Museot
- Kirjakaupat (sekä fyysinen, että verkossa)
- Oma henkilökohtainen kirjasto
- Internet
- Jokin muu, mikä? _____

17. Mistä lähteistä haet taustatietoa kirjojesi varten? Voit ajatella esimerkiksi viimeisintä teostasi tai niitä, jotka ovat vaatineet eniten taustatyötä (Valitse viisi (5) tärkeintä.)

- hakukoneet ja online-hakemistot (Google jne.)
- online-tietosanakirjat ja -tietokannat (EBSCO, Google Maps jne.)
- Wikipedia
- medianjakopalvelut (Youtube, Pinterest, Instagram jne.)
- uutispalvelut (verkkolehdet jne.)
- keskustelufoorumit
- sosiaalinen media (blogit, Facebook, podcastit jne.)
- kirjoittavat ystävät ja kirjoitusryhmät
- kirjoituskurssit
- kirjailijayhdistykset
- fiktio (kertomakirjallisuus, runot, fanfiktio jne.)
- tietokirjallisuus (elämäkerrat, oppikirjat, tietosanakirjat, vanhat päiväkirjat jne.)
- sanoma- ja aikakauslehdet
- elokuvat, TV ja videopelit
- muut kuvataiteet (maalaukset, valokuvat, veistokset jne.)
- musiikki

- radio
- perheenjäsenet, ystävät ja sukulaiset
- asiantuntijat ja tutkijat (myös kokemusasiantuntijat)
- kirjastonhoitajat
- henkilökohtainen elämäkokemuksesi
- luonto, ympäristö, ihmisten tarkkailu
- jokin muu, mikä? _____

18. Mitkä seikat ovat tärkeimpiä, kun valitset kanavia ja/tai lähteitä, joista haet tietoa? Aseta alla olevat kriteerit tärkeysjärjestykseen 1–6, missä 1 on tärkein ja 6 vähiten tärkeä.

- Ennestään tuttu (on ollut hyödyllinen aikaisemminkin)
- Luotettavuus
- Lyhyt odotusaika
- Kustannustehokkuus (raha, helposti opittava)
- Hyvin yksityiskohtainen, hyvin esitetty
- Helppokäyttöinen ja/tai on lähellä

19. Onko tiedonhankinnassasi havaittavissa eroja kirjoituksen eri vaiheissa (ennen kirjoittamisen aloittamista, kirjoittamisen aikana, tekstin työstövaiheessa)?

- Kyllä, millaisia?
- Ei

20. Millaisia ongelmia olet kohdannut etsiessäsi tietoa kirjojesi taustaksi?

21. Onko mikään koskaan estänyt sinua käyttämästä tiedon lähdettä? (esimerkiksi rahan puute, aika tai muut resurssit, kielimuuri tai kulttuurin erilaisuus jne.)

- Kyllä, mitä lähdettä tai mikä esti käytön?
- Ei

22. Kuinka helppoa on ollut löytää tietoa kirjojesi taustatyötä varten asteikolla 1–5?

Vaikeaa				Helppoa
1	2	3	4	5
- En osaa sanoa

23. Jos voit, kerro jokin tapaus, missä jonkin tietyn tiedon saaminen vei kirjoittamistasi merkittävästi eteenpäin. Mikä tämä tieto oli ja kuinka löysit sen?

24. Kaipaisitko apua taustatyön tiedonhankintaan?

Kyllä, millaista apua?

En

25. Oletko kiinnostunut jatkamaan keskustelua taustatyön tiedonhankinnasta? Haluaisitko tulla haastatelluksi aiheesta?

Kyllä

En

Yhteystiedot

Voit jättää yhteystietosi ja sovin haastattelusta kanssasi vielä kesän aikana. Yhteystietojasi käytetään vain haastattelun sopimiseksi.

Jätä se tieto, millä mieluummin haluat minun ottavan yhteyttä.

Nimi _____

Matkapuhelin _____

Sähköposti _____

Liite 2. Haastattelukysymykset

- Kuka olet? (Mitä kirjoitat ja kenelle, ammattitausta/opinnot, palkinnot)
- Millaisia tiedontarpeita olet kohdannut kirjoittamiseesi liittyen?
- Miten yleensä aloitat tiedonhankinnan?
- Missä tilanteissa käytät erilaisia tiedonhankinnan kanavia? (kirjasto/arkisto/netti)
- Mitä kanavia käytät minkä tyyppisissä tiedontarvetilanteissa? (esim. orientoiva, singularinen tieto jne.)
- Oletko opiskellut tiedonhankintaa ja koetko sen opiskelun/opiskelemattomuuden vaikuttaneen tiedonhankintaasi?
- Millaista opetusta/opastusta kaipaisit tiedonhankintaan?
- Oletko itse huomannut eroja tavassasi hakea tietoa riippuen siitä mitä kirjallisuuden lajia tai genreä kirjoitat?
- Onko kohderyhmällä vaikutusta tiedonhankintaasi?
- Millainen olisi sinun näkökulmastasi ideaali tiedonhakukanava? Jos voisit kuvitella millaisen vain kanavan. (Jokin paikan päälle mentävä kanava esim. kirjasto tai verkossa toimiva kanava esim. erilaiset verkkotietokannat.)
- Oletko kohdannut ongelmia tiedonhankinnassa?
- Oletko kyennyt ratkaisemaan tiedonhankinnassa ilmenneitä ongelmia? Miten?
- Onko ongelmia jäänyt ratkaisematta?
- Onko jotain mitä haluaisit vielä lisätä aiheeseen liittyen?

Liite 3. Poimintoja tiedoista kirjojen taustalla

Saaduista vastauksista on poimittu yksittäisiä tietoja, mitkä on listattu tähän liitteeseen.

Historiallisia faktoja, nimiä, vanhoja sanoja, paikkojen kuvauksia sekä tietysti päivämääriä
sopivien anekdoottien etsintää, historiaan perehtymistä
käytännön tietoa tapahtumapaikoista niiden kuvailua varten ja niiden historiasta, henkilöahmojen ammateista ja niissä toimimisesta. Luonnonilmiöistä, kasveista. Olen hakenut myös esim tutkimustietoa feromoneista, hormonitoiminnasta ja lehmälauman käyttäytymisestä. Summa summarum: tietoa uskottavan tarinan, hahmojen ja miljöön luomiseksi.
tietoa historiasta, perinteestä, mytologioista ja kulttuurista
Ammateista, nuorten ja aikuisten harrastuksista.
tietoa lapsen kasvusta ja kehityksestä
Nimiä ja maantieteellisiä yksityiskohtia, vanhoja sarjataulukoita
Historiaa, oikeita tapahtumia, oikeita paikkoja.
factoja, myös oikeinkirjoitusta.
Tietoa teoksen aihepiirin tapahtumista ja hiistoriallisista faktoista, ympäröivän maailman kuvaukseen tarvittavaa faktaa, laitteista, toimintatavoista, maantieteestä jne.
kirkonkirjoja, maakunta-arkiston kauppakirjoja, kirjeitä, historiankirjoja tai historiikkejä
Eri alojen asiantuntijoiden näkemyksiä kirjoihin valitsemistani teemoista. Sekä kokemusasiantunte- musta että teoreettista tietoa. Eri ammattiryhmien erikoisalan tietoa.
Paikkatietoja paikallisilta, erilaisten ammattiryhmien rooleja, etnisten henkilöiden kulttuuritietoja, kohdeyleisön tiedon tasoa (nuoret erityisesti).
Faktoja, värejä, tunnelmaa
Eri vuosisatojen tapahtumia, kulttuuria, uskontoa, arkista elämää, lasten ja naisten asemasta.
Eri aikakausiin liittyvää detaljitetua (historiallisista tapahtumista katujen nimiin, ravintoloiden ruokali- soihin tai raatiovaunureitteihin ja oikeusprosesseihin), kulloinkin käytettävän arkikielen sanastoa ja ta- pakulttuuria.
ihmisten kokemuksia eri elämäntilanteissa
Historiallista taustaa, kaikkea mahdollista tietotaustaa laitteista, arjesta, tekniikasta, eri maista jne.
Tarkinan kulussa tarvittavaa faktaa, karttoja, historiatietoa ym.
Tarinan, aiheen, idean mukaan. Täsmentäviä, korjaavia, syventäviä tietoja. Faktoja.
Todella erilaisia yksityiskohtia alkaen 1930-luvun moottorin sammutusajasta auringonvalon kulmaan tietyssä paikassa tiettyä aikana vuodessa tiettyä vuorokauden aikana.
ajankohdat sanat, vuodenajan kasvien kukinta, kouluvuoden lomapäivät, jne. Kässärin teemasta: lapsi- kaappaus, lähisuhdeväkivalta, narsismi, psykopatia, vanhustenhoito, koirien jalostus, kirurgiset kau- neusleikkaukset, jne.

aikoja ja paikkoja, tapoja, traditioita, puhetta...
päähenkilön ammatti, ilmastonmuutos, avioero ja sukupuoli.
laitteiden toimintaa, lääkkeiden vaikutusta, lainsäädäntöä, poliisin työtä, kaupunkinäkymiä, laulujen sanoja
Historiallista faktaa, tapakulttuuria, maantiedettä, sanastoa ym. Kirjallisuuden teoriaa.
Kirjan tekijöistä
mm. politiikka, sotahistoriaa, vaatteet, yhteiskuntaluokat, kaupunkien geografia, säät ja kuun asemat
romaanihenkilöiden elämänpiiriin liittyviin käytännön aloihin, luonnontieteisiin, urheiluun, musiikkiin, peleihin, vieraisiin kieliin, maantietoon, uskontoon, kansanperinteeseen jne
Paikkatietoutta, historiaa, bussiaikatauluja, ajankuvaa, kansanperinnettä, karttoja, reittejä, kasvilajeja yms.
Historiallisia faktoja, kronologiaa, asenteita, yhteiskunnallinen tilanne x aikana, nimiä, ruokaan liittyvää tietoa, kirjallisia lähteitä.
Kaikki kiinnostaa: psykologia, filosofia, yhteiskuntatieteellinen tutkimus, kaunokirjallisuus, kuvataide, elokuva, musiikki, psykologia, historia, elämäkerrat, arkkitehtuuri, fysiikka ja kemia, tulevaisuudentutkimus jne. Haen tietoa kirjoittamistyön aikana ja vapaa-aikana.
egyptologia, aiheesta riippuen musiikista, klassisesta, uudesta, biologia
taustatietoa Venäläisestä kulttuurista, Neuvostoliitosta ja sen ihmisistä, kulttuurista, Maantieteellistä tuntemusta paikasta, lääketieteellistä tietoa, liiketoiminnasta kertovaa tietoa, itämafiasta, mytologiasta ja muinaishistoriasta, mielenterveyden häiriöistä.
Kaikkea historiaan liittyvää, tutkimuksista kansanperinteeseen, esineistä, ihmisistä ja paikoista.
Yleistä tietoa aikakaudesta, paikoista jne. Lisäksi yksityiskohtaisempia tietoja tietyistä tarinaan liittyvistä tapahtumista ja ihmisistä. mm. purjelaivoista, laivojen reiteistä ym.
Luontofaktoja, erityistaitoja (lypsäminen, verkkokalastus), psykologisia tutkimuksia
Taustatieto voi liittyä historiallisiin tai muihin faktoihin tai yleensä siihen, että perehdyn tarkemmin johonkin asiaan.
maailmanrakennukseen ja henkilörakennukseen tarvittavia tietoja, tietoja ammasteista ja monista yksityiskohdista, kuten aseista, eläimistä, sairauksista ja niiden hoidosta, ruoan kasvattamisesta, rakentamisesta, kaikesta mahdollisesta riippuen siitä missä maailmassa, missä ajassa ja missä ympäristössä hahmot liikkuvat.
Jos kirjoitan keskiaikatyyppistä fantasiaa, haluan tietää oikeasta keskiajan elämästä. Sama juttu kivi-kauden kanssa. Scifin kanssa menee aikaa mm. fysiikkaan perehtyessä.
Historiafaktoja, luonnontieteellisiä faktoja ja teorioita, uskontohistoriallisia ja -tieteellisiä, kirjallisuushistoriaa
lähinnä yksityiskohtia. Mitä tuotteita esimerkiksi on ollut käytössä jollakin vuosikymmenillä.
Hahmojen ammatteihin ja harrasteisiin liittyviä faktoja ja tapoja hahmoja rakentaessa, miljöiden ja ajan kuvan faktoja (kuten historiaa) koko rakenteen hahmottelussa, ja jos tarinaan liittyy luonnontieteellisiä elementtejä, niiden tutkimista.

Miljööt. Virkavallan ja terveydenhoidon käytäntöjä. Muut ammatit, mitkä esiintyvät jollain tasolla juonessa. Yleensä oudot yksityiskohdat.
Ajankuvaa tietyn aikakauden tavallisesta arkielämästä (esim. mitä ruoka maksoi, mistä sitä hankittiin, mitä syötiin, millaisia vaatteita käytettiin, miltä kodit näyttivät, mitä huonekasveja oli, minkä nimisiä hajuvesiä tai saippuota käytettiin), sanomalehtijuttuja, kyseisen ajan romaaneja, musiikkia, elokuvia, julkiksia, onnettomuuksia, nimistöä (katujen nimiä, suosikkietunimiä), sairaanhoidon historiaa, naisasiaa, sotahistorian mikrotietoa (esim. minkä merkkisiä kameroita toisen maailmansodan aikana sotakuvajat käyttivät), vuosilukuja.
Haen sitä tietoa, joka on kunkin kirjan kannalta olennaista.
Historiallisia henkilöitä ja -tapahtumia. Rakennuksia, interiöörejä ja vaatteita eri vuosikymmeniltä. Kul-kuvälineitä ja lomakohteita.
historiallisen ajanjakson tapahtumat, silloin eläneet tod. henkilöt, elintavat, asuminen, miljöokuvaus, myös esim. tauteja, ajan kirjeenvaihtoa sen ajanjakson sanojen käyttö jne
Paikkoihin, erikoisaloihin, kieleen ja kulttuuriin ja eri tieteenaloihin liittyvää tietoa
Historiafaktoja, teknillisiä tietoja, psykologisia tutkimuksia, maantieteellisiä faktoja.
Vanhoja työtapoja. Nykytekniikkaa. Maaseudun arkielämään liittyviä nykyongelmia.
Historiallisia romaaneja varten tietoa sekä laajasti aikakauden tapahtumista, henkilöistä, ilmapiiristä jne. ja toisaalta romaanihenkilöiden arkielämään liittyvistä asioista hyvin yksityiskohtaista tietoa esim. vaatetukseen, asumiseen ja ruokaan liittyen.
Perehdyn teosteni henkilöiden ammatteihin ja luonteisiin pyrkimyksenä täydellinen uskottavuus.
poliisin toiminta, rikostutkinta. Riippuu kirjan tapahtumapaikasta, esim. psyykkiset sairaudet, saame-laisten kulttuuri, vanhustenhoito, sairaanhoito, okkultismi, telepatia jne.
Kuvatun ajankohdan mukaisia historiallisia faktoja joko laajassa (yleishistoria) tai paikallisessa (paikal-ishistoria) merkityksessä.
Aika usein aikakaudesta, miljööstä, ihmistyyppien mahdollisista taustoista ja käyttäytymisestä, vuodenaikojen ajankohtaisista ilmentymistä.
Yksityiskohtaista "nippelitietoa" kohtausten tueksi.
ihmisen arkiympäristön tutkimus, elinkeino, miljöö, tiet ja asemat
Rikokset, poliisityö, psykiatria, paikkakuntatiedot
faktiotyyppisiin kirjoihin haen esim 1940-50 lukuja käsitellessä sInagia, jalkapalloseurojen historiaa, kiin-alaisista Suomessa, talonmiehen työstä, asumisesta ja yhteiswc:stä, numismatiikasta, poliisitoimin-nasta, kirjastojen historiasta jne.
Tieteitä: informaatioteknologia, biologia, fysiikka, psykologia, filosofia.
Tarkistan faktoja, esim. intiaanireservaattien tilanne Kanadassa
haen kaikenlaista pikkutarkkaa tietoa.

Liite 4. Tutkimuksen tietosuojaseloste ja tutkittavan informaatio

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

Suomalaisten fiktiokirjailijoiden taustatyön tiedonhankinta

1. Pyyntö osallistua tutkimukseen

Teitä pyydetään mukaan tutkimukseen, jossa tutkitaan suomalaisten fiktiokirjailijoiden taustatyön tiedonhankintaa. Suomalaisen fiktiokirjailijan määrittelymiseen on käytetty Suomen Kirjailijaliiton käyttämää määritelmää jäsenilleen sen soveltuvien osien: ” Vuosijäseneksi hyväksyminen edellyttää pyrkijän julkaiseen vähintään kaksi sellaista, itsenäisesti luotua alkuperäistä suomenkielistä kaunokirjallista teosta, että häntä tuotantonsa taiteellisen ja ammatillisen tason perusteella voi pitää kirjailijana.” Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja teidän osuuttanne siinä.

2. Vapaaehtoisuus

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Kieltäytyminen ei vaikuta oikeuksiinne tai kohteluunne kirjailijana tai Suomen Kirjailijaliiton jäsenenä.

Voitte myös keskeyttää tutkimuksen koska tahansa syytä ilmoittamatta. Mikäli keskeytätte tutkimuksen tai peruutatte suostumuksen, teistä keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

3. Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää suomalaisten fiktiokirjailijoiden taustatyön tiedonhankintaa. Taustatyön tiedonhankintaan vaikuttavia asioita ja tiedonhankintaosaamista. Lisäksi kartoitetaan mahdollisia ongelmia taustatyön tiedonhankinnassa ja niihin vaikuttavia asioita.

4. Tutkimuksen toteuttajat

Tutkimuksen toteuttaa kirjasto- ja tietopalvelualan opiskelija Kirsi-Maria Välimäki. Tutkimus on osa Seinäjoen ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelualan opintoja. Tutkimuksen kirjallinen osa palautetaan arvioitavaksi tutkinnon oppinäytetyönä. Opiskelijan tutkimusta ohjaa yliopettaja Ari Haasio.

5. Tutkimusmenetelmät ja toimenpiteet

Kirjalliseen tutkimukseen osallistuminen kestää noin 15–20 minuuttia, minkä lisäksi tutkimukseen osallistujalla on halutessaan mahdollisuus osallistua noin 30–60 minuuttia kestävään suulliseen jatkotutkimukseen.

Tutkimus toteutetaan siten, että tutkimukseen osallistuja vastaa anonyymisti kirjalliseen verkkokyselyyn. Verkkokyselyn lopussa tiedustellaan halukkuutta osallistua jatkotutkimukseen. Jatkotutkimus toteutetaan haastatteluna, minkä tulokset pyritään myös esittämään anonyymisti. Verkkokyselyssä tutkitaan

yleisesti taustatyön tiedonhankintaa ja haastattelussa pyritään syventämään verkkokyselyn kautta saatuja vastauksia.

6. Tutkimuksen mahdolliset hyödyt

Tutkimuksesta voidaan päätellä, minkälaisia ongelmia tutkittavilla on tiedonhankinnassa, minkä kautta voidaan myös tehdä suosituksia ongelmien ratkaisemiseksi. Lisäksi tutkimuksen kautta on mahdollisuus löytää erilaisia ratkaisuja tai uusia lähteitä tiedonhankintaan.

7. Kustannukset ja niiden korvaaminen

Tutkimukseen osallistuminen ei maksa teille mitään. Osallistumisesta ei myöskään makseta erillistä korvausta.

8. Tutkimustuloksista tiedottaminen

Koska tutkimuksessa ei kerätä tutkittavien yhteystietoja, ei tutkimustuloksista ole mahdollista tiedottaa henkilökohtaisesti. Tutkimus on osa Seinäjoen ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelualan opintojen opinnäytetyötä. Opinnäytetyö julkaistaan Theseus-tietokannassa sen valmistuttua. Theseus-tietokanta on kaikille avoin.

Opinnäytetyön julkaisemisesta Theseus-tietokannassa ilmoitetaan Suomen Kirjailijaliittoon työn valmistuttua.

9. Tutkimuksen päätyminen

Tutkimus päättyy, kun opinnäytetyö on hyväksytty ja muutoksenhaku on päätynyt. Myös tutkimuksen suorittaja voi keskeyttää tutkimuksen erityisen painavista syistä.

10. Lisätiedot

Pyydämme teitä tarvittaessa esittämään tutkimukseen liittyviä kysymyksiä tutkijalle/tutkimuksesta vastaavalle henkilölle.

11. Tutkijoiden yhteystiedot

Tutkija / opinnäytetyötekijä
Kirsi-Maria Välimäki

Tutkimuksesta vastaa / opinnäytetyön ohjaaja
Yliopettaja
Ari Haasio
Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Kirjasto- ja tietopalveluala

TUTKIMUKSEN TIETOSUOJASELOSTE

Tässä tutkimuksessa käsitellään teitä koskevia henkilötietoja voimassa olevan tietosuojalainsäädännön (EU:n yleinen tietosuoja-astus, 679/2016, ja voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö) mukaisesti. Seuraavassa kuvataan henkilötietojen käsittelyyn liittyvät asiat.

1. Tutkimuksen rekisterinpitäjä

Rekisterinpitäjällä tarkoitetaan tahoa, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Rekisterinpitäjä voi olla korkeakoulu, toimeksiantaja, muu yhteistyötaho, opinnäytetyöntekijä tai jotkut edellä mainituista yhdessä (esim. korkeakoulu ja opinnäytetyöntekijä yhdessä). Opinnäytetoissa rekisterinpitäjänä on pääsääntöisesti opinnäytetyöntekijä.

Tässä tutkimuksessa henkilötietojen rekisterinpitäjä on:

Korkeakoulu	☐	
Toimeksiantaja	☐	Toimeksiantajan nimi:
Muu yhteistyötaho	☐	Yhteistyötahon nimi:
Opinnäytetyöntekijä	☒	

2. Voitte kysyä lisätietoja henkilötietojenne käsittelystä rekisterinpitäjän yhteishenkilöltä

Kirsi-Maria Välimäki
Seinäjoen ammattikorkeakoulu

3. Tutkimuksessa teistä kerätään seuraavia henkilötietoja

Henkilötiedolla tarkoitetaan luonnollista henkilöä, hänen ominaisuuksiaan tai elinolosuhteitaan kuvaavia tietoja, jotka voidaan tunnistaa häntä, hänen perhettään tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa asuvia koskeviksi. Henkilötiedon määritelmään kuuluvat sellaiset henkilötiedot, joiden avulla henkilö

voidaan tunnistaa suoraan, mutta myös sellaiset tiedot, joiden avulla henkilö voidaan tunnistaa välillisesti tai epäsuorasti.

Henkilötietojen käsittely on oikeutettua ainoastaan silloin, kun se on tutkimukselle välttämätöntä. Kerättävät henkilötiedot on minimoitava, niitä ei saa kerätä tarpeettomasti tai varmuuden vuoksi.

Verkkokyselyyn vastaaminen ei edellytä henkilötietojen keräämistä.

Henkilötietoja pyydetään mahdollista jatkotutkimusta eli haastattelua varten. Tällöin kerätään osallistujan nimi ja yhteystieto, tässä tapauksessa puhelinnumero tai sähköpostiosoite.

Teillä ei ole sopimukseen tai lakisääteiseen tehtävään perustuvaa velvollisuutta toimittaa henkilötietojanne vaan osallistuminen on täysin vapaaehtoista.

4. Tutkimuksessa kerätään henkilötietojanne myös seuraavista lähteistä

Tutkimuksessa ei kerätä henkilötietojanne muista lähteistä.

5. Henkilötietojenne suojausperiaatteet

Henkilötiedot kerätään e-lomakkeen avulla. E-lomake on tehty Webropol-ohjelmalla. E-lomakkeen kautta saadut henkilötiedot koostetaan Excel-taulukkolaskentaohjelmalla ja talletetaan Seinäjoen ammattikorkeakoulun pilvipalveluun opinnäytetyön tekijän henkilökohtaisiin tietoihin.

Seinäjoen ammattikorkeakoulun opinnäytetyön tekijän pilvipalvelu on suojattu käyttäjätunnuksella ja salasanalla.

6. Henkilötietojenne käsittelyn tarkoitus

Henkilötietojenne käsittelyn tarkoitus on saada tarvittavat yhteystiedot tutkimuksen toisen vaiheen haastattelujen sopimiseksi. Tutkimus on osa opinnäytetyötä, missä tutkitaan suomalaisten fiktiokirjailijoiden taustatiedon tiedonhankintaa. Tutkimus aloitetaan verkkokyselyllä. Verkkokyselystä saatujen vastausten perusteella syvennetään tutkimusta haastatteluilla.

7. Henkilötietojenne käsittelyperuste

Henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste on säädetty tietosuojasetuksessa.

Henkilötietojen käsittelylle pitää aina olla tietosuojasetuksen tai tietosuojalain mukainen käsittelyperuste. Jos perustetta ei ole, henkilötietoja ei saa käsitellä. Vain käsittelyn tarkoituksen kannalta tarpeellisia tietoja saa käsitellä.

Henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste on suostumus.

8. Tutkimuksen kesto aika (henkilötietojenne käsittelyaika)

Henkilötiedot tuhoetaan sen jälkeen, kun opinnäytetyö on hyväksytty ja muutoksenhaku on päättynyt.

9. Mitä henkilötiedoillenne tapahtuu tutkimuksen päätyttyä?

Henkilötiedot hävitetään tutkimuksen päättymisen jälkeen poistamalla ne pilvipalvelusta.

10. Tietojen luovuttaminen tutkimusrekisteristä

Tietoja ei luovuteta tutkimusrekisteristä tutkimusryhmän ulkopuolelle.

11. Henkilötietojenne mahdollinen siirto EU:n tai ETA-alueen ulkopuolelle

Tietojanne ei siirretä EU:n tai ETA-alueen ulkopuolelle.

12. Rekisteröitynä teillä on oikeus

Koska henkilötietojanne käsitellään tässä tutkimuksessa, niin olette rekisteröity tutkimuksen aikana muodostuvassa henkilörekisterissä. Rekisteröitynä teillä on oikeus:

- saada informaatiota henkilötietojen käsittelystä
- tarkastaa itseänne koskevat tiedot
- oikaista tietojanne
- poistaa tietonne (esim. jos peruutatte antamanne suostumuksen)
- peruuttaa antamanne henkilötietojen käsittelyä koskeva suostumus
- rajoittaa tietojenne käsittelyä
- rekisterinpitäjän ilmoitusvelvollisuus henkilötietojen oikaisusta, poistosta tai käsittelyn rajoittamisesta
- siirtää tietonne järjestelmästä toiseen
- sallia automaattinen päätöksenteko nimenomaisella suostumuksellanne
- tehdä valitus tietosuojavaltuutetun toimistoon, jos katsotte, että henkilötietojanne on käsitelty tietosuojalainsäädännön vastaisesti

Jos henkilötietojen käsittely tutkimuksessa ei edellytä rekisteröidyn tunnistamista ilman lisätietoja eikä rekisterinpitäjä pysty tunnistamaan rekisteröityä, niin oikeutta tietojen tarkastamiseen, oikaisuun, poistoon, käsittelyn rajoittamiseen, ilmoitusvelvollisuuteen ja siirtämiseen ei sovelleta.

Voitte käyttää oikeuksianne ottamalla yhteyttä rekisterinpitäjään.

Tutkimuksessa kerättyjä henkilötietoja ei käytetä profilointiin tai automaattiseen päätöksentekoon**Henkilötietojen käsittely aineistoa analysoitaessa ja tutkimuksen tuloksia raportoitaessa**

Teistä kerättyä tietoa ja tutkimusaineistoa käsitellään luottamuksellisesti lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Yksittäisille tutkittavalle annetaan tunnus-koodi ja häntä koskevat tiedot säilytetään koodattuina tutkimusaineistossa. Aineisto analysoidaan koodattuna ja tulokset raportoidaan ryhmätasolla, jolloin yksittäinen henkilö ei ole tunnistettavissa ilman koodiavainta. Koodiavainta, jonka avulla yksittäisen tutkittavan tiedot ja tulokset voidaan tunnistaa,

säilyttää tutkija (Kirsi-Maria Välimäki) eikä tietoja anneta tutkimuksen ulkopuolisille henkilöille. Lopulliset tutkimustulokset raportoidaan ryhmätasolla eikä yksittäisten tutkittavien tunnistaminen ole mahdollista.

Tutkimusaineistoa säilytetään erillisellä kiintolevyllä 5 vuotta, jonka jälkeen ne hävitetään tiedot lopullisesti poistamalla.

Tutkimuksessa kerätyjä tietoja voidaan käyttää myöhemmin tutkijan (Kirsi-Maria Välimäki) mahdollisissa jatkotutkimuksissa tai julkaisuissa.

Liite 5. Tutkittavan suostumus -lomake**Suostumus tutkimukseen osallistumisesta**

Tutkimuksen nimi: Suomalaisten fiktiokirjailijoiden taustatyön tiedonhankinta

Tutkimuksen toteuttaja:

Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Tutkija: Kirsi-Maria Välimäki

Ohjaaja: Ari Haasio

Minua (NIMI) on pyydetty osallistumaan yllä mainittuun tutkimukseen, jonka tarkoituksena on selvittää suomalaisten fiktiokirjailijoiden taustatyön tiedonhankintaa.

Olen saanut tutkimustiedotteen ja ymmärtänyt sen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen tutkimuksesta, sen tarkoituksesta ja toteutuksesta, oikeuksistani sekä tutkimuksen mahdollisesti liittyvistä hyödyistä ja riskeistä. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini.

Olen saanut tiedot tutkimukseen mahdollisesti liittyvästä henkilötietojen keräämisestä, käsittelystä ja luovuttamisesta ja minun on ollut mahdollista tutustua tutkimukseen liittyvään tietosuojaselosteeseen.

Minua ei ole painostettu eikä houkuteltu osallistumaan tutkimukseen.

Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani tutkimukseen.

Ymmärrän, että osallistumiseni on vapaaehtoista ja että voin peruuttaa tämän suostumukseni koska tahansa syytä ilmoittamatta. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän tutkimuksen tai peruutan suostumuksen, minusta keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni tähän tutkimukseen.

Jos tutkimukseen liittyvien henkilötietojen käsittelyperusteena on suostumus, vahvistan allekirjoituksellani suostumukseni myös henkilötietojeni käsittelyyn. Minulla on oikeus peruuttaa suostumukseni tietosuojaselosteessa kuvatulla tavalla.

Allekirjoitus:

Nimenselvennys:

Alkuperäinen allekirjoitettu tutkittavan suostumus sekä kopio tutkimustiedotteesta liitteineen jäävät tutkijan arkistoon. Tutkimustiedote liitteineen ja kopio allekirjoitetusta suostumuksesta annetaan tutkittavalle.